

Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ Ο
ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ - ΟΡΓΑΝΩΣΗ, ΜΥΘΟΣ ΚΑΙ
ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Επιβλέπων καθηγητής
Καμπισόπουλος Ιωάννης

Οι φοιτήτριες:
Μεσίρη Βασιλική
Κανελλοπούλου Μάρθα
Κοκκίνου Ευαγγελία

Πάτρα 2008

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ Ο
ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ - ΟΡΓΑΝΩΣΗ, ΜΥΘΟΣ ΚΑΙ
ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6
1.1ΑΝΑΓΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	6
1.2ΔΟΜΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	7
2 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ.....	8
2.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	8
2.1.1 ΤΙ ΕΙΝΑΙ Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	9
2.1.2 ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΑ.....	10
2.1.3 ΓΙΑΤΙ ΝΑ ΑΣΧΟΛΗΘΟΥΜΕ ΜΕ ΤΟΝ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟ... ..	11
2.1.4 ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ: Η ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ.....	13
2.1.5 ΟΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	15
2.1.6 ΣΥΧΝΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ.....	15
2.1.7 ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΜΕΛΛΟΝ..	19
2.1.8 Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΑΝΑΔΕΙΚΝΥΕΙ ΝΕΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ.....	20
2.1.9 ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΟΝ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟ.....	22
2.2 ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑ.....	23
2.2.1 ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	23
2.3 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ.....	25
2.4 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ.....	28
3. ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	30
3.1 ΑΝΑΘΕΡΜΑΝΣΗ ΕΙΔΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	30
3.2 ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	34
3.2.1 ΣΤΟΧΟΙ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	35
3.2.2 ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	37
3.3 ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ.....	38
3.4 ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	40
3.4.1 ΟΡΕΙΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	46
3.4.2 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΕ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΜΕ ΙΔΙΑΙΤΕΡΗ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΑΞΙΑ.....	48
3.4.3 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙΠΗΤΕΙΑΣ.....	49
3.4.4 ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	50
3.4.5 ΓΕΩΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	51
3.4.6 ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	53
3.4.7 ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	54
3.4.8 ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	55
3.4.9 ΙΑΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	56
3.4.10 ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	57
3.4.11 ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΑΡΚΑ.....	58
3.4.12 ΙΣΤΙΟΠΛΟΪΑ.....	60
3.5 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	61
3.5.1 ΠΟΡΟΣ.....	61
3.5.2 ΥΔΡΑ.....	63
3.5.3 ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ ΑΡΤΑΣ.....	64

3.5.4 Η ΝΕΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ	68
4. Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.....	70
5. ΕΝΤΟΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ.....	75
5.1 ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.....	75
5.2 Η ΕΝΤΟΝΗ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ.....	75
5.3 ΟΣΣΑ, ΤΟ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟ ΧΩΡΙΟ ΤΗΣ ΘΕΣ/ΝΙΚΗ.....	75
5.4 ΤΟ ΟΙΝΟΠΟΙΕΙΟ ΤΗΣ ΟΣΣΑ.....	76
5.5 Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ.....	77
5.6 «ΚΕΔΡΟΣ».....	78
5.7 ΕΔΩ Ο ΧΡΟΝΟΣ ΜΕΤΡΑΕΙ ΑΛΛΙΩΣ.....	79
5.8 «ΑΓΝΑΝΤΙ» ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	80
5.9 ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΓ.ΑΝΤΩΝΙΟΥ.....	82
5.10 Ο ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΑΛΑΜΩΤΟΥ.....	83
6. ΝΟΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ.....	84
6.1 Ο ΤΟΠΟΣ ΟΠΟΥ Η ΦΥΣΗ ΓΙΟΡΤΑΖΕΙ.....	84
6.1.1 ΚΕΡΚΙΝΗ – Η ΛΙΜΝΗ ΠΟΥ ΔΕΝ ΞΕΧΝΙΕΤΑΙ!.....	85
6.1.2 Η ΠΡΩΤΗ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΣΕΡΡΩΝ.....	86
6.1.3 ΞΕΝΩΝΑΣ «ΒΙΓΛΑΤΟΡΑΣ».....	88
6.1.4 ΑΓΡΟΚΤΗΜΑ «ΖΙΩΓΑ».....	90
6.1.5 ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΦΥΛΛΙΔΑΣ	90
6.1.6 ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ.....	92
7. ΝΟΜΟΣ ΗΜΑΘΙΑΣ.....	93
7.1 ΜΕ ΑΞΟΝΑ ΤΟ ΚΡΑΣΙ.....	93
7.2 ΟΙ «ΔΡΟΜΟΙ ΤΟΥ ΚΡΑΣΙΟΥ».....	94
8. ΝΟΜΟΣ ΠΕΡΙΑΣ.....	94
8.1 ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΗ ΣΚΙΑ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ.....	94
8.2 ΑΓΙΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ.....	95
8.3 ΝΕΑ ΑΓΑΘΟΥΠΟΛΗ.....	96
9. ΝΟΜΟΣ ΠΕΛΛΑΣ.....	97
9.1 Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΣΥΝΑΝΤΑ ΤΗ ΦΥΣΗ.....	97
9.2 Ο ΥΓΡΟΤΟΠΟΣ ΤΟΥ ΑΓΡΑ.....	97
9.3 ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΗΠΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ «ΠΕΛΛΑ».....	98
9.4 ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΟΥ ΣΕΡΙΦ ΑΧΜΕΤ.....	99
10. ΝΟΜΟΣ ΚΙΛΚΙΣ.....	100
10.1 ΔΟΪΡΑΝΗ –ΛΙΜΝΗ ΠΟΥ ΑΡΓΟΠΕΘΑΙΝΕΙ.....	100
11.ΠΟΤΑΜΟΣ ΕΒΡΟΣ.....	102

12.Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ Ν.ΑΡΚΑΔΙΑΣ.....	106
12.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	106
12.2 ΤΟ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	107
12.3 ΔΙΕΘΝΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ.....	108
12.4 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ.....	109
12.5 ΑΞΟΝΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	110
12.6 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΡΚΑΔΙΑ.....	112
12.7 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	113
13. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	116
13.1 ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ.....	117
14. ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ.....	118
14.1 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ.....	118
14.1.1 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ....	119
14.1.2 ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΟΥ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑ.....	121
14.2 ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΠΙΤΥΧΟΥΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ.....	122
14.2.1 ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ.....	123
14.2.2 ΤΟΠΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ.....	124
14.2.3 ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	125
14.2.4 ΠΟΙΟΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	127
14.3 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ....	128
14.3.1 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ.....	129
14.4 ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	131
14.4.1 Η ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ.....	131
14.4.2 ΔΙΑΚΡΑΤΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ.....	132
14.4.3 ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ Α.Ε.....	133
14.4.4 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟ.....	137
15.ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	139
15.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	139
16. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	142

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. ΑΝΑΓΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Η οικονομική ευμάρεια που διαθέτει ένα αυξανόμενο ποσοστό κατοίκων του πλανήτη μας καθώς και η ανάπτυξη των μέσων μαζικής μεταφοράς και των μέσων ενημέρωσης είναι μερικοί από τους παράγοντες που συνεισφέρουν στην ανάδειξη του τουρισμού ως ενός από τους πιο ισχυρούς και ραγδαία αναπτυσσόμενους οικονομικούς τομείς της παγκόσμιας κοινωνίας του 21ου αιώνα. Η τουριστική βιομηχανία συνεισφέρει στην οικονομική άνθιση μιας περιοχής δημιουργώντας θέσεις εργασίας και εισροή συναλλάγματος ενώ από την άλλη, είναι παράγοντας περιβαλλοντικών και κοινωνικών επιβαρύνσεων που συχνά εμποδίζουν την ομαλή λειτουργία της τοπικής κοινωνίας. Η άκρατη, η ασχεδίαστη ή η λανθασμένη ανάπτυξη του τουρισμού επιφέρει, βραχυπρόθεσμα, γρήγορα οικονομικά ωφέλη καταλήγοντας ωστόσο, μακροπρόθεσμα, σε χαμηλής ποιότητας τουριστική δραστηριότητα.

Τα προβλήματα αυτά έχουν οδηγήσει στην αναζήτηση μορφών τουρισμού που να έχουν όσο το δυνατό λιγότερο αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού αποτελούν λοιπόν τη νέα τάση στην αγορά του τουριστικού προϊόντος αφού πληρούν τους όρους της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Μια μορφή εναλλακτικού τουρισμού είναι ο αγροτουρισμός, ο οποίος έρχεται να ενισχύσει την ανάπτυξη των μειονεκτικών περιοχών παρέχοντας συμπληρωματικό εισόδημα στους κατοίκους της υπαίθρου.

Η Ελλάδα απειλείται τουριστικά από τις άλλες μεσογειακές χώρες, τόσο από αυτές που ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Ιταλία, Πορτογαλία και Ισπανία) όσο και εκτός (Τουρκία, Ισραήλ, Κροατία, Αίγυπτο, Κύπρο, κ.ά.). Οι τελευταίες προσφέρουν παρόμοιο προϊόν με το ελληνικό σε χαμηλότερες τιμές. Το σύνολο των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας (πολιτισμικό κεφάλαιο, κλίμα,

μήκος και ποιότητα των ακτών, ποικιλία και έντονη εναλλαγή της μορφής και του είδους των πόρων, πυκνότητα και ποικιλία των περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους), την καθιστούν μοναδική στον παγκόσμιο τουριστικό χάρτη ως προς τις δυνατότητες ανάπτυξης των περισσότερων από τις σύγχρονες μορφές τουρισμού και μάλιστα υψηλών απαιτήσεων.

Στόχος αυτής της συγγραφικής προσπάθειας είναι: να εντοπιστούν τα αδύναμα σημεία της προσπάθειας για τουριστική ανάπτυξη, να διερευνηθούν τα νέα εναλλακτικά τουριστικά μοντέλα όπως ο αγροτουρισμός, και να παρουσιαστούν συνοπτικά οι απαραίτητες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη βιώσιμων μορφών τους.

Η συγκεκριμένη εργασία επικεντρώνεται γεωγραφικά στο χώρο της Ελλάδας αν και σκιαγραφείται η υπάρχουσα κατάσταση στον τουρισμό διεθνώς. Η έρευνα είναι θεωρητική και πραγματοποιήθηκε με αναλυτική επισκόπηση της υπάρχουσας βιβλιογραφίας σε ελληνικό και ξενόγλωσσο τύπο καθώς και στο διαδίκτυο.

1.2. ΔΟΜΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η εργασία ακολουθεί μία δομή εναρμονισμένη με τους επιμέρους στόχους της, όπως αναλύθηκαν προηγουμένως. Μετά από τις τρεις αντίστοιχες ενότητες παρουσιάζονται τα συμπεράσματα και οι περιορισμοί της έρευνας και προτείνονται θέματα για μελλοντική έρευνα. Στο τέλος παρατίθεται η βιβλιογραφία και τα παραρτήματα που χρησιμοποιήθηκαν για την ολοκλήρωση της συγκεκριμένης εργασίας.

2. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

2.1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Ο τουρισμός αποτελεί σήμερα μια γιγάντια οικονομική δραστηριότητα. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της είναι ότι αποτελεί τη μόνη ίσως δραστηριότητα που έχει πραγματικά παγκόσμια διάσταση. Η τουριστική δραστηριότητα διογκώνεται ραγδαία ως οικονομικό, κοινωνικό και πολιτισμικό φαινόμενο σε παγκόσμιο επίπεδο και αποκτά νέα ποιοτικά χαρακτηριστικά, υπό το καθεστώς ενός διαρκώς εντεινόμενου διεθνούς ανταγωνισμού.

Σύμφωνα με τις προβλέψεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (ΠΟΤ), η δραστηριότητα αυτή αναμένεται να αυξηθεί σημαντικά μέσα στα επόμενα χρόνια, φθάνοντας το 2020 τα 1.6 δισεκατομμύρια αφίξεις από 665 εκατομμύρια που ήταν το 1999, καταγράφοντας δηλαδή μια εντυπωσιακή μέση ετήσια αύξηση 4,3%. Η εκτίμηση αυτή, αν συνδυαστεί με το γεγονός ότι το 1/3 περίπου της τουριστικής δραστηριότητας έχει ως προορισμό την Ευρώπη, αναδεικνύει μια συνεχιζόμενη ανοδική πορεία στην ευρύτερη περιοχή μας. Η Ευρώπη είχε πάντοτε τη μερίδα του λέοντος στην παγκόσμια τουριστική κίνηση και προβλέπεται να τη διατηρήσει, έστω και ελαφρά μειωμένη, τα επόμενα χρόνια (<http://www.world-tourism.org>).

Ο τουρισμός, λόγω του εντεινόμενου ανταγωνισμού, εκσυγχρονίζεται και εμπλουτίζεται αναπτύσσοντας νέα προϊόντα. Στην παγκόσμια τουριστική αγορά και ιδιαίτερα στην ευρωπαϊκή, προωθούνται τα τελευταία χρόνια, ήπιες και εναλλακτικές μορφές τουριστικής ανάπτυξης και κυρίως εκείνες που είναι συμβατές με τις κατευθύνσεις προστασίας του φυσικού και πολιτιστικού

περιβάλλοντος. Η εξασφάλιση της βιωσιμότητας των φυσικών και ανθρωπογενών πόρων κερδίζει έδαφος ακόμη και υπό το πρίσμα των θετικών αναπτυξιακών αποτελεσμάτων που συνεπάγεται.

2.1.1 ΤΙ ΕΙΝΑΙ Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο αγροτουρισμός δεν είναι παρά μια ήπια μορφή τουρισμού και ανάπτυξη της υπαίθρου. Είναι ουσιαστικά μια αναπτυξιακή διαδικασία, μια μορφή τουρισμού που δεν επεμβαίνει στο περιβάλλον, δεν το αλλοιώνει. Ο αγροτουρισμός φέρνει τον κάτοικο της πόλης στο περιβάλλον του χωριού, της επαρχίας, της αγροτικής ζωής και του δίνει τη «δυνατότητα» να ενσωματωθεί με τις τοπικές συνθήκες. Δε δημιουργεί υποδομές και υπηρεσίες ειδικά γι' αυτόν, με την μορφή του μαζικού τουρισμού. Δεν χρησιμοποιεί μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες, εμπορικά κέντρα, κέντρα διασκέδασης και όλα όσα είναι συνυφασμένα με τα μεγάλα τουριστικά ρεύματα που κάθε χρόνο κατακλύζουν τα μεγάλα θέρετρα του κόσμου και τα οποία δεν επικεντρώνονται στην επαφή με τον ντόπιο πληθυσμό, με την κουλτούρα, τον πολιτισμό, τα ήθη και την νοοτροπία των κατοίκων. Ο αγροτουρισμός είναι μια αναπτυξιακή πρόταση η οποία μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας, προσφέροντας οικονομική άνθηση και ευμάρεια. Επιτρέπει την συνέχιση της παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων που πιθανώς να είχαν εκλείψει, διατηρεί ή αναβιώνει τέχνες που διαφορετικά θα είχαν «πεθάνει», συντηρεί τις μνήμες με την αναβίωση εθίμων και παραδοσιακών εκδηλώσεων, γίνεται κανάλι επικοινωνίας των απομονωμένων περιοχών και δίνει προοπτικές στους νέους της περιφέρειας.

Στον αγροτουρισμό ο τουρίστας είναι επισκέπτης, φίλος, θαυμαστής του τόπου, είναι ένας ταξιδιώτης που αναζητά τα μυστικά του τόπου, στην αυθεντικότητα και την ομορφιά του, στην ήσυχη ζωή και την φυσική κληρονομιά και όλα όσα μοναδικά και ξεχωριστά έχει να προσφέρει ο κάθε τόπος. Γι' αυτό στον

αγροτουρισμό φέρνουμε τον επισκέπτη σε επαφή με τη φύση, με την καλλιέργεια της γης, την περισυλλογή του καρπού, ο επισκέπτης μαθαίνει να φτιάχνει στον αργαλειό, να κεντάει, να παρατηρεί τα ζώα και τα πουλιά, να δοκιμάζει το κρασί και το τσίπουρο, να καταλαβαίνει τη σωστή ώρα του τρύγου. Του προτείνουμε δασώδη μονοπάτια, γαλήνιες λίμνες και ορμητικά ποτάμια και τον ξεναγούμε σε παλιές εκκλησίες και μοναστήρια, πέτρινα γεφύρια και αρχαιολογικά ευρήματα.

2.1.2 ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΑ

Ποιο είναι το κοινό που επιλέγει τον αγροτουρισμό; Ποιες είναι οι προτιμήσεις και τα κίνητρα των ανθρώπων, που η διαμονή στη φύση και η επιστροφή σε έναν τρόπο ζωής πιο ήρεμο και παραδοσιακό τους συγκινεί τόσο ώστε, να αντιπροσωπεύουν ένα ολόκληρο τμήμα της αγοράς; Οι αγροτουρίστες αναζητούν ξεκούραση, χαλάρωση σε ένα ήρεμο περιβάλλον, σε μια προσπάθεια να αποκοπούν προσωρινά από την αστική τους καθημερινότητα. Επιζητούν την επαφή με την φύση, προκειμένου να γνωρίσουν τόσο την αγροτική ζωή όσο και τους αγρότες, τους ντόπιους που θα τους μυήσουν σε ένα διαφορετικό και άγνωστο για πολλούς από αυτούς τρόπο ζωής. Θέλουν να απολαύσουν την αυθεντικότητα της επαρχιακής ζωής, την ανεπιτήδευτη φιλοξενία, την καθαρότητα του τοπίου και την καθαριότητα του περιβάλλοντος, τα παραδοσιακά, σπιτικά εδέσματα, να γίνουν κοινωνοί σε μια ζωή που έχει να τους πει πολλά για το κοντινό παρελθόντος. Οι τουρίστες αυτοί θεωρούνται πολυταξιδεμένοι και έμπειροι. Είναι άτομα που έχουν ήδη γευθεί τους τουριστικούς προορισμούς με τη μορφή του μαζικού τουρισμού και κορεσμένοι από το συγκεκριμένο πρότυπο, αναζητούν στον προορισμό μια νέα διάσταση, εντρυφώντας στην πολιτιστική και φυσιολατρική του υπόσταση αλλά και στην δυνατότητα για ανθρώπινη επαφή και επικοινωνία.

Οι αγροτουρίστες ανήκουν σε ένα ευρύ ηλικιακό φάσμα. Σε χώρες της Ευρώπης που ο αγροτουρισμός έχει παράδοση δεκαετιών, αποτελεί έναν τρόπο ζωής ο οποίος απευθύνεται σε όλη την οικογένεια και διεκδικεί το ήμισυ των ετησίων οικογενειακών διακοπών. Τα νεότερα άτομα είναι αυτά που προτιμούν να συνδυάζουν το πακέτο αγροτουρισμού με «σπορ περιπέτειας», ενώ οι μεγαλύτεροι με πιο ήπιες δραστηριότητες, με περιηγήσεις πολιτιστικού, θρησκευτικού, λαογραφικού κλπ. Περιεχομένου.

Από τα σπουδαιότερα όμως χαρακτηριστικά που διακρίνουν τα άτομα που επιλέγουν τον αγροτουρισμό είναι το υψηλό οικονομικό αλλά και μορφωτικό επίπεδο. Τα άτομα αυτά θεωρούνται ότι έχουν αυξημένη οικολογική συνείδηση, πολυποίκιλα ενδιαφέροντα, διάθεση για μόρφωση και πολιτιστική προσέγγιση. Δεν παρασύρονται από τον μιμητισμό και τα πρότυπα της καταναλωτικής κοινωνίας, είναι εκλεπτυσμένοι και με υψηλές απαιτήσεις ως προς την ποιότητα και το επίπεδο των υπηρεσιών που τους παρέχονται. Σε όλο τον κόσμο ο αγροτουρίστας θεωρείται ποιοτικός, υψηλών προδιαγραφών και σημαντικής αγοραστικής δύναμης. Ξέρει ακριβώς τι ζητάει και δεν αρκείται σε καταστάσεις που δεν τον ικανοποιούν. Μήπως οι προοπτικές που δίνει ο αγροτουρισμός, μπορούν να γίνουν μεταξύ άλλων, η διέξοδος που αναζητάει ο ελληνικός τουρισμός στην προσέλκυση επιλεκτικού και υψηλού επιπέδου τουρισμού;

2.1.3 ΓΙΑΤΙ ΝΑ ΑΣΧΟΛΗΘΟΥΜΕ ΜΕ ΤΟΝ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟ

Για να κρατήσουμε τον κόσμο στην ύπαιθρο. Για να τονώσουμε την αγροτική ζωή, να ενισχύσουμε το οικονομικό εισόδημα. Για να σταματήσουν να ερημώνουν τα ορεινά χωριά και οι μειονεκτικές περιοχές της Ελλάδας, που για διάφορους λόγους δεν είχαν μέχρι πρόσφατα ευκαιρία ανάπτυξης και αξιοποίησης. Για να κρατήσουμε τους νέους στον τόπο τους και να δώσουμε διέξοδο από την ανεργία.

Δεν είναι τυχαίο ότι η πολιτική ανάπτυξη του αγροτουρισμού αποτελεί κεντρική

κατευθυντήρια πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως απάντηση στα ζητήματα της πολυλειτουργικής γεωργίας, της ενίσχυσης του αγροτικού εισοδήματος, της περιφερειακής ανάπτυξης, της προστασίας του περιβάλλοντος, του αιτήματος του σύγχρονου ανθρώπου για την ποιότητα της ζωής. Αυτό το μοντέλο ανάπτυξης που πολλοί «εταίροι» μας στην Ευρωπαϊκή οικογένεια έχουν υλοποιήσει εδώ και δεκαετίες στην Γαλλία, την Ιταλία, την Αυστρία, υπήρξε η απάντηση στην ερήμωση της περιφέρειας και στη μείωση του αγροτικού εισοδήματος. Σήμερα υπολογίζεται ότι το 70% των Αμερικανών, Αυστραλών, Αυστριακών και Γερμανών και όχι πολύ μικρότερο ποσοστό των κατοίκων των υπολοίπων χωρών του ΟΟΣΑ κάνουν σε ετήσια βάση αγροτουρισμό. Με τον αγροτουρισμό, πετυχαίνουμε την παραμονή των κατοίκων στις περιοχές τους, την διατήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, την ανακαίνιση σπιτιών και αρχοντικών που αφέθηκαν στο χρόνο. Μέσω του αγροτουρισμού προβάλλεται η πολιτιστική κληρονομιά, η μοναδικότητα της κάθε περιοχής που χάνεται και διαβρώνεται. Σήμερα υπάρχουν περίπου 5000 ορεινές περιοχές που αντιμετωπίζουν το ενδεχόμενο, είτε να εξαφανιστούν ολοκληρωτικά, λόγω της αραιοκατοίκησης που συνδέεται με τη μεγάλη ηλικία, είτε να αποκτήσουν ένα εντελώς νέο πληθυσμό που τυχαίνει να φτάσει εκεί σαν μετανάστης από κάποια άλλη χώρα, κινδυνεύοντας έτσι να χαθεί ένα μεγάλο κομμάτι ιστορικής συνέχειας. Σε συνδυασμό με την ανάγκη να συγκροτήσουν τις δυναμικές τους, σε μια διαδικασία ευαισθητοποίησης και ανάστροφη πορείας δραστηριοποίησης των νέων ανθρώπων, ο αγροτουρισμός θα αποτελέσει το μεγάλο κίνητρο. Παράλληλα δεν πρέπει να παραβλέψουμε το γεγονός ότι, αποτελεί μια ευκαιρία προσέγγισης των κατοίκων της Ευρώπης, καθώς και των κοινωνιών που αναπτύσσονται στα πλαίσια αυτά παρ' όλες τις διαφορετικές πολιτισμικές και θρησκευτικές παραδόσεις.

Τώρα που τα σημάδια κορεσμού του κλασσικού μοντέλου τουρισμού έχουν αρχίσει να γίνονται εμφανή και τα οφέλη άρχισαν να ισοσκελίζουν τα προβλήματα, είναι φανερό πως πρέπει να αναζητήσουμε νέες διεξόδους και μοντέλα τουριστικής ανάπτυξης. Σήμερα αρχίζει να γίνεται συνείδηση ότι η ανάπτυξη των ήπιων μορφών τουρισμού και ιδιαίτερα ο αγροτουρισμός, που χαρακτηρίζεται από τα στοιχεία του σεβασμού στον άνθρωπο και στο περιβάλλον είναι η πλέον κατάλληλη μορφή τουρισμού που συμβάλει στην καλύτερη γνωριμία και επικοινωνία των κατοίκων της Ευρώπης, στην διαπαιδαγώγηση των πολιτών ως προς την ανεκτικότητα της οποίας διαφορές τους και την προστασία των φυσικών πόρων της ηπείρου.

Η Ελλάδα δεν θα σταματήσει να είναι συνυφασμένη με τον μαζικό τουρισμό, αλλά όμως διαθέτει εξαιρετικούς και ποικίλους τουριστικούς πόρους που μπορούν να αξιοποιηθούν και να αναδείξουν ένα νέο εναλλακτικό πρόσωπο, ένα ήπιο τουριστικό μοντέλο, ένα ποιοτικό προϊόν προσανατολισμένο σε ένα εξίσου ποιοτικό τμήμα της αγοράς.

Ο αγροτουρισμός δεν είναι απλώς μια μορφή τουρισμού. Είναι μια διαφορετική προσέγγιση στον τρόπο ζωής, μια νέα πραγματικότητα, ένα όραμα.

2.1.4 ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ: Η ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

Η εφαρμογή του αγροτουρισμού στην Ελλάδα δεν συνιστά μια οποιαδήποτε πολιτική ανάπτυξη. Είναι, κυρίως, αλλιώτικη προσέγγιση στο πλαίσιο της αγροτικής πολιτικής που έχει στο επίκεντρο της τον άνθρωπο της υπαίθρου. Σήμερα βρισκόμαστε σε καθοριστικό σημείο όσον αφορά στο μέλλον της αγροτικής υπαίθρου, της Περιφέρειας, της αγροτικής παραγωγής και των παραδοσιακών προϊόντων: εξίσου καθοριστική κρίνεται η σημερινή συγκυρία και για τη διάσωση των πολιτισμικών χαρακτηριστικών της χώρας

μας, των ηθών και εθίμων καθώς και των στοιχείων εκείνων που συνθέτουν το ιδιαίτερο μωσαϊκό της Ελλάδας.

Τα προβλήματα που μας οδηγούν στην εφαρμογή οριστικών λύσεων, όπως αυτή του αγροτουρισμού, είναι γνωστά σε όλους μας. Η ελληνική ύπαιθρος, ιδιαίτερα οι ορεινές και μειονεκτικές περιοχές ερημώνουν. Οι νέοι φεύγουν, η ανεργία αυξάνεται, το αγροτικό εισόδημα μειώνεται, ενώ δεν διαφαίνεται κάποια διέξοδος. Ο αγροτουρισμός αποτελεί μία δοκιμασμένη και αναμφισβήτητα επιτυχημένη κατευθυντήρια πολιτική που απαντά στις προκλήσεις της πολυλειτουργικής γεωργίας καθώς και στα προβλήματα που αφορούν στην ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος, την περιφερειακή ανάπτυξη, την προστασία του περιβάλλοντος, παράλληλα, αποτελεί μια απάντηση στο αίτημα του σύγχρονου ανθρώπου για ποιότητα ζωής. Αυτό που «ανακαλύπτουμε» σήμερα εμείς ως λύση στο πρόβλημα της υπαίθρου, οι Ευρωπαίοι εταίροι μας το εφαρμόζουν με αξιοσημείωτη επιτυχία εδώ και τριάντα περίπου χρόνια. Η Ευρώπη ήδη δρέπει τα οφέλη του αγροτουρισμού και βρίσκεται στο επόμενο στάδιο, αυτό της εξέλιξης, της εξειδίκευσης και της τελειοποίησής του. Εμείς είμαστε ακόμα στην αρχή.

Είναι, πλέον, δεδομένο οι αγροτικές επιδοτήσεις είχαν καλύψει επί σειρά ετών το κενό που είχε δημιουργηθεί εξαιτίας της έλλειψης δραστηριότητας, παραγωγής, ανανέωσης και εξέλιξης του αγρότη. Επαναπαυτήκαμε στις επιδοτήσεις, αδυνατώντας να κατευθύνουμε τον άνθρωπο της υπαίθρου, στις εφαρμογές της πολυλειτουργικής γεωργίας. Καθώς διαιωνίζουμε ως λαός ένα βασικό μας χαρακτηριστικό, δηλαδή να μην εφαρμόζουμε πολιτικές και δράσεις πρόληψης, αλλά, αντίθετα, να τρέχουμε να διορθώσουμε εκ των υστέρων τα κακώς κείμενα των πράξεων μας, δεν αντιμετωπίσαμε ποτέ την πρόκληση της ανάπτυξης, έτσι όπως την αντιμετωπίσαμε - δραστικά, δίχως άλλο- η γειτονική μας Ευρώπη.

Σήμερα βρισκόμαστε μπροστά σε μια διπλή πρόκληση σε δύο βασικούς τομείς της ελληνικής οικονομίας, τον τουρισμό και την και την αγροτική οικονομία. Η Ελλάδα έχει ανάγκη τον ποιοτικό τουρισμό, που θα βασίζεται στις αρχές της αειφορείας, δημιουργώντας ένα παράλληλο αλλά εξειδικευμένο τουριστικό προϊόν, το οποίο θα αναδεικνύει το ιδιαίτερο και αυθεντικό της πρόσωπο. Χρειάζεται να διασώσουμε την Περιφέρεια, να αναδείξουμε τα τοπικά προϊόντα και τα προϊόντα προέλευσης, την πολιτιστική μας κληρονομιά, τα ήθη και τα έθιμά μας, την παράδοση και τη μοναδικότητά μας.

Ο αγροτουρισμός μπορεί και πρέπει να προχωρήσει. Το απαιτούν οι περιστάσεις. Πρέπει να προχωρήσει ολιστικά και συντονισμένα, βάσει ενός θεσμικού πλαισίου, μιας εθνικής πολιτικής που θα ενεργοποιήσει τις δράσεις και τους τομείς που την απαρτίζουν . Πρέπει να προχωρήσει και να προχωρήσει σωστά!

Το Ελληνικό Κέντρο Αγροτουρισμού φιλοδοξεί να γίνει μοχλός ανάπτυξης αυτής της εφαρμογής, ο φορέας της κατευθυντήριας πολιτικής του. Για το ΕΛΛ.Κ.Α, ο αγροτουρισμός αφορά στον άνθρωπο της υπαίθρου. Μέσα από αυτόν θα πάρει σάρκα και οστά, μέσα από αυτόν θα δημιουργηθεί και σε αυτόν θα επιστρέψουν τα όποια οφέλη. Ο αγροτουρισμός δεν μπορεί και δεν πρέπει να είναι μια άναρχη ανάπτυξη της υπαίθρου. Είναι μια ευκαιρία όλων μας για την αναγέννησή της.

2.1.5 ΟΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

2.1.6 ΣΥΧΝΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Η εγκατάλειψη, η κακή συντήρηση των κτισμάτων, οι αντιαισθητικές κατασκευές, καθώς και η αποτυχημένη προσπάθεια αναβίωσης της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής είναι τα στοιχεία που παρατηρούνται σε πολλούς οικισμούς της χώρας. Η εικόνα αυτή μπορεί να αλλάξει μόνο αν τα αξιόλογα αρχιτεκτονικά σύνολα, οι σημαντικοί οικισμοί, χαρακτηριστούν παραδοσιακοί.

1. ΠΟΙΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΕΧΟΥΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΕΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ;

Σε κάθε περιφέρεια της Ελλάδας υπάρχουν παραδοσιακοί οικισμοί. Μέχρι σήμερα παραδοσιακοί οικισμοί Έχουν χαρακτηριστεί 843 οικισμοί. Ανάμεσά τους συγκαταλέγονται οι ακόλουθοι: Οίτυλο, Οία, Παροικία, Ύδρα, Δελφοί, Γαλαξίδι, , Κέρκυρα, Καρπενήσι και Μυτιλήνη. Εντός των οικισμών αυτών υπάρχουν και τα λεγόμενα «ιστορικά κέντρα» που καταδεικνύουν περιοχές με σπουδαία ιστορική κληρονομιά.

2. ΓΙΑΤΙ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ;

Προκειμένου να προστατευτεί το πολιτιστικό περιβάλλον και να αναδειχθούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (πολεοδομικά, αισθητικά, ιστορικά, λαογραφικά, αρχιτεκτονικά) ορισμένων οικισμών- γεγονός που συμβάλλει στην ανάπτυξη του τουρισμού-, η πολιτεία έκρινε απαραίτητο να θεσπίσει ένα νομικό πλαίσιο. Έτσι, στο άρθρο 24 του Συντάγματος της Ελλάδας καθορίζεται ότι το κράτος έχει την υποχρέωση να προστατεύει το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον.

3. ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΣ ΟΙΚΙΣΜΟΣ ;

«Παραδοσιακός» είναι ο οικισμός που προστατεύει βάσει ειδικών μέτρων, τα οποία λαμβάνονται για τη διαφύλαξη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του, που εμπεριέχουν τεκμήρια της ιστορικής του ταυτότητας ή παράδοσης. Σύμφωνα λοιπόν με αυτό το πλαίσιο προστασίας, το ΥΠΕΧΩΔΕ καθορίζει «ειδικούς όρους δόμησης και χρήσης». Κατά συνέπεια, επιβάλλονται περιορισμοί όσον αφορά στα υλικά που θα χρησιμοποιηθούν στην κατασκευή των νέων κτιρίων. Με αυτούς εξασφαλίζεται η αρμονική συνύπαρξη των καινούριων οικοδομημάτων με τα παραδοσιακά και με το ευρύτερο φυσικό περιβάλλον.

4. ΣΕ ΤΙ ΔΙΑΦΕΡΕΙ ΕΝΑΣ ΟΠΟΙΣΔΗΠΟΤΕ ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΑΠΟ ΕΝΑΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ;

Οι παραδοσιακοί οικισμοί έχουν ορισμένα ιδιαίτερα γνωρίσματα, πολεοδομικά, αισθητικά, ιστορικά, λαογραφικά ή αρχιτεκτονικά, τα οποία προστατεύονται δια νόμου. Η διαφύλαξη όμως της παράδοσης δεν σημαίνει ότι οι συγκεκριμένοι οικισμοί είναι αποκομμένοι από την εξέλιξη.

Τα παραδοσιακά καταλύματα, για παράδειγμα, έχουν όλες τις σύγχρονες ανέσεις, αρκεί να μην αλλοιώνεται ο χαρακτήρας τους.

Αξίζει να σημειωθεί ότι σε αυτό το είδος των οικισμών η ανέργεση νέων κτιρίων και η συντήρηση των υπαρχόντων έχουν μεγαλύτερο κόστος, διότι, σύμφωνα με τους όρους δόμησης επιβάλλεται να χρησιμοποιηθούν συγκεκριμένα υλικά. Το ξύλο, π.χ., και η πέτρα είναι ακριβότερα από το αλουμίνιο ή το μπετόν που χρησιμοποιούνται σε οικισμούς που δεν θεωρούνται παραδοσιακοί οικισμοί. Ωστόσο μερικές φορές οι αρχές κάποιας περιοχής- π.χ., ο δήμαρχος- ενδέχεται, αναλογιζόμενες το πολιτικό κόστος, να προτιμήσουν να μη χαρακτηριστεί ένας οικισμός παραδοσιακός.

5. ΠΟΙΑ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΠΑΙΤΗΤΑΙ ΓΙΑ ΝΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΕΙ ΕΝΑΣ ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΣ ;

Ένας οικισμός μπορεί να χαρακτηριστεί παραδοσιακός μόνο με Προεδρικό Διάταγμα.

Αυτό εκδίδεται έπειτα από πρόταση του υπουργού ΠΕΧΩΔΕ ή κατά περίπτωση αρμόδιου υπουργού η οποία βασίζεται σε αιτιολογημένη έκθεση της αρμόδιας υπηρεσίας του υπουργείου.

Στην έκθεση αυτή αναφέρονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κάθε οικισμού (πολεοδομικά, αισθητικά, ιστορικά, λαογραφικά ή αρχιτεκτονικά στοιχεία), βάσει των οποίων αιτιολογείται ο χαρακτηρισμός του. Μια τέτοια έκθεση είναι δυνατόν να αποσταλεί και από ένα δήμο και κατόπιν να εξεταστεί από το Τμήμα Παραδοσιακών Οικισμών του ΥΠΕΧΩΔΕ.

6. ΠΟΙΕΣ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΝΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΕΙ ΕΝΑΣ ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΣ ;

Τα κριτήρια σύμφωνα με τα οποία εξετάζεται κάποιος οικισμός προκειμένου να χαρακτηριστεί παραδοσιακός αφορούν στην αρχιτεκτονική, στην ιστορία, στην αισθητική και στο περιβάλλον. Αυτά διαφέρουν από περιοχή σε περιοχή και είναι συνάρτηση της κληρονομιάς και της ιστορίας της Ένας οικισμός χαρακτηρίζεται παραδοσιακός εφόσον παρουσιάζει μια ενιαία εικόνα ή ένα ενιαίο αρχιτεκτονικό ύφος, δεν είναι δηλαδή αρκετό να υπάρχουν μόνο λίγο ιστορικά κτίρια ή ορισμένα αξιόλογα στοιχεία. Αυτά άλλωστε μπορούν μεμονωμένα θεωρηθούν διατηρητέα.

7. ΠΟΙΟΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΑΡΜΟΔΙΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΤΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ ΩΣ «ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ» ;

Σύμφωνα με το άρθρο 4 του Γενικού Οικοδομικού Κανονισμού του 2000, αρμόδιοι φορείς είναι:

- Το ΥΠΕΧΩΔΕ Διεύθυνση Πολεοδομικού Σχεδιασμού Τμήμα Παραδοσιακών Οικισμών Αμαλιάδος 17, Αθήνα, τηλ. 210 6437266

- Για τις Περιφέρειες Μακεδονίας – Θράκης αρμόδιο είναι το Υπουργείο Μακεδονίας

- Θράκης Διεύθυνση Πολιτισμού – Τμήμα Πολιτιστικής Κληρονομιάς Διοικητήριο

- Θεσσαλονίκης, τηλ. 2310 287320/ 275406

- Για τις Περιφέρειες των νησιών του Αιγαίου (Β. Αιγαίο, Κυκλάδες) αρμόδιο είναι:

Το υπουργείο Αιγαίου Διεύθυνση Περιφερειακής Ανάπτυξης Μικράς Ασίας 2, Μυτιλήνη, τηλ. 22510 46820.

- Θα πρέπει να επισημανθεί ότι το υπουργείο Πολιτισμού έχει την αρμοδιότητα να χαρακτηρίσει κτίρια ως ιστορικά διατηρητέα μνημεία ή έργα τέχνης που χρήζουν ειδικής κρατικής προστασίας.

2.1.7 ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΜΕΛΛΟΝ

Ως πότε θα στρέφουμε την πλάτη στην κληρονομιά μας; Ένα μεγάλο, κρίσιμο κεφάλαιο – που έχει δυναμική σχέση και εφαρμογή στον αγροτουρισμό- παραμένει έρμαιο της φθοράς του χρόνου ή της κερδοσκοπικής κακοποίησης: η διάσωση, η διατήρηση, η αξιοποίηση και η προβολή των πολυάριθμων παραδοσιακών μας οικισμών δεν αντιμετωπίζονται ανάλογα με τη σημασία που έχουν. Μέσα σε ένα χρόνο – το 1978- χαρακτηρίστηκαν «μονοκονδύλια» 400 παραδοσιακοί οικισμοί. Μέσα στην επόμενη 25ετία, ακολούθησαν μόλις άλλοι τόσοι. Σε πολλές περιπτώσεις μάλιστα, η αναστήλωση έγινε με λάθος αισθητική και λάθος κίνητρα. Ωστόσο, σε όσους παραδοσιακούς οικισμούς η αισθητική αναβίωση έγινε σωστά, δημιούργησε τουριστικό ενδιαφέρον και συνέβαλε στη διαμόρφωση ενός ξεχωριστού προϊόντος, που αναζωογόνησε την ευρύτερη περιοχή γύρω από τους οικισμούς- όπως, για παράδειγμα, στη Μονεμβασία, στα Ζαγόρια, στα χωριά του Κάμπου της Χίου.

Εξάλλου, ένας παραδοσιακός οικισμός αποτελεί προνομιακό πόλο χρηματοδοτικών κινήτρων για επενδύσεις, δανειοδοτήσεις, χαμηλότερα επιτόκια, επιλεξιμότητα, ενώ προσελκύει και προγράμματα χρηματοδότησης από δημόσιους φορείς – όπως ο ΕΟΤ-, ευρωπαϊκά προγράμματα, αναπτυξιακούς νόμους κ.α. Η αγάπη, η φροντίδα και η κινητοποίηση για τη διατήρηση και την αξιοποίηση των παραδοσιακών μας οικισμών είναι ένα έργο ευθύνης για όλους μας. Μας προσφέρουν μια μεγάλη ευκαιρία να αναπτύξουμε τον τόπο και να προβάλλουμε την παράδοσή του, προσελκύνοντας επισκέπτες υψηλού μορφωτικού και οικονομικού επιπέδου και αναδεικνύοντας νέους

ελληνικούς προορισμούς. Με δημιουργική και όχι αρπακτική νοοτροπία. Με σεβασμό για τον τόπο και την ιστορία του. Η αναστήλωση και η αξιοποίηση ενός παραδοσιακού οικισμού αντανακλούν, εντέλει, την ποιότητα του σύγχρονου πολιτισμού μας...

Απαιτείται, λοιπόν, πρώτιστα, η ευαισθητοποίηση της Πολιτείας. Η ευθύνη όμως για τους παραδοσιακούς οικισμούς πρέπει να περιέλθει στα χέρια των τοπικών φορέων, αλλά μέσα σε ένα πλαίσιο αυστηρών πολεοδομικών νομοθεσιών και διατάξεων που θα επεμβαίνουν δραστικά και χωρίς εκπτώσεις, προκειμένου να περιφρουρήσουν αυτό που, πολύ απλά, ανήκει σε όλους μας ως παράδοση και ιστορική κληρονομιά. Η ιδιωτική πρωτοβουλία, στο βαθμό που διαπνέεται από πραγματικό μεράκι και όχι από τη στενή επιδίωξη του κέρδους, μπορεί να συνεργαστεί και να εισφέρει στη δημιουργική προσπάθεια της τοπικής αυτοδιοίκησης. Κάθε παραδοσιακός οικισμός μπορεί να αποτελέσει έναν πυρήνα «διαφορετικού» τουρισμού και ανάπτυξης. Είναι, εξάλλου, κρίμα να καταδικάζουμε στην εγκατάλειψη και τη φθορά τα πιο ζωντανά κομμάτια της νεότερης ιστορίας και παράδοσής μας- κομμάτια της ψυχής μας!

2.1.8 Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΑΝΑΔΕΙΚΝΥΕΙ ΝΕΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

Εξετάζοντας τον αγροτουρισμό ως οικονομικό φαινόμενο, οφείλουμε να δώσουμε τη δέουσα σημασία στη συνεισφορά του στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και ειδικοτήτων.

Στην Ελλάδα η ανεργία είναι γεγονός αναμφισβήτητο. Ο αγροτουρισμός είναι αυτός που δίνει διέξοδο στην παραμελημένη ελληνική περιφέρεια. Όταν αναφερόμαστε σε αυτόν, μιλάμε εξ ορισμού για την ολοκληρωμένη ανάπτυξη μιας περιοχής και όχι για μεμονωμένες και σποραδικές περιπτώσεις αγροτουριστικών επιχειρήσεων. Θα ήταν λοιπόν πραγματικά ελπιδοφόρο αν μπορούσε η ελληνική κοινωνία να αντιληφθεί το μέγεθος των εργασιακών ευκαιριών που αναδεικνύονται. Στην Γαλλία για παράδειγμα, όπου ο αγροτουρισμός αναπτύχθηκε από τη δεκαετία του '50, υπάρχουν 180 χιλιάδες

χλμ. «περιπάτων» για τους οποίους εργάζεται ένας μεγάλος αριθμός ειδικοτήτων. Έτσι, υπάρχουν αυτοί που τους χαράζουν, αλλά και όλοι όσοι εργάζονται στην τεχνική υποδομή και στην κατασκευή διευκολύνσεων για το κοινό, όπως εξειδικευμένοι ξεναγοί, οδηγοί εθνικών δρυμών, ειδικοί επιστήμονες (βοτανολόγοι, γεωπόννοι, κα.) τοπογράφοι, ιδιοκτήτες καταστημάτων (αναψυκτηρίων κλπ.).

Ας φανταστούμε κάτι αντίστοιχο στην Ελλάδα. Ας αναλογιστούμε πόσες ειδικότητες θα μπορούσε να αξιοποιήσει ο πολιτιστικός τουρισμός ο οποίος συνδέεται άμεσα με τον αγροτουρισμό: ξεναγούς ειδικευμένους στη λαογραφία, προσωπικό μουσείων, λαογράφους, αρχαιολόγους, αρχιτέκτονες. Η ανάδειξη της τοπικής γαστρονομίας έχει ανάγκη από καλλιεργητές- παραγωγούς των τοπικών προϊόντων, από μαγείρους που θα προβάλουν τις τοπικές συνταγές, από οινολόγους, οινοποιούς, συσκευαστές των προϊόντων που θα πωλούνται στους επισκέπτες, ακόμη και από συγγραφείς βιβλίων με τοπικές συνταγές. Οι αθλητικές δραστηριότητες, όπως το ράφτινγκ, η ορειβασία, η ιππασία, χρειάζονται τους κατάλληλους εκπαιδευτές. Ακόμη και κλασσικές ειδικότητες που σήμερα δυσκολευόμαστε να συνδέσουμε με τον αγροτουρισμό, μπορούν να αποκτήσουν νέες διαστάσεις. Εκατομμύρια εξειδικευμένων εντύπων τυπώνονται κάθε χρόνο και γι' αυτό χρειάζονται τυπογράφοι, μακετίστες, γραφίστες κ.α. Παράλληλα, εικαστικοί καλλιτέχνες, ηθοποιοί, φιλόλογοι μπορούν να δημιουργήσουν κέντρα αγροτουρισμού με μαθήματα τέχνης, ζωγραφικής, φωνητικής, αρχαίων ελληνικών, μυθολογίας, λαϊκών χορών κ.α. Ψυχολόγοι μπορούν να οργανώσουν κέντρα χαλάρωσης, αυτοσυγκέντρωσης κ.α. Αισθητικοί ή ομοιοπαθητικοί μπορούν να προσφέρουν αρωματοθεραπεία και εναλλακτικές θεραπείες.

Ο αγροτουρισμός είναι ένας εναλλακτικός τρόπος ζωής που δημιουργεί νέα επαγγέλματα ενώ παράλληλα αναβαθμίζει την ποιότητα ζωής. Προκειμένου όλα αυτά να γίνουν πράξη, χρειάζονται εκπαίδευση και επιμόρφωση. Το ΕΛΛΚΑ (Ελληνικό Κέντρο Αγροτουρισμού) από τον Ιανουάριο του 2003, έχει

μελετήσει τα εκπαιδευτικά προγράμματα άλλων χωρών, ώστε να οργανωθεί η αγροτουριστική εκπαίδευση κατά κλάδο, δραστηριότητα και ειδικότητα, προωθώντας στο μέγιστο βαθμό την κατά τόπους εφαρμογή της.

2.1.9 ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΟΝ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟ

Για μια οργανωμένη και υψηλής ποιότητα παροχής υπηρεσιών αγροτουρισμού.

Χρειάζεται ορθά καταρτισμένο και εκπαιδευμένο ανθρώπινο δυναμικό. Δείτε παρακάτω τους φορείς που παρέχουν εκπαιδευτικά προγράμματα.

Οργανισμός Γεωργικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης Κατάρτισης & Απασχόλησης «ΔΗΜΗΤΡΑ», εποπτευόμενος από το υπουργείο Γεωργίας.

Το είδος του προγράμματος αυτού παρέχει:

σύγχρονη εκπαίδευση και κατάρτιση αγροτών με κατεύθυνση τον αγροτουρισμό ανάλογα με το μορφωτικό τους επίπεδο και την επαγγελματική τους εμπειρία.

Στόχος του προγράμματος είναι η χορήγηση του Πράσινου Πιστοποιητικού.

Πιστοποίηση γνώσεων και δεξιοτήτων στην κατεύθυνση του αγροτουρισμού.

Στο πρόγραμμα μπορούν να συμμετέχουν όλοι οι απασχολούμενοι στον αγροτικό χώρο και όλοι όσοι ενδιαφέρονται να εισέλθουν στον αγροτικό χώρο.

2.2. ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

Ο τουρισμός αποτελεί σήμερα μια σημαντική οικονομική δραστηριότητα σε παγκόσμιο επίπεδο. Σχεδόν το 17% του παγκόσμιου πληθυσμού μετακινείται τουλάχιστον μια φορά το χρόνο για τουρισμό, ενώ διαφαίνεται η τάση για δυναμική αύξηση την επόμενη δεκαετία (<http://www.itep.gr>).

2.2.1 Μορφές τουρισμού

Μαζικός Τουρισμός: Ο μαζικός τουρισμός χαρακτηρίζεται από την ομαδική συμμετοχή των τουριστών στις διάφορες φάσεις της τουριστικής δραστηριότητας. Ο χαρακτήρας του μαζικού τουρισμού οφείλεται στον τρόπο οργάνωσης του ταξιδιού καθώς και στον επιλεγμένο τόπο διακοπών. Μαζικός Τουρισμός και χώρο-χρονικές συγκεντρώσεις ερμηνεύουν βασικά το σύγχρονο τουριστικό φαινόμενο (Βουτυράκης, 2004).

Ατομικός Τουρισμός: Ο ατομικός τουρισμός αντιτίθεται στο μαζικό τουρισμό και χαρακτηρίζεται από την ανεξάρτητη ατομική οργάνωση και εκτέλεση του ταξιδιού εκ μέρους των τουριστών. Η ανάπτυξη αυτής της κατηγορίας τουρισμού συνδυάζεται σε μεγάλο βαθμό με ατομικά-ιδιωτικά μέσα μετακίνησης, όπως τα αυτοκίνητα, τα θαλαμηγά σκάφη κ.α., τόσο κατά την μετάβαση όσο και κατά την διάρκεια της παραμονής του τουρίστα στη χώρα ή τις χώρες υποδοχής και φιλοξενίας. Ο κύριος χαρακτήρας της κατηγορίας αυτής τουρισμού είναι περιηγητικός.

Εσωτερικός τουρισμός: Ο εσωτερικός τουρισμός πραγματοποιείται από τον ντόπιο πληθυσμό μιας χώρας μέσα, πάντα στα φυσικά της όρια δηλαδή μέσα στην επικράτειά της. Η συγκεκριμένη κατηγορία τουρισμού παρουσιάζει

σημαντικές οικονομικές και άλλες ωφέλειες για τη χώρα στην οποία αναπτύσσεται. Μια από αυτές είναι η συγκράτηση της εκροής συναλλάγματος. Η ανάπτυξη του εσωτερικού τουρισμού προϋποθέτει την δημιουργία κατάλληλων και ταυτόχρονα οικονομικά προσιτών μέσων φιλοξενίας στους ντόπιους τουρίστες καθώς και τη βελτίωση – ανάπτυξη των διάφορων δίκτυων και μέσων συγκοινωνίας, ώστε οι μετακινήσεις των ντόπιων τουριστών στην επικράτεια της χώρας που κατοικούν μόνιμα να είναι ταχύτερες, ανετότερες και ασφαλέστερες.

Εξωτερικός Τουρισμός: Ο εξωτερικός ή διεθνής τουρισμός πραγματοποιείται από άτομα που διαμένουν μόνιμα σε μια χώρα και την εγκαταλείπουν προσωρινά για να επισκεφτούν κάποια άλλη ή κάποιες άλλες χώρες για τουριστικούς σκοπούς έτσι ώστε να ικανοποιήσουν συγκεκριμένες τουριστικές ανάγκες ή επιθυμίες τους. Κατά συνέπεια εξωτερικό τουρισμό έχει οποιαδήποτε χώρα όταν μόνιμοι κάτοικοι άλλων χωρών την επισκέπτονται ή όταν μόνιμοι κάτοικοι της επισκέπτονται άλλες χώρες για τουριστικούς σκοπούς. Στην πρώτη περίπτωση ο εξωτερικός τουρισμός χαρακτηρίζεται σαν ενεργητικός, αφού ως κύριο χαρακτηριστικό της είναι η εισροή συναλλάγματος. Στην δεύτερη περίπτωση ο εξωτερικός τουρισμός χαρακτηρίζεται σαν παθητικός, αφού ως κύριο χαρακτηριστικό της είναι η εκροή συναλλάγματος.

Συνεχής Τουρισμός: Χαρακτηριστική διάκριση του συνεχούς τουρισμού είναι ότι διαρκεί όλο το χρόνο, που σημαίνει ότι σε καμία περίπτωση δεν επηρεάζονται οι δραστηριότητες του από τις κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν σε όλες τις εποχές, δηλαδή σε όλη την διάρκεια του χρόνου. Οι αντιπροσωπευτικότερες μορφές τουρισμού αυτής της κατηγορίας είναι ο συνεδριακός τουρισμός, ο τουρισμός κίνητρων, ο τουρισμός εκθέσεων, ο τουρισμός πόλης και ο μορφωτικός τουρισμός.

Εποχιακός Τουρισμός: Χαρακτηριστική διάκριση του εποχιακού τουρισμού είναι ότι δεν διαρκεί όλο το χρόνο που σημαίνει ότι σε αντίθεση με το συνεχή τουρισμό η δραστηριότητες του επηρεάζονται αποφασιστικά από τις κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν σε διαφορετικές εποχές, γι' αυτό και αναστέλλονται αυτές προσωρινά για ένα μικρό ή μεγάλο χρονικό διάστημα κάθε έτος. Οι αντιπροσωπευτικότερες μορφές τουρισμού αυτής της κατηγορίας είναι ο γενικός τουρισμός κατά την διάρκεια του καλοκαιριού, ο τουρισμός παραχείμασης και ο τουρισμός χειμερινών σπορ.

Η ενηλικίωση του τουριστικού φαινομένου συμπίπτει με τον μαζικό οργανωμένο τουρισμό που οδήγησε τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο στην ανάπτυξη ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού, με σκοπό να συμβάλλουν στην καλύτερη διαχείριση του μαζικού τουρισμού, στην προσέλκυση τουριστών ειδικών ενδιαφερόντων, κυρίως εκτός περιόδου αιχμής και στην αξιοποίηση των μη τουριστικά ανεπτυγμένων περιοχών.

2.3. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Ο ελληνικός τουριστικός τομέας, αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες της ελληνικής οικονομίας με περισσότερο από 18% συμμετοχή στο ΑΕΠ, με εισαγωγή συναλλάγματος περισσότερο των 9 δισ. δολαρίων και σημαντική συμμετοχή στη δημιουργία θέσεων εργασίας. Απασχολεί περίπου 700.000 εργαζομένους σε πολύ μεγάλο αριθμό μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, ιδιαίτερα στην περιφέρεια. Ακολουθώντας έναν εντυπωσιακό ρυθμό ανάπτυξης κατά τις δεκαετίες 1960 και 1970, και μια σταθερά ανοδική πορεία τις δεκαετίες 1980 και 1990, ο ελληνικός τουρισμός αποτελεί σήμερα μια από τις βασικότερες πηγές εσόδων για την ελληνική οικονομία (Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων, 2007).

Μέσα στο έντονα ανταγωνιστικό τουριστικό περιβάλλον, η Ελλάδα κατέχει μια εξαιρετικά προνομιούχα θέση με μοναδικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα. Τα κυριότερα από αυτά είναι:

Μια πολύ υψηλή και θετική αναγνωρισιμότητα. Η Ελλάδα ως χώρα είναι γνωστή και ευμενώς αποδεκτή σε μεγάλο ποσοστό κατοίκων του πλανήτη. Οι μοναδικές ιστορικές και πολιτισμικές καταβολές της, που ασκούν παγκόσμια γοητεία.

Οι εξαιρετικές φυσικές ομορφιές και το ήπιο, φιλικό στον άνθρωπο, μεσογειακό κλίμα.

Τέλος η παρουσία της μέσα στην Ευρώπη, τον κύριο προορισμό του παγκόσμιου τουρισμού, και η άμεση γειτνίασή της με άλλες χώρες ιδιαίτερου τουριστικού ενδιαφέροντος.

Τα κύρια χαρακτηριστικά του ελληνικού τουρισμού είναι:

Η απήχηση της χώρας κυρίως στις αγορές της Δυτικής Ευρώπης.

Η επικράτηση του μαζικού τουρισμού και η περιορισμένη ανάπτυξη άλλων μορφών τουρισμού.

Η περιβαλλοντική υποβάθμιση σε μερικούς προορισμούς.

Η έντονη εποχικότητα που καθιστά αναγκαίο τον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος με δραστηριότητες που επιμηκύνουν την τουριστική περίοδο.

Η μειωμένη προσβασιμότητα των προορισμών.

Η κυριαρχία του αεροπλάνου ως μέσου άφιξης αλλοδαπών επισκεπτών.

Το μη ικανοποιητικό επίπεδο υπηρεσιών, η απαξίωση σημαντικού ποσοστού των τουριστικών καταλυμάτων παρά την επιχειρούμενη αργή αλλά σταθερή ποιοτική αναβάθμιση του ξενοδοχειακού δυναμικού βάσει νέων πρότυπων, οι ελλείψεις σε ειδικές τουριστικές υποδομές καθώς και οι δυσλειτουργίες (κυκλοφοριακή συμφόρηση, έλλειψη χώρων στάθμευσης κ.λπ.)

που παρουσιάζουν πολλοί τουριστικοί προορισμοί με την παρεπόμενη υποβάθμιση του περιβάλλοντος.

Παρά τη σημαντική υστέρηση της Ελλάδας σε σχέση με τις απαιτήσεις που θέτει ο διεθνής ανταγωνισμός, η χώρα παρουσίασε ρυθμούς τουριστικής ανάπτυξης κοντά στον ευρωπαϊκό μέσο όρο κατά την προηγούμενη δεκαετία, κατάσταση η οποία προβλέπεται να ανατραπεί, καθώς για την επόμενη δεκαετία, ο ρυθμός αύξησης των αφίξεων αναμένεται να είναι υποδιπλάσιος του ευρωπαϊκού σύμφωνα με τις προβλέψεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (<http://www.world-tourism.org>).

Η χώρα έχει, πάντως, καθιερωθεί μεταξύ των κορυφαίων τουριστικών προορισμών διεθνώς. Ωστόσο, το μέλλον του ελληνικού τουριστικού προϊόντος δεν θεωρείται εξασφαλισμένο. Η διατήρηση υψηλών ρυθμών αύξησης των τουριστικών αφίξεων και εισπράξεων, παρά τον αυξανόμενο ανταγωνισμό, έχει ζωτική σημασία για την εθνική οικονομία, καθώς ο τουρισμός εξακολουθεί να αποτελεί έναν από τους βασικούς τομείς της εθνικής οικονομίας. Είναι αναγκαία λοιπόν η ριζική ανασυγκρότηση της προβολής της Ελλάδας στις διεθνείς αγορές και η ανάδειξη νέων μορφών τουρισμού, τα αποτελέσματα των οποίων εξετάζονται στην παρούσα εργασία. Με τον κατάλληλο χωρικό σχεδιασμό η τουριστική ανάπτυξη μπορεί να επηρεάσει θετικά ένα σημαντικό τμήμα των λοιπών παραγωγικών δραστηριοτήτων μιας περιοχής.

2.3. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Η εποχικότητα αποτελεί ένα χρόνιο πρόβλημα του ελληνικού τουριστικού προϊόντος. Κατά τις προηγούμενες δεκαετίες μέχρι και σήμερα, ο ελληνικός τουρισμός αξιοποίησε μόνο τις παραλίες, το μεσογειακό κλίμα και εν μέρει την πολιτιστική κληρονομιά της χώρας. Η κυριαρχία του μοντέλου «ήλιος – θάλασσα», η προώθηση των εγχώριων προορισμών κατά τους θερινούς κυρίως μήνες από τους tour operators και η εξάρτηση από συγκεκριμένο τμήμα της τουριστικής αγοράς (χώρες της Δυτικής Ευρώπης) οξύνουν το πρόβλημα.

Πολλοί τουριστικοί προορισμοί στην Ελλάδα και αλλού, έχουν ως στόχο τη συνεχή αύξηση του οικονομικού κέρδους που αποφέρει ο τουρισμός, έτσι συχνά προσανατολίζονται στην αναζήτηση ολοένα και μεγαλύτερου αριθμού τουριστών χρησιμοποιώντας ως μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης τον μαζικό τουρισμό. Όμως, η μεγάλη πληθυσμιακή συγκέντρωση σε περιοχές με συγκεκριμένες περιβαλλοντικές και κοινωνικές δυνατότητες δημιουργεί διαταραχές στις συνήθειες της τοπικής κοινωνίας και δυσλειτουργίες, όπως:

- Συνωστισμό,
- Μόλυνση του περιβάλλοντος,
- Κατασπατάληση ή καταστροφή φυσικών και πολιτιστικών πηγών,
- Ανταγωνισμό μεταξύ τοπικού πληθυσμού και τουριστικής βιομηχανίας για την χρησιμοποίηση αγαθών πρώτης ανάγκης (νερό, καύσιμα, κ.λ.π.),
- έργων υποδομής (δρόμοι, νοσοκομεία, κ.λ.π.),

τόπων αναψυχής (μουσεία, πάρκα, παραλίες κ.λ.π.).

Αυτές οι αρνητικές επιπτώσεις εμποδίζουν την συνεχή και ομαλή διεξαγωγή της τουριστικής διαδικασίας αφού η πλειοψηφία των τουριστών σήμερα επιθυμεί να επισκέπτεται περιοχές με υψηλή περιβαλλοντική ποιότητα και έντονα στοιχεία τοπικού πολιτισμού (WTO, 1994).

Τα φυσικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά μιας περιοχής αποτελούν πόλους έλξης για τον τουρισμό, συνιστούν δηλαδή το απαραίτητο κεφάλαιο για την ανάπτυξη του κλάδου. Η χωρίς σχεδιασμό τουριστική ανάπτυξη οδηγεί σταδιακά στην εντατική χρήση περιοχών, με παρεπόμενες συνέπειες την υποβάθμιση του ευρύτερου περιβάλλοντος, την απώλεια των χαρακτηριστικών έλξης και τη μείωση των οικονομικής απόδοσης των σχετικών πόρων. Η λειτουργία αυτού του φαινομένου δημιουργεί την επιτακτική ανάγκη για ορθολογικό και έγκαιρο σχεδιασμό, ιδιαίτερα στους χώρους εκείνους όπου ο τουρισμός είναι αναπτυγμένος ή αναμένεται η ανάπτυξή του. Η ανάγκη για την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος οφείλει, επομένως, να αποτελεί ένα από τα βασικά συστατικά του στρατηγικού σχεδιασμού στον τομέα του τουρισμού.

Η υιοθέτηση ενός επιστημονικά ολοκληρωμένου χωροταξικού σχεδιασμού αποτελεί προϋπόθεση για την ορθολογική ανάπτυξη των ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Ο χωροταξικός σχεδιασμός προσφέρει ένα επιχειρησιακό πλαίσιο αναφοράς για την αναζήτηση συμπληρωματικότητας και συνέργειας στις επιμέρους τομεακές πολιτικές καθώς και για τη διευθέτηση των ενδεχόμενων συγκρούσεων ως προς τη χρήση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων και ιδίως ως προς τις χρήσεις γης. Η οργάνωση της τουριστικής ανάπτυξης μέσω του χωροταξικού σχεδιασμού που βασίζεται στις αρχές της αιεφόρου και ισόρροπης ανάπτυξης, συμβάλλει στη δημιουργία κλίματος

εμπιστοσύνης των επενδυτών και αναδεικνύει τη χώρα σε ώριμο τουριστικό προορισμό.

3. ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Η σχετική βιβλιογραφία με θέματα που αφορούν τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού και τον αγροτουρισμό είναι σχετικά πρόσφατη και περιορισμένη. Απαραίτητο κρίνεται να δοθούν οι σχετικοί ορισμοί:

«Αειφόρος τουριστική ανάπτυξη είναι η ανάπτυξη που παρέχει βασικές περιβαλλοντικές, κοινωνικές και οικονομικές υπηρεσίες σε όλους τους τουρίστες μιας περιοχής χωρίς να εκθέτει σε κίνδυνο την ικανότητα των μελλοντικών τουριστών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες» (WTO, 1994).

«Αγροτουρισμός είναι η τουριστική δραστηριότητα που αναπτύσσεται σε χώρο μη αστικό από τους απασχολούμενους του πρωτογενή τομέα και ειδικότερα σε οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής μικρές τουριστικές μονάδες παροχής αγαθών και υπηρεσιών, με σκοπό την ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος και της τοπικής οικονομίας, τόσο από την εκμετάλλευση των τουριστικών καταλυμάτων όσο και από την τροφοδοσία των τουριστικών μονάδων με προϊόντα τοπικής παραγωγής γεωργικών συνεταιρισμών» (Βαφειάδης Γ. κ.α., 1992).

3.1. ΑΝΑΘΕΡΜΑΝΣΗ ΕΙΔΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο εναλλακτικός τουρισμός αποτελεί ένα συνεχώς αναπτυσσόμενο είδος τουρισμού στην Ευρώπη και ασκεί μεγάλη γοητεία στους κατοίκους των

μεγαλουπόλεων γιατί δεν προσφέρει μόνο πελατειακή σχέση μεταξύ του επισκέπτη και του φιλοξενούντος, που αποφέρει την οικονομική ενίσχυση της αγροτικής οικογένειας, αλλά βοηθά στην ενίσχυση των ανθρώπινων σχέσεων και δεσμών μέσα από το ζεστό πλησίασμα του φιλοξενούντα οικοδεσπότη προς τον επισκέπτη – τουρίστα.

Η ανάγκη ανάπτυξης αυτής την μορφής τουρισμού, προέκυψε από τρεις βασικούς λόγους :

Ο πρώτος αφορά τους κατοίκους των μεγάλων πόλεων, οι οποίοι ασφυκτιούν κάτω από το απάνθρωπο περιβάλλον των μεγάλων πόλεων, τους εντατικούς ρυθμούς στους χώρους εργασίας αλλά και τους κοινότυπους τρόπους ψυχαγωγίας.

Η αποξένωση και οι δυσκολίες της σύγχρονης ζωής, ωθούν τον άνθρωπο σε αναζήτηση της χαμένης φυσικής ζωής και στη σύνδεσή τους με το παραδοσιακό πολιτισμικό στοιχείο, που είναι διάσπαρτα στην ύπαιθρο .

Ο τελευταίος λόγος αφορά τους αγρότες οι οποίοι, αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα, αφού το γεωργικό εισόδημα χαρακτηρίζεται σήμερα από ανεπάρκεια και αβεβαιότητα.

Ο εναλλακτικός τουρισμός δημιουργήθηκε κυρίως για την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, με την ανάδειξη και αξιοποίηση αγνώστων περιοχών, περιοχές με φυσικές ομορφιές, περιβαλλοντικό ενδιαφέρον, άθληση στην φύση και στην ενίσχυση της οικονομίας κατοίκων σε απομακρυσμένες περιοχές. Αρκετοί διεθνείς οργανισμοί σχετικοί με τον τουρισμό, το περιβάλλον και τον πολιτισμό (Π.Ο.Τ, UNEP , UNESCO κ.λ.π.) προτείνουν ως διέξοδο από τα προβλήματα του τουριστικού τομέα, κάθε είδους τουριστική δραστηριότητα να σχεδιάζεται, να διευθύνεται και να αναπτύσσεται ώστε: να είναι περιβαλλοντικά ανεκτή σε βάθος χρόνου, να αποφέρει βιώσιμα οικονομικά οφέλη στις περιοχές που αναπτύσσεται, να είναι ηθικά και κοινωνικά σύμφωνη με τις τοπικές κοινωνίες και να εξασφαλίζει την διατήρηση του φυσικού και πολιτιστικού

κεφαλαίου για τις μελλοντικές γενιές. Οι πιο γνωστές και ευρύτερα διαδομένες εναλλακτικές μορφές τουρισμού δίνονται από τον Πίνακα 1.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	
1. ΓΕΝΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	13. ΟΡΕΙΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ
2. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟΣ	14. ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ
3. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΕΚΘΕΣΕΩΝ	15. ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ
4. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ	16. ΧΡΟΝΟΜΕΡΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ
5. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΑΘΛΗΣΗΣ	17. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ
6. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΠΟΛΗΣ	18. ΕΠΙΛΕΚΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ
7. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑΣ	19. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΙΝΗΤΡΩΝ
8. ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	20. ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ
9. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	21. ΛΑΪΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ
10. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΤΡΙΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ	22. ΚΟΣΜΟΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ
11. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΧΕΙΜΕΡΙΝΩΝ ΣΠΟΡ	23. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ
12. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΠΑΡΑΧΕΙΜΑΣΗΣ	24. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΑΝΑΠΗΡΩΝ

Πηγή: Ηγουμενάκης, 1997.

Οι νέες μορφές άθλησης μέσα στο φυσικό περιβάλλον έχουν σαν κύριο χαρακτηριστικό τις φυσικές ομορφιές όπου πραγματοποιούνται και την ανεβασμένη αδρεναλίνη στα άτομα που συμμετάσχουν. Η κατάσταση αυτή,

ευνοεί την ενασχόληση με άλλες δραστηριότητες, οι οποίες θα δίνουν την ευκαιρία για μια συμπληρωματική απασχόληση και ένα πρόσθετο εισόδημα από τις παροχές του γεωργικού επαγγέλματος. Οι κεντρικοί στόχοι του εναλλακτικού τουρισμού συνοψίζονται στους εξής έξι άξονες :Η συμπλήρωση και βελτίωση του γεωργικού εισοδήματος. Η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας του αγροτικού πληθυσμού.Η διάθεση και βελτίωση των τοπικά παγόμενων προϊόντων και αυτά των αγροτικά μεταποιημένων.Ο σεβασμός και η προστασία του περιβάλλοντος.Η διατήρηση, προβολή και αξιοποίηση της πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.Οι νέες μορφές άθλησης και περιπέτειας στην φύση Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού, που γνωρίζουν ιδιαίτερη ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια, αποτελούν μία αρκετά επιτυχημένη προσπάθεια ένταξης της αειφορίας στον τουρισμό (Βουτυράκης, 2004). Η Ελλάδα, διαθέτοντας τεράστια αποθέματα σε φυσικό και πολιτιστικό πλούτο, αποτελεί μια ιδανική επιλογή για τους λάτρεις του εναλλακτικού τουρισμού, καθώς προσφέρει πλήθος επιμέρους προορισμών για κάθε γούστο. Η πλέον γνωστή μορφή του εναλλακτικού τουρισμού είναι, αναμφίβολα, ο αγροτουρισμός.

3.2. ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο αγροτουρισμός αποτελεί μια ήπια μορφή βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, η οποία αφορά στον αγροτικό χώρο και περιλαμβάνει πλήθος διαφορετικών και - πολλές φορές- συμπληρωματικών δραστηριοτήτων. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του αγροτουρισμού αποτελούν, παράλληλα, και τους στόχους που προσπαθεί να επιτύχει και, συνοπτικά, μπορούν να ομαδοποιηθούν σε δύο άξονες.

Από επιχειρηματική σκοπιά, ο αγροτουρισμός συνδέει, με μοναδικό τρόπο, την παραγωγή γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων και τη μεταποίηση με την παροχή υπηρεσιών και τον τουρισμό, δηλαδή τον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα με τον τριτογενή. Τα αποτελέσματα είναι ιδιαίτερος ευεργετικά, καθώς αναπτύσσονται νέες τοπικές αγορές και στηρίζονται οι υπάρχουσες. Επιπλέον, δημιουργείται ένα συμπληρωματικό εισόδημα στις αγροτικές οικογένειες ή ακόμη και νέες θέσεις εργασίας, ενισχύοντας την αποκέντρωση και συγκρατώντας τον πληθυσμό στην ύπαιθρο.

Από την πλευρά του επισκέπτη, ο αγροτουρισμός είναι μια εμπειρία, μέσα από την οποία έρχεται σε επαφή με ένα διαφορετικό τρόπο ζωής, συνδυάζοντας τις διακοπές και την αναψυχή με την ενημέρωση για κοινωνικά, ιστορικά, περιβαλλοντικά και άλλα θέματα της εκάστοτε περιοχής. Μέσα από την «ταξιδιωτική» αυτή εμπειρία και τη γνωριμία του με την τοπική κουλτούρα, ιστορία και καθημερινότητα, ο επισκέπτης ευαισθητοποιείται και αναπτύσσει μια διαφορετική άποψη κι έναν σεβασμό προς το περιβάλλον και την παράδοση. Ο αγροτουρισμός φέρνει τον επισκέπτη σε επαφή με το φυσικό περιβάλλον και τις δραστηριότητες στην ύπαιθρο, δίνοντας του την ευκαιρία να ψυχαγωγηθεί

και να νιώσει τη χαρά της περιήγησης και της ανακάλυψης, ενώ, παράλληλα, θα γνωρίζει τις αγροτικές περιοχές, τις αγροτικές ασχολίες, τα τοπικά προϊόντα, την παραδοσιακή κουζίνα και την καθημερινή ζωή των κατοίκων, τα πολιτισμικά στοιχεία και τα αυθεντικά χαρακτηριστικά του χώρου αυτού (<http://www.agrotourism.gr>).

Επιπλέον, ο αγροτουρισμός γεφυρώνει τις παραδοσιακές δραστηριότητες που τείνουν να εξαφανιστούν με τη σύγχρονη επιχειρηματική δράση - τον λαϊκό τεχνίτη και τον ντόπιο παραγωγό με τον σύγχρονο επενδυτή - και, πετυχαίνει, εν πολλοίς, να κερδίσει δύο από τα ακόλουθα θέματα του ελληνικού τουρισμού:

Να δοθεί ιδιαίτερο βάρος στις φυσικές ομορφιές και την πολιτιστική κληρονομιά της Ελλάδας, χωρίς αυτά να λειτουργούν, αποκλειστικά, ως «συμπλήρωμα» στη συνταγή «ήλιος & θάλασσα»,

Να επιτευχθεί μια αποτελεσματική επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου. Μέσω του αγροτουρισμού, αναπτύσσεται μια αποτελεσματική δυναμική στα παραγωγικά, πολιτισμικά και αναπτυξιακά στοιχεία κάθε τόπου, συμβάλλοντας, με αυτόν τον τρόπο, στην αειφόρο περιβαλλοντική, οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη του αγροτικού χώρου (Χαμεζόπουλος Δ., 2006).

3.2.1 ΣΤΟΧΟΙ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο αγροτουρισμός στοχεύει σε δύο παράλληλους στόχους:

1. Να Δηλώσει τη δυνατότητα στον τουρίστα να περάσει ήρεμες διακοπές μέσα στη φύση , έξω από το πλαίσιο του αναπτυγμένου τουρισμού, μέσα σε ένα φιλόξενο κλίμα που δημιουργεί η ίδια η φύση και οι άνθρωποι της.

2. Να ενισχύσει τον επαγγελματία του αγροτικού εισοδηματος με την εκμετάλευση καταλυμάτων και την τροφοδοσία των επισκεπτών , των

καταλυμάτων, με προϊόντα της ντόπιας αγροτικής παραγωγής και της τοπικής λαϊκής τέχνης. Κάτω από αυτήν την οπτική γωνία ο αγροτουρισμός αποτελεί μια πραγματικά σημαντική μορφή τουριστικής ανάπτυξης που στοχεύει :

Στο συνδυασμό συνεργασίας των τριών τομέων της παραγωγής μας (πρωτογενούς ,δευτερογενούς και τριτογενούς).

Στην περιφερειακή ανάπτυξη, αφού η ύπαρξη του αποτελεί σημαντικό λόγο δημιουργίας αναπτυξιακών έργων υποδομής και αναδομής.

Στην ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών και οικολογικών επιβαρύνσεων.

Στην άνοδο του οικονομικού επιπέδου αυτών των περιοχών και στη συμπλήρωση του εισοδήματος των κατοίκων καθώς και στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας του αγροτικού πληθυσμού.

Στη διασφάλιση και στη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, έχοντας συγχρόνως θετική επίδραση στη συγκράτηση των πληθυσμών στον τόπο κατοικίας.

Παράλληλα με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας απεβίωναν συχνά επαγγέλματα που τείνουν να εκλείψουν και τέτοια στην χώρα μας θεωρούνται αυτά που σχετίζονται με χειρονακτικές τέχνες, όπως η ξυλογλυπτική, η αργυροχρυσοχοία, η κεραμική, η υφαντική.

Στη βελτίωση και διάθεση των τοπικών και γεωργικών προϊόντων καθώς και στη γνωριμία τους με το κοινό.

Στη διατήρηση , την προβολή και την αξιοποίηση της αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

Γνωριμία με τη φύση και ψυχολογική ικανοποίηση και ανάταση του τουρίστα από την επαφή του με αυτήν.

Στην ενεργοποίηση του τοπικού πληθυσμού με την ανάπτυξη νέων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων σε περιοχές που μέχρι σήμερα παρέμειναν αναξιοποίητες ενώ στη πραγματικότητα διαθέτουν δυναμική ανάπτυξης.

3.2.2 ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Τα πλεονεκτήματα που προσφέρει ο αγροτουρισμός στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων των αγροτικών περιοχών , συνοψίζονται στα λεξης:

- Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και κατά συνέπεια συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο. Το πλεονέκτημα αυτό αποκτά ιδιαίτερη σημασία στις περιοχές που αντιμετωπίζουν σημαντικά πληθυσμιακή μείωση και δημογραφική γήρανση. Η δημιουργία των θέσεων αυτών εργασίας είναι καθοριστική για τις ευαίσθητες, από άποψη εργασίας , κοινωνικές ομάδες των νέων και των γυναικών
- Η δημιουργία υποδομών ήπιας κλίμακας, οι οποίες εναρμονίζονται με το φυσικό περιβάλλον και συμβάλλουν στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου των μόνιμων κατοίκων.
- Η προώθηση των γεωργικών παραδοσιακών προϊόντων στην αγορά και η αύξηση των εσόδων των ατόμων που ασχολούνται με το γεωργικό τομέα.
- Ο αγροτουρισμός αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της δυνατότητας συνδυασμού της περιφερειακής ανάπτυξης και της προστασίας και ανάδειξης του φυσικού περιβάλλοντος. Είναι μια τουριστική δραστηριότητα που δεν δρα ανταγωνιστικά προς τους φυσικούς πόρους. Αντίθετα, συμβάλει στην ευαισθητοποίηση τόσο των μόνιμων κατοίκων όσο και των επισκεπτών στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς.

- Ο αγροτουρισμός, ως δραστηριότητα, αναπτύσσεται όλες τις εποχές του χρόνου, αμβλύνοντας έτσι το πρόβλημα της τουριστικής εποχικότητας, που ως γνωστόν, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα του ελληνικού τουρισμού.

3.2.1. Αγροτουρισμός στην πράξη

Ο αγροτουρισμός καλύπτει ένα τεράστιο φάσμα δραστηριοτήτων, οι οποίες μπορεί να διαφέρουν πολύ ή μια από την άλλη, τόσο θεματικά, όσο και σε «μέγεθος» ή εμπλοκή των επισκεπτών σε αυτές. Στην πιο απλή περίπτωση, οι επισκέπτες θα επισκεφθούν μια αγροτική περιοχή, θα καταλύσουν σε κάποιον παραδοσιακό ξενώνα, θα δοκιμάσουν τις τοπικές γεύσεις, θα ξεναγηθούν στις ομορφιές ή / και τα μνημεία του τόπου και, τέλος, θα φύγουν με «γεμάτες μπαταρίες» και διάφορα παραδοσιακά προϊόντα όπως μαρμελάδες και γλυκά, λουκάνικα και τυριά, ζυμαρικά κ.α. (<http://www.anthropos.gr/spots/tourism/agro.asp>).

Σε πιο «κάθετες» αγροτουριστικές εφαρμογές - που δεν συναντούνται ακόμη ιδιαίτερα στην Ελλάδα - οι επισκέπτες θα καταλύσουν σε κάποιον παραδοσιακό ξενώνα μέσα σε ένα αγρόκτημα και θα εμπλακούν δυναμικά στην καθημερινότητα. Για παράδειγμα, θα μάθουν να αρμέγουν τα πρόβατα και τις αγελάδες, θα καλλιεργήσουν ή θα θερίσουν, θα μαζέψουν ελιές και θα βοηθήσουν στην παραγωγή του λαδιού στο παραδοσιακό ελαιοτριβείο ή θα μαζέψουν φρούτα. Όλα αυτά τα προϊόντα θα χρησιμοποιηθούν στην παρασκευή των παραδοσιακών φαγητών, με τα οποία θα τραφούν οι επισκέπτες που,

μπορεί, να λάβουν ενεργό μέρος και σε αυτή τη διαδικασία. Φεύγοντας, οι επισκέπτες θα έχουν αποκομίσει σημαντικές κι ενδιαφέρουσες γνώσεις και εμπειρίες για την καθημερινότητα του αγροκτήματος και τον τρόπο ζωής στην ύπαιθρο.

Σε κάθε περίπτωση, ο επισκέπτης μπορεί, κατά την παραμονή του, να συνδυάσει κι άλλες μορφές θεματικού τουρισμού, όπως επίσκεψη σε μοναστήρια κι εκκλησίες ή θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια (θρησκευτικός τουρισμός), πεζοπορία, ορειβασία, ποδήλατο, rafting, ιππασία (περιπατητικός και αθλητικός τουρισμός) και, γενικότερα, να εκμεταλλευτεί τις πολλές δυνατότητες που προσφέρει απλόχερα η ύπαιθρος και ιδιαίτερα η ελληνική.

Επιγραμματικά, στον τομέα του αγροτουρισμού εντάσσονται οι παρακάτω κατηγορίες επιχειρήσεων:

Αγροτουριστικά καταλύματα

Αγροτουριστικά κέντρα εστίασης και αναψυχής

Πρατήρια / Εκθετήρια αγροτουριστικών προϊόντων

Αγροκτήματα

Επιχειρήσεις παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων

Εργαστήρια λαϊκής τέχνης

Ο αγροτουρισμός όμως ενδιαφέρει και τα τουριστικά γραφεία που αναλαμβάνουν τη διοργάνωση προγραμμάτων υπαίθριων δραστηριοτήτων και περιηγήσεων οικοτουριστικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος, μουσεία κάθε είδους, συλλόγους πολιτιστικούς, φυσιολατρικούς, ορειβατικούς, συνεταιρισμούς (γυναικείους, αγροτικούς κλπ), την τοπική αυτοδιοίκηση, σχολεία καθώς και τον κάθε κάτοικο και επαγγελματία της περιοχής στην οποία αναπτύσσεται μια αγροτουριστική δραστηριότητα (Χαμεζόπουλος Δ., 2006).

3.4 ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά της ελληνικής περιφέρειας, δηλαδή τη γεωμορφολογία της, τη γεωγραφική της θέση, το σημαντικό πολιτιστικό απόθεμα, την αξιοθαύμαστη ορεινή ενδοχώρα, τις καθαρές θάλασσες, τα ποτάμια και τα φαράγγια η Ελλάδα προσφέρεται για πολλές μορφές τουρισμού. Σε συνδυασμό με το εξωγενές οικονομικό περιβάλλον η αναπτυξιακή προοπτική της ελληνικής περιφέρειας μπορεί να στηριχθεί σε μεγάλο βαθμό στην τουριστική δραστηριότητα. Η κατεύθυνση της τουριστικής ανάπτυξης της Ελλάδας είναι παραδοσιακά η ορθολογική αξιοποίηση των παράκτιων περιοχών της για ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων με προσφορά υψηλής ποιότητας υπηρεσιών, σε συνδυασμό με την περιβαλλοντική προστασία των παράκτιων ζωνών.

Όμως η ανάπτυξη πρέπει να στηριχθεί και σε ένα νέο τουριστικό πρότυπο, στο οποίο θα κυριαρχεί η ήπια μορφή, αυτή του εναλλακτικού τουρισμού. Ο παραδοσιακός τρόπος τουρισμού στην Ελλάδα επικεντρώνεται στη παράκτια και νησιωτική χώρα εκμεταλλεόμενος το χαρακτηριστικό μεσογειακό κλίμα και τη θάλασσα. Πλέον όμως εμπλουτίζεται με περισσότερα είδη τουρισμού που απευθύνονται σε διαφορετικές κατηγορίες ατόμων (Ιακωβίδου, 2006). Τέτοιες είναι ο φυσιολατρικός, πολιτιστικός και θρησκευτικός τουρισμός, ο αγροτουρισμός, ο χειμερινός τουρισμός, ο ορεινός τουρισμός, ο αθλητικός τουρισμός κ.α., όπως αναλύεται στις επόμενες παραγράφους. Στον Πίνακα 1 που ακολουθεί παρουσιάζεται μία Ανάλυση SWOT σύμφωνα με τις αρχές του μάρκετινγκ (Strengths – Weaknesses – Opportunities – Threats) που περιλαμβάνει επιγραμματικά τα δυνατά και

αδύναμα σημεία του τουρισμού στην Ελλάδα, καθώς και τις ευκαιρίες και τις απειλές του κλάδου.

Πίνακας 2. Ανάλυση SWOT

Δυνατά σημεία	Αδύναμα σημεία
<p>§ Ευνοϊκή θέση της χώρας στο θαλάσσιο χώρο της Μεσογείου.</p> <p>§ Σημαντικοί ρυθμοί ανάπτυξης της οικονομίας.</p> <p>§ Επιχειρηματική κουλτούρα και παράδοση</p> <p>§ εξωστρέφειας.</p> <p>§ Σημαντική συμμετοχή του τουριστικού τομέα στην οικονομία και υψηλής σπουδαιότητας ύπαρξη τουριστικών πόρων.</p> <p>§ Σημαντική συγκέντρωση περιοχών με αξιόλογα στοιχεία φυσικού περιβάλλοντος σε συνδυασμό με σημαντικά στοιχεία ιστορικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος.</p> <p>§ Υψηλή βιοποικιλότητα (Ειδών και</p> <p>§ Οικοσυστημάτων και ποικιλότητα τοπίων).</p> <p>§ Πλούσια διάσπαρτη πολιτιστική κληρονομιά.</p> <p>§ Έντονη παρουσία και χωρική διασπορά περιοχών με σημαντικά</p>	<p>§ Χωρική και χρονική υπερσυγκέντρωση της τουριστικής κίνησης και δραστηριότητας και εξάρτησης της από το μοντέλο «μαζικού τουρισμού».</p> <p>§ Υψηλό κόστος μεταφορών από και προς τα νησιά.</p> <p>§ Ανισοκατανομή πόρων και υποδομών.</p> <p>§ Έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού στις επιχειρήσεις.</p> <p>§ Χαμηλό επίπεδο τυποποίησης και απόδοσης αγροτικής παραγωγής.</p> <p>§ Απουσία εκσυγχρονισμού στις επιχειρήσεις και αδυναμία ανάπτυξης οικονομιών κλίμακας.</p> <p>§ Αδύναμοι μηχανισμοί εμπορίας και προβολής.</p> <p>§ Μικρός βαθμός ελκυστικότητας για ξένες επενδύσεις.</p> <p>§ Άνιση διαπεριφερειακή και ενδοπεριφερειακή κατανομή</p>

<p>στοιχεία ιστορικού πολιτιστικού ενδιαφέροντος.</p> <p>§ Υψηλός αριθμός προτεινόμενων Τόπων Κοινοτικής Σημασίας για ένταξη στο Δίκτυο NATURA 2000 και σημαντικός αριθμός Ζωνών Ειδικής Προστασίας.</p> <p>§ Δρομολογημένες διαδικασίες ολοκληρωμένου σχεδιασμού ανάπτυξης και προστασίας του περιβάλλοντος μέσω της δημιουργίας βασικών υποδομών περιβάλλοντος.</p> <p>§ Συγκέντρωση περιοχών με αξιόλογα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος.</p> <p>Υπαρξη θεσμοθετημένων Περιφερειακών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης.</p>	<p>εισοδήματος και απασχόλησης.</p> <p>§ Έντονες περιβαλλοντικές πιέσεις στις</p> <p>§ «αναπτυγμένες ζώνες» λόγω αστικής και</p> <p>§ τουριστικής ανάπτυξης – ανισομερής κατανομή ζήτησης από την κατανομή της προσφοράς στο χρόνο και στο χώρο.</p> <p>§ Ύπαρξη σημαντικών διαπεριφερειακών,</p> <p>§ ενδοπεριφερειακών και ενδονησιωτικών</p> <p>§ ανισοτήτων μεταξύ των οποίων και ανισοκατανομή ανθρώπινων και φυσικών πόρων και υποδομών.</p> <p>§ Μη συστηματική προσέγγιση στη διαχείριση και εξασφάλιση υδάτινων πόρων – ύπαρξη πολλών άνυδρων ή με ελάχιστους υδατικούς πόρους νησιά στη Χωρική Ενότητα.</p> <p>Υψηλός κίνδυνος μεγάλου ποσοστού διάβρωσης εδαφών.</p>
<p>Ευκαιρίες/Προοπτικές</p>	<p>Απειλές</p>
<p>§ Εμπλουτισμός, διαφοροποίηση</p>	<p>§ Συρρίκνωση ή και εξαφάνιση</p>

<p>και ανάπτυξη του τουριστικού προϊόντος, μέσω της ενίσχυσης πολιτικών προώθησης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού.</p> <p>§ Αξιοποίηση του πολιτισμού και του φυσικού περιβάλλοντος ως συγκριτικό πλεονέκτημα.</p> <p>§ Ενσωμάτωση πρακτικών εξωστρέφειας και επιθετικού μάρκετινγκ.</p> <p>§ Δυνατότητες διασυνοριακής συνεργασίας στα συγκριτικά πλεονεκτήματα των περιφερειών.</p> <p>§ Προώθηση προγραμμάτων / ενεργειών</p> <p>§ ενδυνάμωσης της επιχειρηματικότητας.</p> <p>§ Ενίσχυση χωρικής εξειδίκευσης και δυνατότητα επίτευξης συμπληρωματικότητας παραγωγικών δραστηριοτήτων διαπεριφερειακά και</p> <p>§ ενδοπεριφερειακά.</p> <p>§ Ενίσχυση διασυνδέσεων ανεπτυγμένων</p> <p>§ οικονομικών κέντρων με πύλες εισόδου και ζώνες υπαίθρου.</p>	<p>παραδοσιακών αγροτικών προϊόντων ή και κλάδων.</p> <p>§ Ανάδειξη νέων ανταγωνιστικών κέντρων με πιθανά χαμηλότερο κόστος προϊόντων και υπηρεσιών στον ευρύτερο μεσογειακό χώρο.</p> <p>§ Πιθανή όξυνση των ενδοπεριφερειακών και διαπεριφερειακών ανισοτήτων.</p> <p>§ Δυσκολία προσαρμοστικότητας του εργατικού δυναμικού στα νέα δεδομένα.</p> <p>§ Έλλειψη διαθεσιμότητας κεφαλαίων.</p> <p>§ Αδυναμία διαφοροποίησης του τουριστικού προϊόντος σε συνδυασμό με την παροχή χαμηλής ποιότητας υπηρεσιών σε σχέση με το διεθνή ανταγωνισμό.</p> <p>§ Υποβάθμιση ορισμένων ζωνών και περιοχών με ιδιαίτερα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά.</p> <p>§ Φυσικές και ανθρωπογενείς περιβαλλοντικές απειλές</p> <p>§ Διεύρυνση των ανισοτήτων</p>
--	---

<p>§ Ολοκληρωμένα διαχειριστικά σχέδια για τα δάση, την ύδρευση, άρδευση και τα απορρίμματα.</p> <p>§ Ανάπτυξη πολιτικών προστασίας του</p> <p>§ περιβάλλοντος και πρόληψης κινδύνων.</p> <p>§ Ολοκληρωμένες διαχειριστικές παρεμβάσεις για προστασία-ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς.</p> <p>§ Ολοκλήρωση του πλέγματος υποδομών υγείας-πρόνοιας.</p> <p>§ Ανάπτυξη νέας οικονομίας – διάχυση</p> <p>§ τεχνογνωσίας στον τομέα περιβάλλοντος και πολιτισμού.</p> <p>Αυξημένες απαιτήσεις προστασίας φυσικού, ιστορικού περιβάλλοντος σε περιοχές όπου αλλάζουν οι όροι προσπελασιμότητας</p>	<p>μεταξύ των</p> <p>§ νησιών.</p> <p>§ Κίνδυνος υποβάθμισης της περιοχής λόγω περιβαλλοντικών προβλημάτων.</p> <p>§ Έλλειψη χωροταξικής οργάνωσης και</p> <p>§ θεσμοθέτησης της.</p> <p>§ Εξάντληση αποθεμάτων φυσικών πόρων.</p> <p>§ Υψηλά ποσοστά απειλούμενων ειδών.</p>
--	---

Πηγή: <http://www.itep.gr>

Οι υπαίθριες εναλλακτικές δραστηριότητες κερδίζουν ολοένα και περισσότερους οπαδούς στη χώρα μας. Πολλοί Έλληνες επιλέγουν να προσθέσουν δυναμισμό και περιπέτεια στις εκδρομές τους μακριά από το «κλεινόν άστυ». Το ράφτινγκ, το καγιάκ, η κατάβαση σε φαράγγια, η αναρρίχηση, η πεζοπορία, οι εκδρομές με 4x4 και η ιππασία αποτελούν κάποιες δημιουργικές διεξόδους από την καθημερινότητα της πόλης που συγκεντρώνουν έντονο ενδιαφέρον.

Οι υπαίθριες δραστηριότητες στην Ελλάδα γνωρίζουν τα τελευταία χρόνια συνεχή ανάπτυξη, με ετήσια αύξηση της τάξης του 20-30%. Είναι σχετικά νέες δραστηριότητες στην Ελλάδα, κερδίζουν όμως συνεχώς νέους και φανατικούς οπαδούς (<http://www.agrotour.gr>). Παρακάτω παρουσιάζονται οι συνηθέστερες μορφές εναλλακτικού τουρισμού που συναντούνται στην Ελλάδα.

3.4.1. Ορεινός τουρισμός

Η άνοδος του ορεινού τουρισμού στην Ελλάδα, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, συνδέεται με την αλλαγή σε συνήθειες (ανάγκη κυρίως για άθληση) αλλά και την επιθυμία δυνατότητα αναψυχής καθ' όλη την διάρκεια του χρόνου. Η ελληνική επικράτεια με τους ορεινούς όγκους, την βιοποικιλότητα, τα μονοπάτια και τους παραδοσιακούς οικισμούς που διαθέτει θα μπορούσε, με τις κατάλληλες υποδομές και πολιτική βούληση, να αποτελέσει ιδανική περιοχή ορεινού τουρισμού.

Οι ορεινές περιοχές όπως ακριβώς και οι νησιώτικες αποτελούν περιοχές σε απομόνωση όπου ο τουρισμός είναι δυνατό να συμβάλλει ουσιαστικά στην κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη όταν βέβαια υπακούει και σέβεται τις τοπικές ιδιαιτερότητες. Η Ευρωπαϊκή Ένωση στηρίζει τις προσπάθειες ανάπτυξης τουριστικών δραστηριοτήτων οι οποίες δρουν συμπληρωματικά στο εισόδημα

των μόνιμων κατοίκων. Στις περιοχές αυτές εκτός από τις αθλητικές δραστηριότητες (π.χ. canoeing) που συνήθως φιλοξενούνται είναι δυνατό να αναπτυχθούν ποικίλες άλλες όπως η πεζοπορία, ο αγροτουρισμός, κ.α.

Το είδος αυτό του τουρισμού μπορεί να αποβεί ιδιαίτερα θετικό τόσο για τις τοπικές κοινωνίες όσο και για τον ίδιο τον επισκέπτη ο οποίος έχει την δυνατότητα να έρθει σε επαφή με την φύση αλλά και να γνωρίσει τον διαφορετικό τρόπο ζωής των ανθρώπων στις περιοχές αυτές. Οι σημαντική αυτές εναλλακτικές δραστηριότητες συμβάλλουν αποφασιστικά στην οικονομική ανάπτυξη της περιοχής και κατ' επέκταση στην συγκράτηση του πληθυσμού και ιδιαίτερα του ενεργού.

Βέβαια και στην περίπτωση του ορεινού τουρισμού, όπως ακριβώς και στον παραδοσιακό τουρισμό, υπάρχουν σημαντικές ενδείξεις για προβλήματα περιβαλλοντικής υποβάθμισης σε περιοχές με χειμερινές αθλητικές εγκαταστάσεις, όπως διάβρωση, καταπάτηση δασών, υποβάθμιση βιοτόπων κ.α. Κύριες αιτίες για αυτό είναι η συγκέντρωση μεγάλου αριθμού επισκεπτών σε σχετικά μικρή χρονική περίοδο, η ανέγερση των σχετικών εγκαταστάσεων και υποδομών και η παραγωγή αποβλήτων. Οι τουρίστες δεν κατανοούν πάντα τους περιορισμούς στο δικαίωμα της ελεύθερης πρόσβασης στη φύση και συχνά παραβιάζουν τους "άγραφους" νόμους και τους κώδικες επικοινωνίας μίας κοινωνίας αλλά και τους θεσπισμένους κανονισμούς (Βουτυράκης, 2004).

3.4.2. Τουρισμός σε περιοχές με ιδιαίτερη οικολογική αξία

Τα τελευταία χρόνια αυξάνεται το ενδιαφέρον των επισκεπτών για περιοχές με ιδιαίτερη οικολογική αξία όπως φαράγγια, δάση, δέλτα, φυσικά μνημεία. Η συνειδητοποίηση της φυσικής ομορφιάς, η επιθυμία για επαφή με τη φύση και η αναζήτηση ενός διαφορετικού τρόπου ζωής, δημιουργούν ένα νέο ρεύμα τουριστών και την απαίτηση για προστασία. Το αυξημένο αυτό ενδιαφέρον συμβάλει ταυτόχρονα στη συνειδητοποίηση της αξίας της περιοχής τόσο από τους μόνιμους κατοίκους όσο και από τους κρατικούς φορείς, επιταχύνοντας έτσι ή απλά ενισχύοντας τα μέτρα διαχείρισης και προστασίας της περιοχής. Η απουσία βέβαια σωστού ελέγχου της ροής των επισκεπτών ή η άσκηση δραστηριοτήτων μη συμβατών με την ευαισθησία του χώρου μπορούν να τραυματίσουν ανεπανόρθωτα ορισμένες φορές το οικοσύστημα.

Η εξάρτηση της ποιότητας περιβάλλοντος και τουρισμού φαίνεται να συνειδητοποιείται σταδιακά. Οι ίδιοι οι τουρίστες επιδιώκουν την παραμονή και επαφή τους με ένα περιβάλλον που δεν είναι υποβαθμισμένο, ενώ ενδιαφέρονται για την φυσική και πολιτιστική ταυτότητα του χώρου που επιλέγουν να επισκεφθούν. Οι τουριστικοί παράγοντες στηρίζουν την προσέλκυση των τουριστών στην παρουσίαση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του περιβάλλοντος μιας περιοχής. Συνειδητοποιώντας τη νέα αυτή πραγματικότητα οι τοπικοί παράγοντες επιδιώκουν την διατήρηση και ανάδειξη των φυσικών χαρακτηριστικών της περιοχής τους (Βουτυράκης, 2004).

3.4.3. Τουρισμός περιπέτειας

Treking : Πεζοπορία μέσα σε μονοπάτια και διαδρομές στο βουνό με συνοδεία επαγγελματιών οδηγών βουνού η οποία πραγματοποιείται καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου.

Trekking and kayak: Το τρέκινγκ ποταμού είναι η πεζοπορία στις όχθες και σε ορισμένα σημεία μέσα στα ποτάμια. Οι πεζοπορίες αυτές πραγματοποιούνται τους καλοκαιρινούς ενώ το καγιάκ είναι η κατάβαση ποταμού με καγιάκ και συνοδεία επαγγελματία οδηγού.

Rafting-Monoraft: Το ράφτινγκ περιλαμβάνει την κατάβαση ποταμού με φουσκωτές βάρκες και με επαγγελματία οδηγό. Η διαφορά σε σχέση με το monoraft είναι ότι στο ράφτινγκ το πλήρωμα αποτελείται από 6-8 άτομα κωπηλατών ενώ στο δεύτερο η κατάβαση του ποταμού πραγματοποιείται με μονοθέσιες φουσκωτές βάρκες και έναν επαγγελματία οδηγό που συνοδεύει μια ομάδα φουσκωτών.

Canoe Kayak: Περιλαμβάνει την περιήγηση σε λίμνη σε διθέσια Canoe-Kayak με τη συνοδεία επαγγελματία οδηγού.

Αναρρίχηση: Είναι η ανάβαση σε βράχους και αναρριχητικά πεδία με καθοδήγηση έμπειρων συνοδών.

Mountain Bike-safari jeep: Ποδηλασία σε δασικές διαδρομές, με ποδήλατα 28 ταχυτήτων με δισκόφρενα και πλήρη ανάρτηση με συνοδεία επαγγελματία οδηγού και Οδήγηση με 4x4 σε δασικές διαδρομές με συνοδεία επαγγελματιών οδηγών.

Sailing-Windsurfing: Χαρακτηρίζεται η πλεύση στην θάλασσα χρησιμοποιώντας πανιά εκμεταλλευόμενα τη δύναμη του ανέμου.(Δωδεκάνησα, Κρήτη, Σποράδες, Ιόνια Νησιά , Λευκάδα) και η πλεύση με την βοήθεια του ανέμου πάνω σε σανίδα με την επίβλεψη εκπαιδευτών.

Κατάδυση: Υποβρύχιες εξερευνήσεις με τον απαραίτητο καταδυτικό εξοπλισμό και τη συνοδεία έμπειρου εκπαιδευτή – δύτη Οι Έλληνες εκπαιδευτές με τους βοηθούς τους έχουν μεγάλη πείρα και γνώσεις για την υλοποίηση των προγραμμάτων καταδύσεων. Τα πλήρως οργανωμένα καταδυτικά κέντρα και σχολές -με εξοπλισμό των καλύτερων εργοστασίων καταδυτικού υλικού- προσφέρουν σίγουρη απόλαυση και άνεση για τον επισκέπτη που επιθυμεί να κάνει μαθήματα κατάδυσης ή/και οργανωμένες καταδύσεις στα ακίνδυνα και διαυγέστατα νερά της χώρας μας.

Ski: Κατάβαση με ειδικά πέδιλα σε χιονισμένες πλαγιές. Ιππασία με εκπαιδευμένα άλογα ακολουθώντας προκαθορισμένες δασικές διαδρομές με τη συνοδεία επαγγελματιών εκπαιδευτών.

3.4.4. Οικοτουρισμός

Από τα άγρια βουνά της Ηπείρου και την όμορφη Μακεδονία μέχρι τα επιβλητικά σπήλαια της Κρήτης, η Ελλάδα παρουσιάζει ένα ευρύ φάσμα φυσικής ομορφιάς και ασυνήθιστης ζωικής παρουσίας στους φυσιολάτρες τουρίστες. Με το τοπίο της κεντρικής χώρας να εναλλάσσεται μέσα από ψηλά βουνά, κοιλάδες, λίμνες, ανοιχτά δέλτα ποταμών και λιμνοθάλασσες, με την ποικιλία της σε χλωρίδα και πανίδα και με περισσότερα από 2.000 νησιά, η Ελλάδα είναι ένας παράδεισος για παρατηρητές πουλιών. Στην επίπεδη και ημιορεινή περιοχή σημαντικές υδροβιόσφαιρες χαίρουν μεγάλης διεθνούς σημασίας και αναγνώρισης. Σημείο αναφοράς για χιλιάδες ενδημικά και αποδημητικά είδη πουλιών και αμφιβίων, ενδημικούς πληθυσμούς μαλάκιων και ψαριών, βοοειδή, ερπετά και μια μεγάλη ποικιλία εντόμων, οι υδροβιόσφαιρες είναι κομμάτια ενός πιο πολύπλοκου μωσαϊκού που

περιλαμβάνει υδροβιότοπους, ξερά λιβάδια, θαμνώδεις εκτάσεις, χαμηλά δάση και αγροτικές εκτάσεις.

Αναγνωρίζοντας την σημαντικότητα της περιοχής, έχουν δημιουργηθεί βιολογικοί σταθμοί που χρησιμοποιούνται από μαθητές, επιστήμονες και επισκέπτες ερευνητές, όπως και για σεμινάρια και εθελοντικές δραστηριότητες. Πραγματοποιούνται πολλά προγράμματα για την χρηματοδότηση της διαμόρφωσης των τοπικών παραδοσιακών κτιρίων που χρησιμοποιούνται για διαμονή και συναντήσεις, τα οποία διευθύνονται κυρίως από γυναικείους αγροτικούς συνεταιρισμούς. Η βασική υποδομή που υπάρχει έδωσε κίνητρα σε ιδιωτικούς φορείς ως προς την παροχή φαγητού, διαμονής και άλλων υπηρεσιών και ταυτόχρονα προσελκύει δημόσιες επενδύσεις που προσανατολίζονται στον Οικοτουρισμό.

Κατόπιν της προσχώρησης της Ελλάδας το 1975 στην Συνθήκη του Ραμσάρ, η προστασία και διατήρηση του περιβάλλοντος αποτελεί σημαντικό μέλημα της Εθνικής μας Πολιτικής. Ο επιτυχής συνδυασμός του τουρισμού και της διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος και των κατοικιών στην Ελλάδα, είναι πρότυπο και για άλλες σημαντικές περιοχές στα Βαλκάνια και την Ανατολική Μεσόγειο.

3.4.5. Γεωτουρισμός

Ο γεωτουρισμός είναι μια μορφή πολιτιστικού - περιβαλλοντικού τουρισμού που μπορεί να αναπτυχθεί σε περιοχές που διαθέτουν σημαντικά γεωλογικά μνημεία τα οποία αξιοποιούνται για την προσέλκυση επισκεπτών με ειδικά ενδιαφέροντα. Στηρίζεται στη μαγεία της ανακάλυψης και στη δύναμη της αυθεντικότητας που αποπνέει η επαφή με την φυσική κληρονομιά του τόπου μας. Συνδέοντας δημιουργικά τη Φύση και τον Πολιτισμό κάθε περιοχής, ο γεω-τουρισμός μπορεί να δώσει απάντηση στις νέες αναζητήσεις και τάσεις του

τουρισμού και να συμβάλλει έτσι στην διάδοση και ανάπτυξη πολλών περιοχών της χώρας.

Ο Ελληνικός χώρος αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα οικολογικά και πολιτισμικά αποθέματα της Γης και είναι διάσπαρτος από μοναδικής αξίας και σπουδαιότητας φυσικά γεωλογικά μνημεία που ονομάζονται και Γεώτοποι. Οι Γεώτοποι, είναι χώροι (θέσεις) στους οποίους συναντώνται στοιχεία που καταγράφουν την γεωλογική ιστορία της κάθε περιοχής. Αποτελούν αδιάψευστους μάρτυρες της αέναης εξέλιξης της ζωής και του Πλανήτη. Γεώτοποι χαρακτηρίζονται ηφαίστεια, σπήλαια, φαράγγια, απολιθωματοφόρες θέσεις, μεγάλα γεωλογικά ρήγματα, αρχαία μεταλλεία και λατομεία, γεωμορφές και τοπία που σκάλισαν στη διάρκεια των γεωλογικών αιώνων οι δυνάμεις της φύσης. Οι θέσεις αυτές έχουν ξεχωριστή επιστημονική και αισθητική αξία και μπορούν να αποτελέσουν περιοχές με αξιόλογο τουριστικό ενδιαφέρον.

Αν και είναι νέος όρος στην ορολογία της τοπικής ανάπτυξης, ο γεω-τουρισμός εφαρμόζεται είδη σε πολλές περιοχές στην Ευρώπη με σημαντικές προοπτικές δυναμικής συνέχειας και διάδοσης. Τα τελευταία χρόνια γίνεται προσπάθεια καταγραφής, ανάδειξης και αξιοποίησης πολλών γεωλογικών μνημείων στη Ελλάδα με σημαντικά αποτελέσματα. Το απολιθωμένο Δάσος Λέσβου, τα φαράγγια της Σαμαριάς στην Κρήτη, του Βίκου και του Αώου στην Ήπειρο, τα σπήλαια της Αλιστράτης και των Πετραλώνων στη Μακεδονία, του Δυρού και των Λιμνών την Πελοπόννησο, ο βράχος και οι καταρράκτες της Έδεσσας, οι γεωμορφές των Μετεώρων, τα ηφαίστεια της Σαντορίνης και της Νισύρου, απολιθωματοφορες θέσεις στο Πικέρμι Αττικής, στην Τήλο, τη Σάμο αποτελούν λίγα μόνο παραδείγματα.

3.4.6. Αρχαιολογικός τουρισμός

Με μια ιστορία 4000 ετών, η Ελλάδα είναι η κοιτίδα του Ευρωπαϊκού πολιτισμού. Είναι η χώρα που γέννησε μοναδικούς φιλοσόφους, όπως ο Σωκράτης και ο Πλάτων, ηγέτες όπως ο Περικλής, ο Αριστείδης και ο Θεμιστοκλής, στρατηλάτες όπως ο Φίλιππος ο Μακεδών και ο γιος του Μέγας Αλέξανδρος. Είναι η χώρα όπου αναπτύχθηκαν και μεγαλούργησαν πολιτισμοί όπως ο Κυκλαδικός, ο Μυκηναϊκός, ο Μινωικός, ο Σπαρτιατικός, ο Μακεδονικός, ο Αθηναϊκός και ο Κορινθιακός. Είναι η πατρίδα της Μυθολογίας, του Παρθενώνα, των Δελφών, (όπου βασιλιάδες και άρχοντες από όλο τον κόσμο της αρχαιότητας προσέρχονταν στο μαντείο για να συμβουλευτούν την Πυθία), της Αρχαίας Ολυμπίας όπου διεξήχθησαν οι πρώτοι Ολυμπιακοί αγώνες και της Κρήτης.

Με την επικράτηση του Χριστιανισμού, οι Έλληνες απέκτησαν εθνική συνείδηση και έθεσαν τα θεμέλια της παντοδύναμης Βυζαντινής αυτοκρατορίας. Ο Βυζαντινός πολιτισμός είναι η συνέχιση του αρχαίου Ελληνικού πολιτισμού με πολλά Ρωμαϊκά και Ανατολικά στοιχεία. Η Ελλάδα έχει άπειρα αρχαία μνημεία, συναρπαστικά μουσεία και θεαματικούς αρχαιολογικούς χώρους, όπως το Διόν και η Πέλλα, προσφέροντας την ευκαιρία για μια ιστορική περιπλάνηση στους αιώνες, την πιθανότητα για μια νοερή αναδρομή στο μύθο, την ιστορία και την κουλτούρα από τους κλασσικούς χρόνους έως τις ημέρες μας. Πολλά τουριστικά γραφεία οργανώνουν θαυμάσιες περιηγήσεις με αρχαιολογικό ενδιαφέρον, ομιλίες από διακεκριμένους ανθρώπους των γραμμάτων, επισκέψεις σε χώρους ανασκαφών και συναντήσεις με κατοίκους για συμμετοχή των επισκεπτών σε κοινές πολιτιστικές εκδηλώσεις.

3.4.7. Συνεδριακός τουρισμός

Η Ελλάδα με την πλούσια πολιτιστική κληρονομιά, το μοναδικό φυσικό περιβάλλον με το ήπιο κλίμα, την πολυμορφία του τουριστικού πλούτου αποτελεί ιδανικό προορισμό για τον παγκόσμιο συνεδριακό τουρισμό, τα ταξίδια κινήτρων και όχι μόνο. Η ιδέα των συνεδρίων ξεκίνησε από την Αρχαία Ελλάδα με τις Δελφικές Αμφικτιονίες. Η σύγχρονη Ελλάδα βελτίωσε θεαματικά τις υποδομές της και διεξήγαγε τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004, κορυφαίο αθλητικό και πολιτιστικό γεγονός στον κόσμο, με απόλυτη επιτυχία. Η χώρα μας με έργα όπως το αεροδρόμιο "Ελευθέριος Βενιζέλος", ένα από τα μεγαλύτερα και πιο σύγχρονα στον κόσμο, την γέφυρα Ρίου-Αντίρριου, τους μεγάλους οδικούς άξονες, τα νέα αθλητικά κέντρα και στάδια, την συνεχή δημιουργία μεγάλων συνεδριακών και εκθεσιακών κέντρων, με πλήθος πολυτελών ξενοδοχείων με συνεδριακές αίθουσες και έμπειρους οργανωτές συνεδρίων, στοχεύει πολύ ψηλά.

Μοναδική επιδίωξη των φορέων και επαγγελματιών -όπως το Υπουργείο Τουρισμού, το Υπουργείο Ανάπτυξης, ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού και ο Σύνδεσμος Ελλήνων Επαγγελματιών Οργανωτών Συνεδρίων (HAPCO)- είναι η προβολή της ανταγωνιστικότητας της χώρας μας, η ποιοτική αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών, η δημιουργία κέντρων για τον Συνεδριακό Τουρισμό που δημιουργούνται στις μεγάλες πόλεις της Ελλάδας, όπως είναι το γραφείο Επισκεπτών και Συνεδρίων Θεσσαλονίκης (TCVB), το γραφείο Επισκεπτών και Συνεδρίων Αθήνας (ACVB), το Κέντρο Πληροφόρησης Συνεδρίων και Επισκεπτών Έδεσσας, και αναμένονται αντίστοιχα γραφεία στην Ρόδο, Κρήτη και Πάτρα. Οι συντονισμένες προσπάθειες που γίνονται από όλους τους φορείς θα βοηθήσουν ώστε η χώρα μας να κερδίσει ένα πολύ μεγαλύτερο μερίδιο από την πίτα της διεθνούς ανταγωνιστικής συνεδριακής αγοράς και να καθιερωθεί σαν μια ιδανική επιλογή και προορισμός για συνέδρια, ταξίδια κινήτρων και για

πληθώρα οργανωμένων και εξειδικευμένων εκδηλώσεων που αποτελούν την βιομηχανία του συνεδριακού τουρισμού.

3.4.8. Θρησκευτικός τουρισμός

Ο πλούτος των Βυζαντινών της μνημείων κάνει την Ελλάδα ιδανικό προορισμό για χιλιάδες προσκυνητές. Μνημεία εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής και τέχνης αιώνων, αμέτρητες εκκλησίες και μοναστήρια μαρτυρούν την πλούσια θρησκευτική κληρονομιά της χώρας. Οι Βυζαντινές και μετα-Βυζαντινές εκκλησίες σε πόλεις και μικρά χωριά, οι καθεδρικοί ναοί, τα ξωκλήσια της υπαίθρου, τα μοναστήρια και τα ερημητήρια, στολισμένα με θαυμάσια ψηφιδωτά, τοιχογραφίες και εικόνες, μαρτυρούν την επιμονή στην πίστη και την παράδοση.

Στη Δυτική Θεσσαλία, τα Μετέωρα (Βυζαντινά μοναστήρια του 14ου αιώνα), είναι σκαρφαλωμένα στις κορφές ενός συγκροτήματος επιβλητικών βράχων. Στη Βόρεια Ελλάδα στη Χερσόνησο της Χαλκιδικής, στο ανατολικό άκρο, βρίσκεται πάνω από χίλια χρόνια η μοναστική κοινότητα του Αγίου Όρους, η οποία αποτελείται από είκοσι μοναστήρια που κρύβουν μερικούς από τους πλέον πολύτιμους Βυζαντινούς θησαυρούς και μια πληθώρα κλασικών και μεσαιωνικών χειρογράφων. Και τέλος στο νησί της Πάτμου, με το μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου και το σπήλαιο όπου πιστεύεται ότι

ο Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος έγραψε την Αποκάλυψη κατά το τέλος του 1ου μ.Χ. αιώνα. Όλα αυτά είναι λίγα μόνο από τα σημαντικά θρησκευτικά στοιχεία της Ελλάδας που θεωρείται ότι συγκαταλέγονται ανάμεσα στα πλέον θαυμαστά μνημεία του κόσμου. Εκείνοι που ακολουθούν τα βήματα του Απόστολου Παύλου διασχίζοντας τις βιβλικές πόλεις των Αθηνών, της Θεσσαλονίκης, Φιλίππων, Χριστούπολης (σημερινής Καβάλας), - της πρώτης πόλης στην

Ευρώπη που ασπάστηκε το Χριστιανισμό - και της Ρόδου, κάνουν ένα οδοιπορικό μιας αξέχαστης θρησκευτικής εμπειρίας.

3.4.9. Ιαματικός τουρισμός

Είναι κομμάτι του τουρισμού υγείας μια που με την χρήση του ιαματικού νερού αποσκοπεί στην ίαση διαφόρων παθήσεων και στην αναζωογόνηση του ανθρώπινου οργανισμού. Θερμαλισμός είναι ένα σύνολο οργανωμένων και αλληλοσυμπληρούμενων δράσεων με κυρίαρχο στοιχείο αυτό της χρήσης του ιαματικού νερού με στόχο την πρόληψη, διατήρηση και αποκατάσταση της σωματικής ή και ψυχικής ευεξίας και υγείας του ανθρώπου.

Η Ελλάδα έχει αμέτρητες φυσικές ιαματικές πηγές, οι περισσότερες από αυτές γνωστές από την αρχαιότητα. Πολλές από αυτές ήκμασαν κατά τους Ρωμαϊκούς χρόνους όταν εξελίχθηκαν σε κοσμοπολίτικα κέντρα προσελκύνοντας πολύ κόσμο για λουτροθεραπεία και ψυχαγωγία. Το λουτρό μάλιστα σε ιαματικές πηγές ήταν γνωστό από τον 13ο αιώνα στα Ασκληπιεία. Η πηγή Σύλλα στην Αιδηψό στον χώρο του ξενοδοχείου Θέρμαι Σύλλα, αναβλύζει από βάθος 3.000 μέτρων, εδώ και αιώνες ιαματικό θεραπευτικό νερό. Στο Λουτράκι Πέλλας η θερμοκρασία του νερού είναι σταθερή, ακριβώς στην θερμοκρασία του ανθρώπινου σώματος 37 βαθμούς Κελσίου. Επίσημως αναγνωρισμένες από την πολιτεία ως ιαματικές είναι περίπου 80 πηγές.

3.4.10. Αθλητικός τουρισμός

Η Ελλάδα φιλοξένησε τον Αύγουστο και τον Σεπτέμβριο του 2004 τις μεγαλύτερες αθλητικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις του κόσμου, τους Ολυμπιακούς και Παραολυμπιακούς Αγώνες. Και οι δύο διοργανώσεις στέφθηκαν με μεγάλη επιτυχία, ακόμα και ο Πρόεδρος της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής, κύριος Ζακ Ρογκ, χαρακτήρισε τους -πραγματικά εντυπωσιακούς και άψογα οργανωμένους- Αγώνες ως "Αγώνες Όνειρο".

Με τα σημάδια της "νέας Ελλάδας" πολύ εμφανή, η χώρα έβαλε μια Ολυμπιακή σφραγίδα στην μεταμόρφωση της τα τελευταία χρόνια. Ένα χειροπιαστό κληροδότημα των Αγώνων είναι η εντυπωσιακή σειρά έργων υποδομής που άλλαξαν, όχι μόνο το πρόσωπο της Αθήνας, αλλά και άλλες περιοχές της Ελλάδας. Στα έργα αυτά περιλαμβάνεται η εκπληκτική γέφυρα του Ρίου-Αντίριου που ενώνει την Δυτική Στερεά Ελλάδα με την Πελοπόννησο και είναι η μεγαλύτερη κρεμαστή γέφυρα στον κόσμο, έντεκα νέες αθλητικές εγκαταστάσεις, ένα συγκρότημα πέντε σταδίων, ένα Ολυμπιακό χωριό και ένα ολοκληρωμένο σύστημα μεταφορών που αποτελείται από νέες γραμμές του μετρό, τραμ, και το νέο διεθνές αεροδρόμιο στην Αθήνα. Επιπλέον, επενδύθηκαν πάνω από 910 εκατομμύρια δολάρια για υποδομές αθλητισμού και μεταφορών στις Ολυμπιακές πόλεις: Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Ηράκλειο Κρήτης, και Βόλο, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται έργα αναβάθμισης σε 123 λιμάνια -επιβατηγά και φορτίων- με μεγάλη έμφαση στα λιμάνια των πέντε Ολυμπιακών πόλεων και του Πειραιά.

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες 2004 ήταν ένα καταλύτης για την ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού στην Ελλάδα, καθώς η χώρα έχει τώρα μια τελευταίας τεχνολογίας υποδομή στον τομέα του αθλητισμού, της ψυχαγωγίας, των μεταφορών και της ασφάλειας, με έμφαση στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, αποδεικνύοντας την ικανότητα της να οργανώσει μεγάλες αθλητικές

συναντήσεις και διοργανώσεις. Τα Δημοσιογραφικά Χωριά, το Κέντρο Κωπηλασίας, το Κέντρο Canoe-Slalom, τα γήπεδα Beach Volley, Το Κέντρο Ιστιοπλοΐας, το Ολυμπιακό Κέντρο Ιππασίας, είναι ένα μέρος της κληρονομιάς που μας άφησαν οι Ολυμπιακοί Αγώνες.

Επίσης, οι Αγώνες συνείσφεραν στην καταρτισμένη εκπαίδευση και στην απόκτηση εμπειρίας του ανθρώπινου δυναμικού που εργάστηκε για την επιτυχή αυτή διοργάνωση, χρηματοδοτώντας και διοικώντας τομείς για την φιλοξενία σημαντικών αθλητικών εκδηλώσεων. Με το θαυμάσιο κλίμα και τις Ολυμπιακές υποδομές, η Ελλάδα είναι το ιδανικό μέρος για κάθε διοργάνωση, αθλητική και μη, καθώς επίσης και για "Ολυμπιακές" εκδρομές σε όλες τις ιστορικές τοποθεσίες που σχετίζονται με τον αθλητισμό στην αρχαία Ελλάδα.

3.4.11. Θεματικά πάρκα

Τα τελευταία χρόνια, η βιομηχανία της διασκέδασης στην Ελλάδα έχει χαρακτηριστεί από μια νέα οπó ανάπτυξη δραστηριότητα, τα σύγχρονα θεματικά πάρκα ψυχαγωγίας. Μετά τα πρώτα νέας μορφής πάρκα ψυχαγωγίας που δημιουργήθηκαν στις αρχές του 2ου αιώνα στην Αμερική, η βιομηχανία των θεματικών πάρκων άρχισε να αναπτύσσεται παγκοσμίως με ραγδαίους ρυθμούς τα τελευταία χρόνια. Η ανάπτυξη αυτή οφείλεται στο ότι: είναι οικογενειακής φύσης και συνήθως προσφέρουν εξυπηρέτηση, συντήρηση και καθαριότητα υψηλών προδιαγραφών, με πολλές δραστηριότητες ώστε να καταφέρουν έναν μέσο όρο παραμονής του επισκέπτη 5 έως 7 ώρες, και τέλος, σχεδόν πάντα έχουν ίδιες τιμές για όλες τις παρεχόμενες δραστηριότητες.

Ο τομέας αυτός των θεματικών πάρκων ψυχαγωγίας περιλαμβάνει πάρκα με δραστηριότητες στο νερό, τεχνολογικά πάρκα με ποικιλία δραστηριοτήτων και υψηλής τεχνολογίας παιχνίδια, όπου η τεχνολογία συναντά την υψηλών

προδιαγραφών εξυπηρέτηση από το ανθρώπινο δυναμικό. Στην Ελλάδα υπάρχουν ήδη αρκετά θεματικά πάρκα ψυχαγωγίας, το ALLOU FUN PARK στην Αθήνα, το MAGIC PARK στην Θεσσαλονίκη, πάρκα - νερουπόλεις όπως η AQUALAND και η HYDROPOLIS στην Κέρκυρα, η WATERLAND στην Θεσσαλονίκη και το WATER PARK στην Ρόδο, και πολλά ακόμη -κυρίως μεγάλης εμβέλειας- είναι υπό σχεδιασμό, με στόχο να συνδυάσουν την υψηλή τεχνολογία με τον ανθρώπινο παράγοντα και την ποιότητα στην εξυπηρέτηση. Ένα καινούργιο και μοναδικό στην Ελλάδα θεματικό πάρκο είναι το VAGONETTO - Μεταλλευτικό Πάρκο Φωκίδας κοντά στην Άμφισσα, που αποτελεί ένα χώρο γνωριμίας με την ιστορία της εξόρυξης του βωξίτη. Η περιήγηση διαρκεί μια ώρα και γίνεται με βαγονέτο.

Στην πλειονότητα τους τα ελληνικά θεματικά πάρκα είναι τουριστικό-κεντρικά, μέρη ενός συνδυασμού ψυχαγωγικών και συνεδριακών εγκαταστάσεων, συμπεριλαμβανομένων των Lux και A κατηγορίας ξενοδοχείων, των εκθεσιακών εγκαταστάσεων, των ψυχαγωγικών και εμπορικών κέντρων, των αθλητικών δραστηριοτήτων όπως το γκολφ, το τένις, οι δραστηριότητες μέσα στο νερό, και των εκδρομών σε κοντινές τουριστικές περιοχές.

3.4.12. Ιστιοπλοΐα

Τα τελευταία είκοσι χρόνια οι κρουαζιέρες στις Ελληνικές θάλασσες έχουν γίνει πολύ δημοφιλείς, και η ενοικίαση θαλαμηγών έχει αναπτυχθεί σε “μεγάλη βιομηχανία”, προσφέροντας πάνω από 20.000 θαλαμηγούς και διαδρομές που ταιριάζουν και στον πιο απαιτητικό θαλασσινό ταξιδιώτη. Η Ελλάδα έχει να προσφέρει πάρα πολλά στους ιδιοκτήτες θαλαμηγών, όχι μόνο επειδή έχει υπέροχα φυσικά τοπία στο Αιγαίο και στο Ιόνιο πέλαγος, αλλά και χάρη στις άμεσα διαθέσιμες προμήθειες από τα γύρω νησιά και την Στερεά Ελλάδα. Επιπλέον, η χώρα περιλαμβάνει πάνω από 2.000 νησιά προς εξερεύνηση, μια ευκαιρία για επίσκεψη σε ερημικές παραλίες και πάνω από 20.000 χλμ γοητευτικής ακτογραμμής.

Υπάρχουν τρεις κύριες κατηγορίες θαλαμηγών: επανδρωμένες με πλήρωμα, προς ενοικίαση χωρίς πλήρωμα, και στολίσκοι. Οι περισσότερες από αυτές βρίσκονται στις μαρίνες γύρω από την ακτογραμμή της Αθήνας και του Πειραιά, αλλά και στην Ρόδο (Νότιο Αιγαίο), και Κέρκυρα (Ιόνιο πέλαγος), στην Θεσσαλονίκη και Χαλκιδική (Βόρεια Ελλάδα), καθώς επίσης και σε πολλά άλλα κύρια νησιά του Αιγαίου και του Ιονίου. Τα περισσότερα λιμάνια και μαρίνες προσφέρουν υποδομές και υπηρεσίες για δεξαμενισμό, προσάραξη και συντήρηση των θαλαμηγών. Πολλοί πράκτορες στο λιμάνι του Πειραιά και κατά μήκος της παραλιακής οδού μέχρι την περιοχή της Γλυφάδας, διαθέτουν πλοiάρια και θαλαμηγούς προς ενοικίαση ή μίσθωση.

Καθώς οι ανάγκες γίνονται πιο απαιτητικές και η χώρα αντιμετωπίζει μια ταχεία ανάπτυξη στον τομέα του yachting, ολοένα και περισσότερα ολοκληρωμένα προγράμματα θέτονται υπό ανάπτυξη για την δημιουργία ενός σημαντικού αριθμού νέων λιμένων και υπηρεσιών για θαλαμηγούς και κρουαζιέρες, για να υποστηρίξουν την υπάρχουσα υποδομή. Τα προγράμματα αυτά περιλαμβάνουν

την κατασκευή νέων μαρίνων, μικρότερων λιμανιών με πρότυπες εγκαταστάσεις και σταθμούς δεξαμενισμού έκτακτης ανάγκης.

Παρόλο που ο καιρός δεν αποτελεί πρόβλημα παρά μόνο σε σπάνιες περιπτώσεις υπάρχουν καταφύγια σε εύκολα προσβάσιμες περιοχές. Οι καιρικές συνθήκες στην Ελλάδα χαρακτηρίζονται γενικά από λαμπερή λιακάδα και λίγες βροχοπτώσεις, αλλά και οι άνεμοι διαφοροποιούνται σημαντικά μεταξύ των μηνών Απριλίου και Οκτωβρίου, η κατεύθυνση και έντασή τους διαφοροποιείται από την μία τοπική ζώνη στην άλλη. Οι διακοπές με γιωτ στην Ελλάδα είναι ένα όνειρο που μπορεί να γίνει πραγματικότητα. Πραγματικά, η εξερεύνηση των αναρίθμητων κολπίσκων και πορθμών, που βυθίζονται στα πεντακάθαρα, κρυστάλλινα νερά και απλώνονται κάτω από τον καθαρό ουρανό της χώρας μας αποτελεί μια μοναδική εμπειρία.

3.5 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3.5.1 ΠΟΡΟΣ

Στα νοτιοδυτικά του Σαρωνικού Κόλπου και απέναντι από τις πελοποννησιακές ακτές βρίσκεται το νησί του Πόρου.

Έχει έκταση 23 τετ. χλμ., μήκος ακτών 43 χλμ, και απόσταση 29 ναυτικών μιλίων από τον Πειραιά με τον οποίον συνδέεται με τακτικά δρομολόγια φεριμπότ και ταχυπλόων Υδροπτερύγων ή καταμαράν.

Επίσης, συνδέεται με τα υπόλοιπα νησιά του Σαρωνικού, την Ερμιόνη, το Πόρτο Χέλι. Υπάρχει όμως και απευθείας σύνδεση με τον Γαλατά.

Το όνομα του σημαίνει πέρασμα και δεν είναι τυχαίο, καθώς το νησί σχεδόν συνδέει το Σαρωνικό με τις πελοποννησιακές ακτές. Ο Πόρος είναι ένα νησί καταπράσινο με δένδρα που φθάνουν μέχρι κάτω τις ακτές του και έχει μέγιστο ύψος 358 μέτρα στο ανατολικό τμήμα του (Βίγλα).

Ένας στενός πορθμός χωρίζει το λιμάνι του Πόρου από το Γαλατά, που βρίσκεται στη νότιο ανατολική ακτή του νομού Αργολίδας. Ο Πόρος, η Αρχαία Καλαβρία, ήταν το νησί του Ποσειδώνα. Τον 7ο π.χ. αιώνα αποτέλεσε έδρα της αμφικτιονίας, της συμμαχίας δηλαδή, μεταξύ επτά πόλεων της ευρύτερης περιοχής. Ο Πόρος αποτελεί την πρωτεύουσα αλλά και το λιμάνι του νησιού. Αμφιθεατρικά χτισμένος, συνδυάζει το παραδοσιακό νησιώτικο στοιχείο με την αίγλη. Περιπατώντας τον θα συναντήσετε γραφικά σπιτάκια αλλά και μεγαλοπρεπή νεοκλασικά. Στο πιο ψηλό σημείο της πόλης δεσπόζει το Ρολόι, κτίσμα του 1927 και στολίδι του νησιού. Το λιμάνι συγκεντρώνει τη μεγαλύτερη κίνηση, καθώς εδώ λειτουργούν πολλά τουριστικά μαγαζιά με σουβενίρ αλλά και καφέ, μπαράκια, εστιατόρια και ταβερνάκια. Στον παραλιακό δρόμο θα συναντήσετε τα περισσότερα νεοκλασικά, ενώ στις γειτονιές Μύλο, Πούντα Καστέλι και Μπρίνια παραδοσιακά, νησιώτικα διώροφα σπιτάκια. Αξίζει μια παιδευτικού περιεχομένου επίσκεψη στο Αρχαιολογικό Μουσείο, στη Δημοτική Βιβλιοθήκη και στο μοναστήρι της Ζωοδόχου Πηγής κτίσμα του 18ου αιώνα. Εντοπίστε τους παραθαλάσσιους οικισμούς Ασκέλι και Νεώριο. Κοντά στο δεύτερο, βρίσκεται ένα από τα πιο αξιόλογα αξιοθέατα του Πόρου, ο Ρώσικος Ναύσταθμος. Ο Πόρος, παρά τη μικρή του έκταση, διαθέτει πολλές παραλίες. Κάποιες από αυτές είναι το Κανάλι, το Μοναστήρι, η Βαγιωνιά, ο Γερολιμένας, το Λιμανάκι της Αγάπης, η Πέρλια, το Μικρό Νεώρι, η Πλάκα, οι Αλυκές κ.ά.

ΓΑΛΑΤΑΣ. Ότι καλύτερο έχει να παρουσιάσει ο Γαλατάς στον επισκέπτη είναι το περίφημο Λεμονοδάσος. Ο κατάφυτος λόφος από λεμονιές αριθμεί περισσότερα από 40.000 δέντρα. Εκτός από την όμορφη εικόνα, η περιοχή ολόκληρη έχει τη χαρακτηριστική ευωδιά των εσπεριδοειδών.

3.5.2 ΥΔΡΑ

Ύδρα, νησί με μεγάλη ναυτική παράδοση που γνώρισε ακμή στη Βυζαντινή εποχή και τη μεγαλύτερη ακμή του στο 17ο και 18ο αιώνα, εποχή κατά την οποία οι κάτοικοι απέκτησαν σημαντικότατο (πόλο εμπορικών πλόων που ταξίδεψαν σε όλη τη Μεσόγειο. Το στόλο αυτόν έθεσαν οι Υδραίοι στην υπηρεσία του απελευθερωτικού αγώνα του 1821, κατά τον οποίον διακρίθηκαν πολλοί Υδραίοι όπως οι αδελφοί Κουντουριώτη, Α. Κριεζής, Α. Μιαούλης, Β. Μπουντούρης. Γ. Σαχίνης, Γ. Σαχτούρης, Ι. Τομπάζης, Α. Τσαμαδός; κ.ά. Η Ύδρα έχει έκταση 50 τετ. χλμ., μήκος ακτών 56 χλμ. και απέχει 36 ναυτικά μίλια από τον Πειραιά με τον οποίον συνδέεται με τακτικά δρομολόγια φεριμπότ και ταχύπλων (υδροπτερύγων ή καταμαράν). Επικοινωνία υπάρχει και με τα υπόλοιπα νησιά του Σαρωνικού, την Ερμιόνη, το Πόρτο Χέλι. Η Ύδρα είναι ένα νησί βραχώδες (ψηλότερη κορυφή 593 μ.) που διακρίνεται όμως για την κοσμοπολίτικη ατμόσφαιρα του. Πρωτεύουσα και λιμάνι του νησιού είναι η Ύδρα στην οποία δεσπόζουν επιβλητικά αρχοντικά χτισμένα αμφιθεατρικά. Ανάμεσα τους ξεχωρίζουν τα αρχοντικά του Κουντουριώτη, του Βότση, του Βούλγαρη, του Κουλούρη, του Τομπάζη που στεγάζει παράρτημα της Σχολής Καλών Τεχνών, του Κριεζή που φιλοξενεί το Γηροκομείο και του Τσαμαδού που στεγάζει τη Σχολή Εμπορικής Ναυτιλίας. Στο νησί υπάρχουν γραφικές περιοχές όπως είναι τα Καμίνια, ο Μώλος και ο Βλυχός. καθώς και αρκετές αξιόλογες εκκλησίες και μοναστήρια. Ακτές που προσφέρονται για κολύμπι είναι ο Βλυχός, τα Καμίνια, το Μανδράκι και ο Μώλος. Αν θέλετε πραγματικά να γνωρίσετε το νησί, αξίζει να κάνετε μία ή περισσότερες εκδρομές στο εσωτερικό του, στους μικρούς οικισμούς και στις μονές της. Δείτε μερικές προτάσεις μας.ΜΟΥΣΕΙΑ

Διαδρομή 1

Ξεκινήστε μια πρωινή βόλτα μέσα στην πόλη για να επισκεφθείτε τα πανέμορφα καπετανόσπιτά της (τα περισσότερα είναι ανοιχτά για το κοινό ή λειτουργούν ως μουσεία). Από τα αρχοντικά του Τσαμαδού, του Κριεζή, του Τομπάζη, του Βούλγαρη, μέχρι τα σπίτια των Κουντουριώτηδων, θα θαυμάσετε την εντυπωσιακή αρχιτεκτονική της, που συνδυάζει νησιωτικά στοιχεία, αλλά και πολυώροφα πετρόχτιστα σπίτια που θυμίζουν ορεινές περιοχές.

Διαδρομή 2

Ξεκινήστε από τις κοντινές βραχώδεις παραλίες της Σπηλιάς και της Υδρονέτας, αλλά και με λίγη πεζοπορία θα φτάσετε στο Βλυχό και στην Παλαμίδα στα δυτικά.

Διαδρομή 3

Θα ανηφορίστε στο μονοπάτι για τη μονή του Προφήτη Ηλία. Θα περάσετε μέσα από ένα δασάκι από πεύκα, ενώ τη φανταστική θέα από το ψηλότερο σημείο του νησιού (είναι λίγο πιο πάνω από τη μονή) αξίζει να τη δείτε, έστω και μία φορά.

Η κοσμοπολίτικη Ύδρα μόλις βράδιασα ανάβει στην κυριολεξία. Θα βρείτε τα πάντα από πλευράς διασκέδασης. Η κλασική περατζάδα από το λιμάνι την ώρα που δύει ο ήλιος είναι η αρχή, ενώ μια βόλτα στα σοκάκια θα σας αποκαλύψει δεκάδες μπαράκια και καφέ.

3.5.3 Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΑΡΤΑΣ

Μια από τις πλέον ορεινές περιοχές της Ελλάδας, ο Νομός Άρτας, τα τελευταία χρόνια, αναπτύσσεται αγροτουριστικά, καθιστώντας τα Τζουμέρκα προορισμό που μπορεί επάξια να συναγωνιστεί άλλους ορεινούς προορισμούς της Ελλάδας. Ας δούμε όμως με αριθμούς, τι γίνεται μέχρι στιγμής στα αγροτουριστικά καταλύματα της περιοχής. Ο αγροτουρισμός είναι μια από τις πλέον συζητημένες στρατηγικές ανάπτυξης των μειονεκτικών αγροτικών περιφερειών της Ε.Ε. που συμβαδίζει με τις σύγχρονες κοινωνικές και

περιβαλλοντικές αξίες και στοχεύει στην αναστροφή του κλίματος εγκατάλειψης που υπάρχει στην ύπαιθρο. Στην περιοχή της νότιας Ηπείρου (νομοί Άρτας και Πρέβεζας) οι φορείς καταβάλλουν τα τελευταία χρόνια προσπάθεια για ενίσχυση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού και κυρίως του αγροτουρισμού. Με βασικό άξονα τα προγράμματα LEADER II, LEADER plus και Ο.Π.Α.Α.Χ., χρηματοδοτήθηκε η ανέγερση ή εκσυγχρονισμός - επέκταση ενός αξιολογού αριθμού (αγρο)τουριστικών επιχειρήσεων, ώστε να δημιουργηθεί ένα ελκυστικό πακέτο επισκέψεων στην περιοχή. Στη συνέχεια παρατίθενται κάποια στοιχεία για ένα μεγάλο ποσοστό του συνόλου των καταλυμάτων - ξενώνων και χώρων εστίασης - καφενείων που είχαν ενταχθεί σε κάποιο από τα παραπάνω προγράμματα και είχαν ολοκληρώσει τις εργασίες τους μέχρι τα μέσα Φεβρουαρίου του 2007. Οι επιχειρηματίες χώρων εστίασης έχουν μέσο όρο ηλικίας τα 48 έτη, χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης (43% απόφοιτοι Δημοτικού, 25% απόφοιτοι Γυμνασίου) και το 44% διαθέτει γεωργική ή κτηνοτροφική εκμετάλλευση ως συμπληρωματική ενασχόληση. Από την άλλη, οι επιχειρηματίες καταλυμάτων έχουν λίγο υψηλότερο μέσο όρο ηλικίας (52,53 έτη), το επίπεδο εκπαίδευσης τους είναι πιο ικανοποιητικό (33% απόφοιτοι Ανώτατης ή Ανώτερης σχολής, 20% απόφοιτοι Λυκείου) και μόνο το 6,66% έχει κτηνοτροφική εκμετάλλευση. Η πλειοψηφία όλων των επιχειρηματιών μένει μόνιμα στην περιοχή δραστηριοποίησης της επιχείρησής τους. Το ποσοστό των επιχειρηματιών χώρων εστίασης που απασχολούνται αποκλειστικά στην επιχείρησή τους είναι πολύ υψηλό (81,25%), ενώ αντίθετα το ποσοστό των επιχειρηματιών καταλυμάτων που απασχολούνται αποκλειστικά σε αυτά μειώνεται περίπου στο μισό (40%). Σημαντικό είναι το γεγονός ότι η ενασχόληση με την επιχείρηση αποτέλεσε την πρώτη επαφή γενικότερα με τον τουρισμό για το 80% των ιδιοκτητών/διαχειριστών καταλυμάτων και το 56,25% των ιδιοκτητών/διαχειριστών χώρων εστίασης - καφενείων. Στο 62,5% των χώρων εστίασης και στο 60% των καταλυμάτων απασχολούνται και οι σύζυγοι των ιδιοκτητών/διαχειριστών. Το 86% των

καταλυμάτων - ξενώνων και το 19% των χώρων εστίασης - καφενείων ιδρύθηκαν μέσω των προγραμμάτων. Τα καταλύματα είναι μικρής δυναμικότητας, με μέσο όρο δωματίων 8,4 και μέσο όρο κλινών 18. Παρόλα αυτά, σε ένα μεγάλο ποσοστό εξ αυτών (66,66%) απασχολούνται μόνιμα ή εποχιακά κάποια άτομα. Μόνιμη ή αποκλειστική απασχόληση σε διάφορους εργαζομένους εξασφαλίζει επίσης το 75% των χώρων εστίασης - ταβερνών. Οι περισσότεροι ιδιοκτήτες/διαχειριστές χώρων εστίασης - καφενείων που προϋπήρχαν της ένταξης τους στο πρόγραμμα παρατήρησαν αύξηση της προσέλευσης στις επιχειρήσεις τους μετά την ολοκλήρωση των εργασιών που έγιναν σε αυτές. Αρνητικό είναι το γεγονός ότι η πλειοψηφία των επιχειρηματιών που διαθέτουν χώρους εστίασης - καφενεία δεν προωθούν την επιχείρησή τους μέσω της διαφήμισης. Αντίθετα, το 93,33% αυτών που διαθέτουν καταλύματα - ξενώνες διαφημίζουν την επιχείρησή τους με ένα ευρύ φάσμα μέσων όπως τηλεόραση, τοπικές εφημερίδες, τουριστικά περιοδικά, φυλλάδια, ένθετα εφημερίδων και το 80% εκμεταλλεύεται τις τεράστιες παροχές του Διαδικτύου. Επίσης, το 53,33% έχει φροντίσει να δημιουργήσει προσωπικό site. Τα είδη που προσφέρονται ως πρωινό ή γεύμα προέρχονται κυρίως από την τοπική αγορά ή είναι ιδιοπαραγόμενα. Σε αρκετές περιπτώσεις το μενού που προσφέρεται για πρωινό ή γεύμα περιλαμβάνει παραδοσιακά προϊόντα όπως πίτες και γλυκά. Ένα σημαντικό ποσοστό των επιχειρηματιών (42%) πληροφορήθηκε για το πρόγραμμα από την Εταιρεία Ανάπτυξης Αμβρακικού, η οποία αποτελεί τον φορέα υλοποίησης όλων των επενδύσεων. Επιπλέον, το 18% πληροφορήθηκε για το πρόγραμμα από το Δήμο/Κοινότητα της περιοχής του, το 14% από τις εφημερίδες τοπικές ή μη, το 18% από κάποιο φίλο/γνωστό, το 4% από το Υπουργείο Γεωργίας και το 4% από το Εμπορικό Επιμελητήριο Άρτας. Η πλειοψηφία (60,7%) θεωρεί ότι το σύστημα αξιολόγησης για την ένταξη των έργων σε πρόγραμμα είναι ελλιπές, ενώ υψηλό είναι το ποσοστό (57,15%) αυτών που αντιμετώπισαν το πρόβλημα της γραφειοκρατίας στη διαδικασία

προετοιμασίας του φακέλου της πρότασης. Ενθαρρυντικό είναι όμως το γεγονός ότι το 71,42% δεν αντιμετώπισε κάποια ιδιαίτερη δυσκολία κατά την υλοποίηση του έργου και ότι το 82% είναι ικανοποιημένο από τη συνεργασία με την Εταιρεία Ανάπτυξης Αμβρακικού. Ακόμα το 60,71% θεωρεί ότι το έργο δεν θα υλοποιούνταν χωρίς την βοήθεια του προγράμματος, ενώ το 64% εκτιμά ότι έχει βοηθηθεί πολύ/πάρα πολύ ή αρκετά από το πρόγραμμα στο οποίο εντάχθηκε. Οι επιχειρηματίες θα ήθελαν γενικά να τους παρέχεται καλύτερη ενημέρωση - καθοδήγηση - συμβουλές στα πλαίσια του προγράμματος και της υλοποίησης του έργου. Οι ιδιοκτήτες/διαχειριστές (αγρο)τουριστικών επιχειρήσεων έχουν αυξημένες απαιτήσεις από τους διάφορους φορείς (Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Νομαρχία, Περιφέρεια) και θεωρούν ότι ο ανεξάντλητος φυσικός πλούτος αλλά και τα αρχαία μνημεία της περιοχής τους δεν αξιοποιούνται επαρκώς.

Σχετικά με τη δικτύωση των επιχειρηματιών, θετική εντύπωση προκαλεί ότι η μεγάλη πλειοψηφία έχει αναπτύξει συνεργασία με άλλους επιχειρηματίες, είτε μεμονωμένα, είτε συμμετέχοντας σε κάποιο συλλογικό σχήμα. Το 90,33% έχουν μελλοντικά επιχειρηματικά σχέδια τα οποία περιλαμβάνουν κυρίως επέκταση - αναβάθμιση - ανακαίνιση της επιχείρησής τους, αλλά και πιο φιλόδοξα πλάνα όπως δημιουργία παραδοσιακού ξενώνα, κατασκευή χώρου εστίασης αποκλειστικά για κοινωνικές εκδηλώσεις και ανέγερση κτηνοτροφικής μονάδας. Όλοι οι επιχειρηματίες θεωρούν ότι η επιχείρησή τους συμβάλλει θετικά στην τοπική οικονομία. Επιπλέον, το 51,61% θεωρεί ότι η επιχείρησή του συμβάλλει στην συγκράτηση πληθυσμού, το 67,74% στη διαφύλαξη περιβάλλοντος και το 38,7% στην πώληση τοπικών προϊόντων. Σύμφωνα με τους ιδιοκτήτες/διαχειριστές (αγρο)τουριστικών επιχειρήσεων οι απαιτήσεις των τουριστών που επιλέγουν να επισκεφτούν τους νομούς Άρτας και Πρέβεζας, περιλαμβάνουν συνδυασμό φυσικής ομορφιάς και ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών, ζεστή φιλοξενία και οικείο περιβάλλον, παραδοσιακά φαγητά, εναλλακτικές δραστηριότητες και περιηγήσεις στη φύση. Οι προτιμήσεις αυτές

των επισκεπτών αποδεικνύουν την έμφαση που πρέπει να δοθεί στην ενίσχυση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Η πλειοψηφία των επιχειρηματιών (64%) θεωρεί ότι η εμπλοκή τους σε κάποιο πρόγραμμα συνέβαλε ατομικά στη δημιουργία μιας επιχειρηματικής λογικής, ενώ το 89% εκτιμά ότι η συμβολή των προγραμμάτων στην τοπική οικονομία είναι μεγάλη ή αρκετή. Η ανάγκη για μεγαλύτερη κατάρτιση των επαγγελματιών στα πλαίσια του τουριστικού κλάδου και ειδικότερα του αγροτουρισμού είναι επιβεβλημένη, καθώς στο παρελθόν η πλειοψηφία των επιχειρηματιών δεν είχε ασχοληθεί με τον τουρισμό, ενώ χαμηλό είναι το ποσοστό αυτών που έχουν παρακολουθήσει σεμινάρια. Οι φορείς θα πρέπει επίσης να υποστηρίξουν τη συλλογική διαφήμιση και συνεργασία μεταξύ των επιχειρήσεων η οποία μπορεί να έχει πολλαπλά οφέλη για τις επιχειρήσεις αλλά και για την περιοχή.

3.5.4 Η ΝΕΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΤΗ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟ

Για τη σύνθεση του τουριστικού προϊόντος της περιφέρειας Πελοποννήσου, η μελέτη αναφέρει:

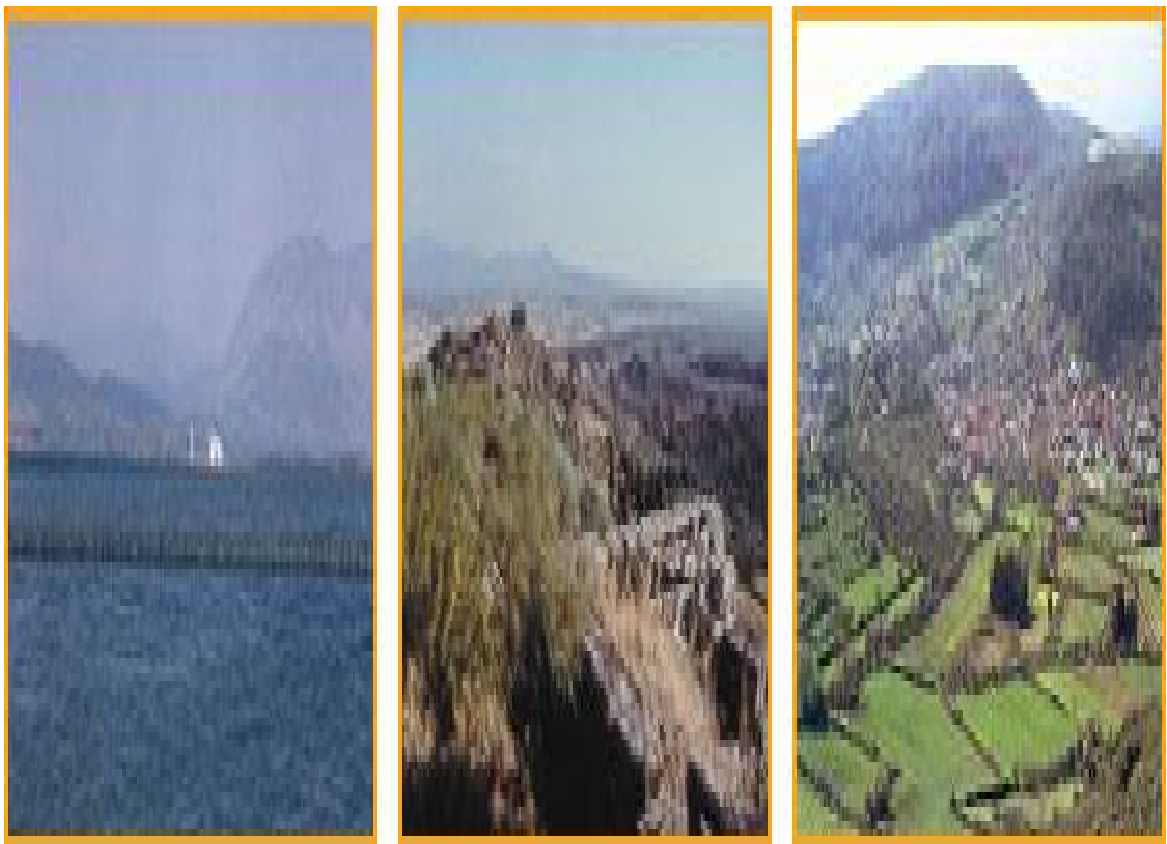
- Προβλέπεται η δημιουργία μιας περιοχής ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης στον Νομό Μεσσηνίας. Το έργο αυτό συνιστάται στην προγραμματισμένη δημιουργία ενός νέου ποιοτικού

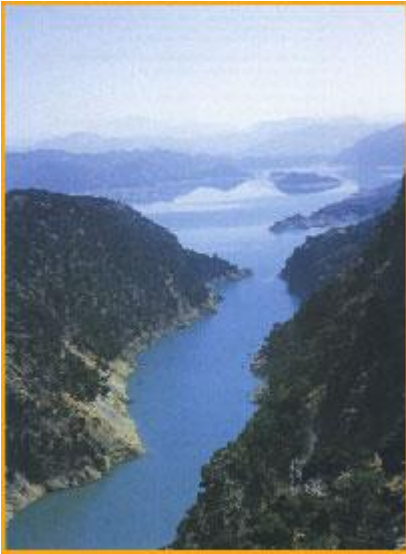
- και προσανατολισμένου σε ειδικές μορφές τουριστικού προορισμού που θα αποτελεί από μόνος του μια νέα τοπική αγορά υψηλής στάθμης.
- Αν και η περιφέρεια Πελοποννήσου χαρακτηρίζεται για τον έντονο ορεινό ανάγλυφο χαρακτήρα της δεν έχουν γίνει επενδύσεις σε υποδομές χειμερινών αθλημάτων.
- Στην περιφέρεια υπάρχουν λιμενικές εγκαταστάσεις υποδοχής και σταθμοί ανεφοδιασμού για ιδιωτικά σκάφη αναψυχής. Αυτού του είδους οι υποδομές εντοπίζονται σε όλους τους νομούς. Δεν παρέχουν όμως, όλες το ίδιο επίπεδο εξυπηρέτησεων. Υπάρχει η ανάγκη αναβάθμισης τους και η δημιουργία νέων.
- Μεταξύ των αναξιοποίητων περιοχών είναι: Κότρωνας-Κοκκάλα στον δυτικό Λακωνικό κόλπο, Ελίκα – Αρχάγγελος στον ανατολικό Λακωνικό κόλπο, Γερολιμένας-Βάθεια στη Νοτιοδυτική Λακωνία, Κιτριές στον Μεσσηνιακό κόλπο, Άγιος Φωκάς-Καστανιά στη νοτιοανατολική Λακωνία και Μαραθόπολη-Κυπαρισσία-Καλό νερό στο Ιόνιο.
- Το τουριστικό προϊόν της περιφέρειας εμφανίζει μικρές τάσεις μείωσης με μέσο ετήσιο ρυθμό -0,3% κατά την περίοδο 1990-1999. Ο τουρισμός συνέβαλλε ως πρόσφατα μόλις κατά 3,3% στη διαμόρφωση του συνολικού Ακαθάριστου Προϊόντος της περιφέρειας.

Στη μελέτη καταγράφονται επίσης οι στρατηγικοί στόχοι για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής. Αυτό μάλιστα γίνεται για τους θύλακες ώριμης ανάπτυξης, για τις δυναμικές ζώνες καθώς επίσης και για τις αναξιοποίητες περιοχές.

4.ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, βρίσκονται οι νομοί Αιτωλοακαρνανίας, Αχαΐας και Ηλίας, από τους πλουσιότερους νομούς της Ελλάδας από πλευράς φυσικού περιβάλλοντος.

Στη Δυτική Ελλάδα, υπάρχουν πλήθος από ασφαλείς όρμους και φυσικά λιμάνια, χιλιόμετρα με μοναδικές σε φυσικό κάλλος, παρθένες, αμμουδερές και βραχώδεις ακτές. Απαράμιλλου κάλλους ακτές που βρέχονται από το Ιόνιο Πέλαγος, την Λιμνοθάλασσα του Μεσολογγίου και τον Αμβρακικό κόλπο, δίπλα στις πολυάριθμες λίμνες και ποτάμια της περιοχής που μαζί με τις λιμνοθάλασσες αποτελούν το μεγαλύτερο σύμπλεγμα υγροτόπων της Μεσογείου. Εκτεταμένα

πεδινά τμήματα διακοπτόμενα από τους ορεινούς όγκους των παρθένων Οροσειρών της περιοχής, συμπληρώνουν το φυσικό περιβάλλον της περιοχής. Πάνω από 280 είδη πουλιών έχουν παρατηρηθεί στις διάφορες περιοχές του χρόνου, στη Λιμνοθάλασσα του Μεσολογγίου, στον Αμβρακικό Κόλπο, στη λίμνη Τριχωνίδα και στους άλλους υγρότοπους της περιοχής και στους γύρω λόφους. Πολλά σπάνια είδη, όπως την απειλούμενη με εξαφάνιση Βίδρα (θηλαστικό), θα συναντήσεις ο επισκέπτης στις λίμνες της περιοχής και στη λιμνοθάλασσα του Μεσολογγίου, ενώ δελφίνια και θαλασσοχελώνες (*Caretta caretta*) θα συναντήσει στον Αμβρακικό Κόλπο. Παρθένα φυσικά δάση και πλούσια μεσογειακή βλάστηση καλύπτουν τα πανέμορφα βουνά της περιοχής, μέσα στα οποία βρίσκουν καταφύγιο πολλά και σπάνια πουλιά (όπως ο βασιλαετός, το αηδόني, ο δρυοκολάπτης), καθώς και πολλά και σπάνια θηλαστικά (όπως το τσακάλι, το αγριογούρουνο και το ζαρκάδι). Δεν είναι υπερβολή να ειπωθεί, ότι η περιοχή αποτελεί το "Φυσικό Πάρκο της Ελλάδας". Η Αιτωλοακαρνανία έχει κατοικηθεί από την παλαιολιθική εποχή, όπως μαρτυρούν εργαλεία από πυριτόλιθο που αποκαλύπτονται κυρίως στις παραλίμνιες και παραποτάμιες περιοχές. Στην περιοχή σύμφωνα με την μυθολογία έζησαν, βασίλευσαν και συγκρούστηκαν θεοί,

ημίθειοι

και

ήρωες.

Δυναμική παρουσία στο πολιτικό προσκήνιο της Αρχαίας Ελλάδας διαδραματίζουν οι κάτοικοι της περιοχής από τον 4ο έως και τον 2ο π.χ. αιώνα, οπότε και παρατηρείται σημαντική πολιτιστική και οικονομική ανάπτυξη της περιοχής. Για ένα μάλιστα αιώνα έπαιξαν ηγετικό ρόλο στο σύνολο της αρχαίας Ελλάδας, με την δημιουργία της Αιτωλικής Συμπολιτείας που αποτέλεσε υπόδειγμα ομοσπονδιακού κράτους, όχι μόνο για τον αρχαίο κόσμο αλλά και για τις μέρες μας. Οι μεγάλες κοινωνικές και πολιτικές ανακατατάξεις που έγιναν κατά καιρούς στην περιοχή την έχουν γεμίσει με αρχαιολογικούς τόπους και μνημεία όλων των εποχών. Πολυάριθμα κάστρα, αρχαίες πόλεις και αρχαία θέατρα, στέκουν ακόμη και σήμερα επιβλητικά και είναι τόσο πυκνά ώστε κάθε τριάντα χιλιόμετρα να συναντά ο επισκέπτης απομεινάρια μιας αρχαίας ακρόπολης ή ενός καλοδιατηρημένου κάστρου.

Περισσότερα από 60 κάστρα κτισμένα από τους αρχαιότατους χρόνους μέχρι και την Τουρκοκρατία χαρακτηρίζουν την περιοχή ως απέραντο μουσείο οχυρωματικής τέχνης. Η περιήγηση στην περιοχή αποτελεί για τον επισκέπτη ένα ταξίδι στο παρελθόν, ένα περίπατο στο χθες. Εδώ θα συναντήσει την Ιερή πόλη της Ελλάδας, το ήρεμο, πανέμορφο και γραφικό

Μεσολόγγι, το εξαιρετικής ομορφιάς Θέρμο, ιερό λίκνο και πολιτικό κέντρο της Αιτωλικής Συμπολιτείας, τις Οινιάδες με τους εντυπωσιακούς πύργους και το καλοδιατηρημένο αρχαίο θέατρο, την Πλευρώνα με ένα απ' τα καλύτερα σωζόμενα τείχη σ' όλη την Ελλάδα, τη Ναύπακτο με τα εντυπωσιακά ενετικά κάστρα γύρω από την πόλη και τι λιμάνι, μαζί με ιδεώδες αλλά αξιοσημείωτα μνημεία δημιουργήματα κάθε εποχής. Ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει την περιοχή συνδυάζοντας την παραμονή του:

- Με πεζοπορία σε οργανωμένα ορεινά μονοπάτια που διασχίζουν δάση και φαράγγια συνδέοντας αρχαίες πόλεις, κάστρα και θέατρα, μνημεία των αρχαίων Ελλήνων.
- Με αναρρίχηση και ορειβασία στην επιβλητική Βαράσοβα.
- Με ιππασία σε παρθένες δασώδεις εκτάσεις.
- Με ποδηλασία δίπλα στις λίμνες και τις λιμνοθάλασσες αλλά και στο βουνό.
- Με καγιάκ και ράφτινγκ στον Εύηνο και Αχελώο ποταμό.
- Με κολύμβηση στις καταγάλανες παραλίες του Ιονίου.
- Με ημερήσιο και νυχτερινό ψάρεμα με

παραδοσιακές ψαρόβαρκες στην
γαλήνια λιμνοθάλασσα του
Μεσολογγίου.

- Με περιήγηση στους υδροβιότοπους σε συνδυασμό με παρατήρηση των σπανίων πουλιών που κατακλύζουν τις ακτές.

Ο επισκέπτης θα βρει φιλόξενους και ευγενικούς οικοδεσπότες από τους οποίους μπορεί να μάθει εάν το επιθυμεί πως γίνονται οι καλλιεργητικές εργασίες και η περιποίηση των ζώων μέσα στο βιολογικό αγρόκτημα, πώς να ζυμώνει και να ψήνει ψωμί, πώς να φτιάχνει μαρμελάδες, τυρί, κρασί και πολλά αλλά που θα τον φέρουν ξανά σε επαφή με τους άλλους ανθρώπους και με την φύση. Επίσης ο επισκέπτης θα γευθεί παραδοσιακά Ελληνικά φαγητά, μαγειρεμένα από τους οικοδεσπότες με αγνά υλικά, όλα προϊόντα βιολογικής γεωργίας από τα βιολογικά αγροκτήματα της περιοχής.

Τις παραπάνω δυνατότητες προσφέρουν στην περιοχή:

- Το EVINOS CLUB
- Η Αερολέσχη Αγρινίου
- Ο παραδοσιακός ξενώνας «Το ΚΑΝΝΑΒΕΙΚΟ»
- Ο περιβαλλοντικός σταθμός Κλεισόβας

5. Η ΕΝΤΟΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ.

5.1 ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

5.2 Η ΕΝΤΟΝΗ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Ο σημερινός νομός Θεσσαλονίκης κατοικήθηκε από τα προϊστορικά ακόμη χρόνια . Μετά την ίδρυση της Θεσσαλονίκης η ιστορία της περιοχής ταυτίζεται με την ιστορία της Ίδίας της πρωτεύουσας του Νομού – μια ιστορία ιδιαίτερα πλούσια και ενδιαφέρουσα και σε επίπεδο αγροτουρισμού .

5.3 ΟΣΣΑ ,ΤΟ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟ ΧΩΡΙΟ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Η Όσσα είναι χτισμένη στις πλαγιές του Βερτίσκου, σε υψόμετρο 650μ. βορειοανατολικά της Θεσσαλονίκης. Ανήκει στην επαρχία Λαγκαδά (την αρχαία Μυγδονία), χαρακτηρίζεται από τον ιστορικό, το λαογραφικό και τον αρχιτεκτονικό της πλούτο και είναι άλλοτε καταπράσινη και άλλοτε κάτασπρη! Κάποτε ο πληθυσμός της Όσσας ξεπερνούσε τους 2500 κατοίκους, ενώ σήμερα οι μόνιμοι κάτοικοι είναι μόνο τριακόσιοι και ασχολούνται με τη γεωργία , την κτηνοτροφία και την παραγωγή μήλων, αχλαδιών, βατόμουρων αλλά κυρίως κερασιών.

Ο οικισμός της Όσσας έχει πλούσια λαογραφική συλλογή με φωτογραφίες, γεωργικά εργαλεία, εργαλεία τσαγκαρικής και βυρσοδεψίας , υφαντά

,αντικείμενα καθημερινής χρήσης, φορεσιές και άλλα. Το χωριό χωρίζεται στην άνω και στην κάτω αγορά .Η άνω αγορά ήταν κάποτε το εμπορικό κέντρο του χωριού .Σήμερα υπάρχουν μόνο δύο παντοπωλεία ,δύο κρεοπωλεία ,ένα καφενείο και ένα εργαστήριο αγιογραφίας .Στην κάτω αγορά λειτουργεί ένα καφενείο και απέναντι βρίσκεται το κτίριο όπου στεγάζεται ο πολιτιστικός σύλλογος «Η Αγία Κυράνα» που κάθε Ιούνιο διοργανώνει πολιτιστικές εκδηλώσεις, προτρέποντας τους επισκέπτες να γνωρίσουν τις τοπικές γεύσεις: τα κοκόλικα (μικροί στρογγυλοί κεφτέδες),τις λαγκίδες (λουκουμάδες) και την Γκόλια πίτα (κολοκυθόπιτα), καθώς και τον τοπικό οίνο.

5.4 ΤΟ ΟΙΝΟΠΟΙΕΙΟ ΤΗΣ ΟΣΣΑΣ

Ο αμπελώνας της Όσσας καταλαμβάνει έκταση 246 στρεμμάτων και είναι μία βιολογική καλλιέργεια. Πρόκειται για τον αμπελώνα του Ανέστη Μπαμπατζιμόπουλου, ο οποίος με πολύ μεράκι καλλιεργεί ποικιλίες ασύρτικο, αθήρι ,μαλαγουζιά, ροδίτη, μοσχάτο, μοσχοφίλερο, ξινόμαυρο, νεγκόσκα, cabernet, syrach, merlot και cabernet sauvignon.

Στην Όσσα οι κάτοικοι καλλιεργούσαν αμπέλια και παρήγαγαν κρασί και τσίπουρο για τις οικογενειακές τους ανάγκες. Στη συνέχεια η αμπελοκαλλιέργεια εγκαταλείφθηκε και η προσπάθεια αναβίωσής της ξεκίνησε το 1974, όταν ο Ανέστης Μπαμπατζιμόπουλος έφτιαξε στις πλαγιές του Βερτίσκου τον πρώτο δοκιμαστικό αμπελώνα («αμπελόπαρκο» όπως το ονόμασε),περίπου 70 στρεμμάτων. Το 1998 ολοκλήρωσε τη φύτευση και σήμερα το οινοποιείο έχει τη δυνατότητα να παράγει κρασί από περίπου 300-400 τόνους σταφύλια. Στο οινοποιείο, σε ειδικά διαμορφωμένες αίθουσες, διοργανώνονται διαλέξεις και σεμινάρια. Στην κάβα λειτουργεί χώρος γευσιγνωσίας ενώ στον προθάλαμό της εκτίθενται κρασιά, εργαλεία χρηστικά για το κρασί, βιβλία μαγειρικής, τυροκομίας και οδηγοί κρασιού.

5.5 ΚΑΙ Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ;

Στην Όσσα μπορεί κανείς να επισκεφτεί την παλιά εκκλησία των Ταξιαρχών. Είναι τρίκλιτη ξυλόστεγη βασιλική του 1804, με ξύλινους κίονες και ξυλόγλυπτο τέμπλο, άμβωνα, δεσποτικό θρόνο και προσκυνητάρι. Εδώ βρίσκεται επίσης ο ναός της Αγίας Κυράνας, που μαρτύρησε για τη χριστιανική της πίστη το 1751 επί Τουρκοκρατίας σε φυλακή της Θεσσαλονίκης. Είναι η Αγία της Όσσας και η εικόνα της θεωρείται θαυματουργή.

Πολλά από τα σπίτια του παραδοσιακού οικισμού, κτισμένα όλα πριν από το 1900, με κύρια δόκιμα υλικά την πέτρα και το ξύλο, έχουν πάψει να υπάρχουν, είτε λόγω της φθοράς του χρόνου είτε διότι κατεδαφίστηκαν από τους κληρονόμους των πρώτων ιδιοκτητών, προκειμένου να γίνουν σύγχρονα κτίσματα. Τα εναπομείναντα καταρρέουν ή απειλούνται και αυτά με κατεδάφιση. Η ποικιλία των τύπων των παραδοσιακών αυτών σπιτιών, σε συνδιασμό με την πολεοδομική τους διάταξη (βρίσκονται το ένα κοντά στο άλλο) δημιουργεί την εικόνα ενός ανοιχτού μνημείου αρχιτεκτονικής. Έτσι, αναπαλαιούμενα τα σπίτια αυτά θα μπορούν να αξιοποιηθούν με τρόπο δημιουργικό. Με τρόπο που θα συμβάλλει όχι μόνο σε αυτή καθαυτή την προβολή τους αλλά και στην προβολή του ίδιου του χωριού. Θα μπορούσαν σε κάποια από αυτά οι υπηρεσίες του νεοσύστατου Δήμου Βερτίσκου, που σήμερα στεγάζονται στο ισόγειο του σχολείου της Όσσας. Θα μπορούσε να βρει στέγη η Λαογραφική Συλλογή, η οποία δεν λειτουργεί, εφόσον δεν υπάρχει χώρος. Άλλωστε ο Αγροτουρισμός είναι συνυφασμένος με την παράδοση και τη συνέχεια της μέσα στο χρόνο, όποια μορφή και αν έχει. Ανάμεσα στους στόχους του Αγροτουρισμού, έτσι όπως τους καθορίζει το υπουργείου Γεωργίας είναι και η προβολή και η αξιοποίηση της αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

5.6 «ΚΕΔΡΟΣ»: ΕΝΑ ΑΓΡΟΚΤΗΜΑ ΓΙΑ ΦΙΛΟΥΣ

Διανυκτέρευση σε βαγόني τρένου. Λάμπες θυέλλης και δάδες στους εξωτερικούς χώρους.

Νερό ζεσταμένο σε γκιούμι και για θέρμανση ξυλόσομπα. Βόλτα με άλογο και παρέα με τις κότες, τις φραγκόκοτες, τα κουνέλια, ελάφια, τα κατσίκια, τα σκυλιά και τα γατιά. Αρωματικά φυτά και βότανα, φλαμούρι και ρίγανη, μελλισόχορτο και λουίζα μαζεμένη από το αγρόκτημα που εκτείνεται σε 56 ολόκληρα στρέμματα, ανάμεσα σε χίλιες οκτακόσιες αμυγδαλιές. Μιλάμε για τη μονάδα αγροτουρισμού «Κέρδος» που βρίσκεται 30 χλμ έξω από τη Θεσσαλονίκη, κοντά στο ορεινό παραδοσιακό χωριό Αρδαμέρι, στην πλαγιά του βουνού Γκορνιτσάρα, που είναι κατάφυτο με κέρδους και άγριες αχλαδιές (εξ ου και το όνομα). Είναι χτισμένο σε ύψος 500μ. , έχει θέα στη λίμνη Κορώνεια και κοντά (3χλμ.) βρίσκεται και ο υδροβιότοπος της λίμνης του Αγίου Βασιλείου.

Στο αγρόκτημα υπάρχουν έξι βαγόνια του ΟΣΕ για τη διαμονή σας, με κατάλληλη μόνωση και τις απαραίτητες υδραυλικές εγκαταστάσεις. Για φωτισμό χρησιμοποιούνται λάμπες θυέλλης και κεριά, για θέρμανση ξυλόσομπα και το ζεστό νερό μεταφέρουν τα γκιούμια. Τα βαγόνια χωρίζονται σε δίκλινα, τρίκλινα, τετράκλινα, εξάκλινα και οκτάκλινα, ενώ οι τιμές τους είναι 30, 45, 60, 80 και 90 ευρώ αντίστοιχα.

Στο εστιατόριο σερβίρονται φασολάδα, εξοχικό, κόκορας κρασάτος, τηγανιά στο πήλινο κ.α. ,ενώ μόλις μπει η άνοιξη ανάβουν οι ψησταριές.

Από τη «Γαία» , το μαγαζάκι με τα παραδοσιακά προϊόντα , μπορεί κανείς να προμηθευτεί αμυγδαλόμελο, λιαστές ντομάτες ,λαδοτύρι, κρασόξυδο, χειροποίητα ζυμαρικά, τραχανά, γλυκά του κουταλιού και μαρμελάδες.

5.7 ΕΔΩ Ο ΧΡΟΝΟΣ ΜΕΤΡΑΕΙ ΑΛΛΙΩΣ

Η ομορφιά της βουνοπλαγιάς ,η λίμνη στο βάθος που στραφταλίζει στον ήλιο, ο ήχος του αέρα μέσα από τα δέντρα οι φωνές των ζώων ,όλα συνθέτουν μια συμφωνία που σίγουρα απαλλάσσει από τον κάματο και αλαφραίνει την ψυχή.

Ας δούμε λοιπόν τι μπορεί κανείς να δει, να μάθει και να απολαύσει στον Κέδρο: Όσοι επισκέπτονται τον «Κέδρο» έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν στις δουλειές του αγροκτήματος: Να ταΐσουν τα ζώα ,να τα περιποιηθούν ,να επισκεφτούν το ζωολογικό κήπο στον οποίο φιλοξενούνται με ασφάλεια ελάφια, στρουθοκάμηλοι, φασιανοί και άλλοι εκπρόσωποι του ζωικού βασιλείου που σας περιμένουν να θαυμάσετε την ομορφιά τους.

Μπορούν να μάθουν, επίσης, ιππασία ή , εάν ήδη ξέρουν ,να πάρουν ένα από τα δώδεκα άλογα της φυλής: (την Ερατώ ,τον Κρόνο ,την Αφροδίτη, τον Αποστόλη ,την Μπόνα , τον Τζώνη, την Κίρκη ,τον Κεραυνό, τη Νεφέλη, τον Άρη ,τον Κάστορα ,τον Πολυδεύκη και για ιδιαίτερες συγκινήσεις τον κυρ. Μένιο, της γνωστής ράτσας τετραπόδων)τα οποία είναι πρόθυμα να συνοδεύσουν τους αναβάτες τους στη γνωριμία με τις ομορφιές του βουνού ,για λίγες ώρες και για μία ολόκληρη μέρα.(1 ώρα 20 Ε ,30 λεπτά με εκπαιδευτή 10 Ε και για μία ολόκληρη μέρα κατόπιν συνεννόησης).

Ένα άλλο πρόγραμμα που μπορούν να ακολουθήσουν οι επισκέπτες του αγροκτήματος είναι το τρίαθλο, που εκτός από τις διαδρομές με άλογο περιλαμβάνει ποδήλατο βουνού (10 ευρώ /ώρα) και ήπια αναρρίχηση ή πεζοπορία στις χαραγμένες διαδρομές του βουνού .Οι τιμές για τις έφφιτες διαδρομές είναι 20 ευρώ η μία ώρα και 45 ευρώ το τρίαθλο το οποίο διαρκεί δύο ώρες.

Μπορείτε επίσης να επιδοθείτε στα αγαπημένα σας σπορ, στο ποδόσφαιρο στα τρία γήπεδα του αγροκτήματος καθώς και στο βόλεϊ και στις ρακέτες σε ξεχωριστό γήπεδο.

Για δύο μέρες την εποχή του φθινοπώρου στον Κέδρο στήνεται τρικούβερο γλέντι με το μάζεμα των αμυγδάλων , στο οποίο μπορείτε να συμμετέχετε και εσείς. Κάθε που έρχεται ο Σεπτέμβρης , οι 1800 αμυγδαλιές λυγίζουν από τον πλούσιο καρπό (έξι τόνοι κάθε χρόνο). Τα μισά από όσα μαζέψετε είναι δικά σας .

Όσοι θέλετε να είστε φιλοξενούμενοι ,σας αρέσει να πίνετε τον καφέ σας πλάι στις Τότε παπαρούνες ,να αργοπίνετε το κρασάκι σας και να δίνετε μεζέ και στο σκύλο, ε! όλοι είστε καλοδεχούμενοι στον Κέδρο.

5.8 «ΑΓΝΑΝΤΙ»: ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

«Βαρέθηκα τον γρήγορο ρυθμό, τόσον καιρό αυτή η πόλη με σκοτώνει, πάμε να κάνουμε σταθμό , κι ούτε οδό ούτε αριθμό , γιατί η ζωή μας η μικρή ξάφνου τελειώνει» Με αυτούς τους στίχους που μοιάζουν με τραγούδι, ο στιχουργός Γιάννης Γεωργακόπουλος εξηγεί γιατί το 1993 άφησε τη Θεσσαλονίκη και ανέβηκε στο 39ο χιλιόμετρο της οδού Θεσσαλονίκης – Σερρών ,στο χωριό Λευκοχώρι του δήμου Λαχανά. Εκεί αγόρασε τεσσεράμισι στρέμματα γης ,έφτιαξε μια καλύβα για να μείνει και σιγά σιγά άρχισε να ωριμάζει μέσα του η ιδέα να ασχοληθεί με τον αγροτουρισμό.

Πέρασαν τρία χρόνια ,αγόρασε πέντε άλογα και μαζί με τη γυναίκα του ξεκίνησαν την προσπάθεια. Βλέποντας τη στάση του κόσμου απέναντι στη συγκεκριμένη μορφή τουρισμού, αποφάσισαν να προχωρήσουν. Εντάχθηκαν σε προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης και αγροτουρισμού και με χρηματοδότηση από τα προγράμματα αυτά, επί τρία χρόνια έχτιζαν, ενώ συγχρόνως δεχόταν κόσμο.

Έφτιαξαν τη φάρμα και τους ξενώνες. Οι ξενώνες είναι χτισμένοι έξω από το αγρόκτημα, σε απόσταση 2 χλμ, στην είσοδο του χωριού Λευκοχώρι. Συνολικά είναι πέντε 30 τ.μ. ,ο καθένας με όλες τις ανέσεις. Διαθέτουν αυτόνομη θέρμανση, μπάνιο, κουζίνα και ψυγείο. Η διακόσμησή τους είναι λιτή και μπορούν να φιλοξενήσουν από δύο ως τέσσερα άτομα. Οι τιμές για το δίκλινο ανέρχονται στα 50 ευρώ και για κάθε επιπλέον άτομο υπάρχει επιβάρυνση 10 ευρώ. Δεν περιλαμβάνεται πρωινό.

Το αγρόκτημα απλώνεται σε μία έκταση εννέα στρεμμάτων και είναι χτισμένο στη θέση Πλατανάκια». Περιλαμβάνει εκτός από το χώρο εστίασης και αναψυχής και την ταβέρνα και τον καφέ. Στην ταβέρνα του αγροκτήματος «Αγνάντι» σερβίρονται μαγειρευτά φαγητά καθώς και ψητά της ώρας .

Σ' αυτή την έκταση των εννέα στρεμμάτων κτίστηκαν και οι στάβλοι για τα 26 άλογα, που κυρίως προέρχονται από ελληνικές φυλές, ενώ ορισμένα είναι ημίαιμα, και προστέθηκαν και άλλες δραστηριότητες για μικρούς και μεγάλους. Τα 26 άλογα είναι στη διάθεση όλων όσων επιθυμούν να ζήσουν την εμπειρία της ιππασίας. Οι μικροί στην ηλικία αναβάτες, 6 ετών, πάνω σε ήσυχα άλογα, μπορούν να πάρουν τα πρώτα τους μαθήματα σε ένα μικρό στίβο. Διαρκεί 10 λεπτά και κοστίζει 3 ευρώ.

Τα παιδιά από 11 έως 15 ετών μαθαίνουν κάνοντας τη διαδρομή μέχρι την όμορφη λίμνη, γνωστή ως «λιμνούλα» ,με τα βατράχια και τα ψάρια της .Ακόμα μπορούν να πάνε μέχρι την κορυφή του υψώματος του Αϊ Γιώργη ,από όπου η θέα είναι εκπληκτική. Διαρκεί μία ώρα και κοστίζει 20 ευρώ. Για τους ενήλικες, αλλά και τα μεγάλα παιδιά των 16-18 ετών, η εξοικείωση με το άλογο ξεκινά με τη διαδρομή μέχρι το δάσος και τα πεύκα. Μια άλλη διαδρομή φτάνει μέχρι το «Γερμανικό» και επιστρέφει μέσα από το πευκοδάσος. Διαρκεί δύο ώρες και κοστίζει 30 ευρώ. Η διαδρομή των τριών ωρών φτάνει μέχρι τα «Μελανθιώτικα» και κοστίζει 40 ευρώ, ενώ οργανώνονται ημερήσιες εκδρομές των πέντε και έξι ωρών διαφορετικής δυσκολίας και απόστασης κατόπιν συνεννοήσεως. Στις παραπάνω τιμές ισχύει έκπτωση 25% τις καθημερινές.

Σε ειδικά διαμορφωμένους υπαίθριους χώρους, επίσης, μπορεί κανείς να δοκιμάσει τοξοβολία και σκοποβολή με αεροβόλο όπλο. Αν πρόκειται εδώ να κάνετε τα πρώτα σας βήματα, κάποιος θα είναι μαζί σας για να σας κατευθύνει. Η τοξοβολία κοστίζει 30 ευρώ την ώρα, ενώ για πέντε βολές σκοποβολής πληρώνει κανείς δύο ευρώ.

Με προγράμματα πεζοπορίας έχετε την ευκαιρία να γνωρίσετε την περιοχή, περνώντας μέσα από δένδρα, ρεματιές και ανηφορίζοντας σε πευκόφυτες πλαγιές, ενώ οι γύρω βουνοπλαγιές σας περιμένουν για τις ορθοπεταλιές σας με τα ποδήλατα βουνού .

Τέλος, στο αγρόκτημα υπάρχει παιδική χαρά για τα παιδιά που δεν θέλουν, παρά μόνο να παίξουν, καθώς και χώρος με οικόσιτα ζώα, όπως κότες, κουνέλια, κατσίκες, χήνες, γάτες κ.α. που αν θέλετε μπορείτε να τα ταΐσετε.

Το «Αγνάντι» δέχεται οργανωμένες επισκέψεις μαθητών, κατά τη διάρκεια των οποίων οι μαθητές έρχονται σε επαφή με τη φύση και τα ζώα και μπορούν να ασχοληθούν με ασφάλεια με την ιππασία, την τοξοβολία ή τη σκοποβολή. Το ελάχιστο κόστος για μία σχολική επίσκεψη είναι πέντε ευρώ ανά μαθητή και περιλαμβάνει ενημέρωση για την περιοχή και τα άλογα, την ιππασία, τοξοβολία και τη σκοποβολή. Σήμερα το κτήμα «Αγνάντι» προσφέρει άνεση, ψυχαγωγία, δράση, κίνηση και ανανέωση κοντά στη φύση σε όσους ψάχνουν για εναλλακτικές λύσεις διακοπών.

5.9 Ο ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ο Αγροτικός Συνεταιρισμός Αγίου Αντωνίου, ο πρώτος του νομού, ιδρύθηκε το 1999.

Αποτελείται από 14 ενεργά μέλη. Ο Άγιος Αντώνιος είναι ορεινό χωριό, σε υψόμετρο 220 μ., στο δήμο Βασιλικών. Όταν περιορίστηκαν οι δουλειές στα χωράφια, μια ομάδα γυναικών αποφάσισε να δημιουργήσει ένα συνεταιρισμό. Η προσπάθειά τους στηρίχθηκε από το πρόγραμμα Νέων Ελεύθερων Επαγγελματιών που υλοποίησε ο ΟΑΕΔ στο πλαίσιο της κοινοτικής πρωτοβουλίας «Απασχόληση» άξονας NOW. Επίσης, στηρίχθηκε-

συμβουλευτικά –με προγράμματα κατάρτισης από την αναπτυξιακή εταιρεία «ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ», το υπ. Γεωργίας, την Αμερικανική Γεωργική Σχολή και το ΚΕ.ΘΙ

Οι γυναίκες παρασκευάζουν φύλλα πίτας (πεκέρ), ιβριστό και συρόν (ποντιακές λιχουδιές, προψημένα ζυμαρικά με χειροποίητα φύλλα ψημένα στο τζάκι), ζυμαρικά, γλυκά του κουταλιού και μαρμελάδες. Το φύλλο είναι φτιαγμένο από σκληρό αλεύρι, αλάτι και νερό, δεν περιέχει συντηρητικά και διατηρείται για ένα χρόνο. Στο πλαίσιο των Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (Ο. Π.Α.Α.Χ) του ΠΕΠ Κ. Μακεδονίας, έχει εγκριθεί επενδυτικό σχέδιο για μετεγκατάσταση και εκσυγχρονισμό της μονάδας παραγωγής.

5.10 Ο ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΑΛΑΜΩΤΟΥ

«Η Κυψέλη» ιδρύθηκε τον Ιούνιο του 2001 και έχει οκτώ μέλη, όλα τους ενεργά.

Η ομάδα, που αποτελείτε από τη Μαρία Δουμπρή-πρόεδρο του συνεταιρισμού-, την Άννα, την Αφεντούλα, τη Γιώτα, τη Δέσποινα, τη Λεμονιά, τη Μαρίκα και τη Σταυρούλα υπήρχε ήδη από τον Πολιτιστικό Σύλλογο του Καλαμωτού. Η αγάπη τους για την παράδοση και τα παραδοσιακά προϊόντα, η ανάγκη τους για ανεξαρτησία, αλλά και για αύξηση του οικογενειακού τους εισοδήματος, τις ώθησε στην ίδρυση του συνεταιρισμού «Η Κυψέλη».

Ξεσκόνισαν λοιπόν τις συνταγές από τις γιαγιάδες τους και φτιάχνουν ζυμαρικά (χυλοπίτες, γιουφκάδες, μακαρίνα, τραχανά γλυκό, ξινό και νηστίσιμο, ιβριστό, φύλλα για πίτα πεκέρ), παραδοσιακές χειροποίητες πίτες(τυρόπιτες, σπανακοτυρόπιτες, πρασόπιτες, κολοκυθόπιτες και κρεμόπιτες), γλυκά του κουταλιού (βατόμουρο, λεμόνι, νεράντζι, πορτοκάλι, κεράσι, σύκο κ.α),

μαρμελάδες(ίδιες γεύσεις με τα γλυκά), τουρσί και λικέρ (τριαντάφυλλο, βατόμουρο, δυόσμο, κεράσι, μανταρίνι, βερίκοκο).

Ειδικότητα τους είναι οι πίτες για τις οποίες χρησιμοποιούν αγνές πρώτες ύλες (αγνό παρθένο ελαιόλαδο, τυρί φέτα, αλεύρι κ.α)

Το νεώτερο μέλος είναι η Άννα, η οποία έχει και δύο μικρά παιδιά. Οι υπόλοιπες έχουν μεγάλα παιδιά και λιγότερες υποχρεώσεις, με αποτελέσματα να έχουν αρκετό χρόνο στη διάθεσή τους για να αφιερωθούν στο συνεταιρισμό. Πρόσφατα εντάχθηκε στο Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (Ο.Π.Π.Α.Χ) του ορεινού όγκου Χολομώντα. Και άλλες γυναίκες του χωριού ενδιαφέρονται να γίνουν μέλη τους, αλλά θέλουν πρώτα να σταθεροποιηθεί και να εξοπλιστεί καλύτερα.

Τα προϊόντα του γυναικείου συνεταιρισμού Καλαμωτού διατίθενται σε σούπερ μάρκετ, σε μαγαζιά με παραδοσιακά προϊόντα, σε πρατήρια άρτου και σε μανάβικα, στο νομό Θεσσαλονίκης (Ασπροβάλτα, Σταυρός, Λαγκαδά, Άγιος Πρόδρομος)και στην πόλη της Θεσσαλονίκης.

Το μεροκάματο των οκτώ γυναικών βγαίνει με πολύ μεγάλη δυσκολία.

Παρ' όλα αυτά, με πολύ μεράκι και αγάπη συνεχίζουν να παρασκευάζουν χειροποίητα παραδοσιακά προϊόντα, ελπίζοντας σε ένα καλύτερο αύριο. Ο συνεταιρισμός απέχει 60 χιλιόμετρα από τη Θεσσαλονίκη και 610 χιλιόμετρα από την Αθήνα.

6.ΝΟΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ

6.1 Ο ΤΟΠΟΣ ΟΠΟΥ Η ΦΥΣΗ ΓΙΟΡΤΑΖΕΙ

Κυρίαρχο στοιχείο του νομού Σερρών είναι η απέραντη εύφορη πεδιάδα του που περικλείεται από δασώδεις οροσειρές δημιουργώντας ένα πανέμορφο φυσικό περιβάλλον. Ο σημαντικότερος υδροβιότοπος της περιοχής είναι αυτός της λίμνης Κερκίνης, που δημιουργήθηκε από την τεχνική επέμβαση του ανθρώπου στον ποταμό Στρυμόνα.

6.1.1 ΚΕΡΚΙΝΗ – Η ΛΙΜΝΗ ΠΟΥ ΔΕΝ ΞΕΧΝΙΕΤΑΙ !

Η λίμνη Κερκίνη βρίσκεται στο βορειοδυτικό τμήμα του νομού Σερρών και αποτελεί έναν από τους έντεκα Υγροβιότοπους Διεθνούς Σημασίας της συνθήκης Ραμσάρ, από την οποία προστατεύεται, τόσο από τη ρύπανση, όσο και από τις παράνομες ανθρώπινες δραστηριότητες (λαθρουλοτομία, παράνομη αλιεία, παράνομο κυνήγι), από τις ανεξέλεγκτες επισκέψεις στα πουλιά, με αρνητικές επιπτώσεις στη βιωσιμότητά τους. Όμως καμία συνθήκη και κανένας νόμος δεν μπορούν να αποδώσουν στο βαθμό που αποδίδει η ανθρώπινη συμπεριφορά με ευαισθησία, φροντίδα και δράση.

Δημιουργήθηκε το 1932 από τον άνθρωπο, με την κατασκευή ενός φράγματος στον ποταμό Στρυμόνα, κοντά στο χωριό Λιθότοπος και δύο αναχωμάτων στην ανατολική και στη δυτική πλευρά της. Η λίμνη Κερκίνη έχει σχήμα «αχλαδιού», με κορυφή το φράγμα στο χωριό Λιθότοπος. Το μέγιστο μήκος της είναι περίπου 15 χιλιόμετρα, το μέγιστο πλάτος της 8,5 χιλιόμετρα, ενώ το βάθος της κυμαίνεται από 1 έως 10 μέτρα.

Είναι ένας από τους 196 σημαντικούς τόπους για τα 200 είδη πουλιών, 58 είδη θηλαστικών, 12 είδη αμφιβίων, 22 είδη ερπετών, 31 είδη ψαριών της Ελλάδας και περιοχή ειδικής προστασίας.

Αργυροπελεκάνοι και ροδοπελεκάνοι, αργυροτσικνιάδες και σταχτοτσικνιάδες, φλαμίνγκο, ψαραετοί, κυνηγόπαπιες, κορμοράνους, φαλαρίδες, χουλιαρμιήτες και χαλκόκοτες είναι μερικοί από τους κατοίκους της. Έχει λύκους, βίδρες, σκαντζόχοιρους, βατράχια, φίδια και ασβούς... πλάσματα πουν κατέφυγαν εκεί για να ξεκουραστούν, να αναπαραχθούν και να γλιτώσουν από τον άνθρωπο.

Επίσης στην περιοχή της λίμνης ζει ο μεγαλύτερος πληθυσμός νεροβουβάλων στην Ελλάδα (γύρω στους 700). Ανήκουν σε πέντε κτηνοτρόφους, οι οποίοι επιδοτούνται για να συντηρούν αυτό το σπάνιο είδος. Θα τα συναντήσει κανείς στην είσοδο του Στρυμόνα, στην πλευρά του ανατολικού αναχώματος. Πως θα νιώθατε, λοιπόν, παρακολουθώντας όλη αυτή την ομορφιά, ενώ η βάρκα σας διασχίζει αθόρυβα ένα χαλί από χιλιάδες νούφαρα; Ελάτε λοιπόν στην Κερκίνη,

στο θαυμαστό κόσμο αυτής της πανέμορφης λίμνης για να ξεκουραστείτε, να απολαύσετε, να μάθετε, να σεβαστείτε, να προβληματιστείτε, επιστρέφοντας στην καθημερινότητα σας με την απόφαση να δράσετε. Γιατί θα σας νοιάζει να διατηρηθεί αυτός ο τόπος, όπου η ζωή παλεύει να παραμείνει... ζωντανή όχι μόνο για τον εαυτό της, αλλά και για την ανθρώπινη συνέχεια !

6.1.2 Η ΠΡΩΤΗ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΣΕΡΡΩΝ

Το 1996 δύο νέοι άνθρωποι από το χωριό Κερκίνη ένωσαν το «πρέπει» με την αγάπη τους για τη λίμνη και ίδρυσαν τον Περιηγητικό Σύλλογο Κερκίνης. Με την επίσημη άδεια λειτουργίας από το ΥΠΕΧΩΔΕ και στο πλαίσιο της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας «Απασχόληση -NOW», ξεκίνησαν οι προσπάθειες για την προστασία της λίμνης. Με προσωπική δουλειά στήθηκε ένα μικρό οίκημα, που σήμερα αποτελεί τον πυρήνα του συγκροτήματος του Περιηγητικού Οικολογικού Κέντρου Κερκίνης – Μπέλες.

Πρόκειται για την πρώτη οικοτουριστική μονάδα στο νομό Σερρών, που απέχει 115 χιλιόμετρα από τη Θεσσαλονίκη και 665 χιλιόμετρα από την Αθήνα. Το Οικολογικό Κέντρο αποτελείται από το συγκρότημα παραδοσιακών διαμερισμάτων με μπαρ και εστιατόριο και δυνατότητα φιλοξενίας μέχρι 50 ατόμων.

Διαθέτει δώδεκα δωμάτια και πέντε μικρά διαμερίσματα. Η διακόσμηση σε κάθε δωμάτιο είναι διαφορετική, οι τοίχοι είναι ζωγραφισμένοι –τα θέματα έχουν σχέση με την Κερκίνη και τη λίμνη- και όλα έχουν κεντρική θέρμανση, μπάνιο, τηλεόραση και κουζίνακι. Έξι από τα δωμάτια διαθέτουν τζάκι. Τα διαμερίσματα μπορούν να φιλοξενήσουν από δύο έως τέσσερα άτομα και έχουν τζάκι, κεντρική θέρμανση ,μπάνιο, τηλεόραση και κουζίνακι.

Οι τιμές για τα απλά δωμάτια (χωρίς τζάκι) κυμαίνονται γύρω στα 65ευρώ, με πρωινό. Τα δωμάτια με τζάκι κοστίζουν 80 ευρώ, με πρωινό, όπως και τα μικρά διαμερίσματα για τα δύο άτομα.

Το εστιατόριο του «Οικοπεριηγητή» σερβίρει μόνο φαγητά μαγειρεμένα σε παραδοσιακό φούρνο με ξύλα. Μερικά από τα εδέσματα που μπορείτε να δοκιμάσετε είναι: βουβάλι μαγειρεμένο στη γάστρα, κότσι στη γάστρα, χοιρινό κρασάτο, σουτζουκάκια σμυρναίικα, σούπες (κοτόσουπα, χορτόσουπα, βραστό)κ.α.

Ο «Οικοπεριηγητής» δραστηριοποιείται στην περιήγηση της λίμνης με κανό, με ποδήλατο βουνού, με τετρακίνητα οχήματα, ή με πόδια. Αποτελεί μία από τις πρώτες σχολές περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και δέχεται διάφορες ομάδες τουριστών, σχολεία και φοιτητές που ενημερώνονται από βιντεοκασέτες, διαφάνειες και την αφήγηση του ιδιοκτήτη Γιάννη Ρέκλου για τη λίμνη της Κερκίνης και τη σημασία της ως υδροβιότοπου.

Μετά την ενημέρωση αυτή, σε ειδική αίθουσα, είστε πλέον έτοιμοι να ξεκινήσετε τις εξορμήσεις σας, οι οποίες περιλαμβάνουν :

- Παρατήρηση από τη στεριά: εξοπλισμένοι με κιάλια, τηλεσκόπια και παγούρια ξεκινάτε τη πεζοπορία σας για την παρατήρηση των πουλιών.
- Οδική ξενάγηση: με αυτοκίνητα 4x4 και εξοπλισμένοι με κιάλια, τηλεσκόπια και όλα τα σχετικά για το γύρο της λίμνης και την παρακολούθηση των πουλιών.
- Περιήγηση στη λίμνη με κανό ή βάρκα: εξοπλισμένοι με κιάλια, βιντεοκάμερες και φωτογραφικές μηχανές, βόλτα στις καλαμιές και τα νούφαρα (φθινόπωρο και χειμώνα) ή στο παρυδάτιο δάσος (άνοιξη και καλοκαίρι), και αίσθηση μοναδική στη λαμπερή επιφάνεια της λίμνης.
- Κατασκήνωση για παιδιά και νέους: περιβαλλοντική ενημέρωση, περιήγηση στη λίμνη, τοξοβολία, αναρρίχηση, ποδηλασία, πεζοπορία, διανυκτερεύσεις σε

σκηνές, αναμνηστικά και μετά τα παιδιά θα έχουν αναμνήσεις που θα κρατήσουν χρόνια και χρόνια.

- Ορεινή πεζοπορία :στο Μπέλες.
- Ποδηλατικές εκδρομές :με ποδήλατα βουνού φυσικά, 40 χλμ ή 80 χλμ, και ο καθείς μετράει τις αντοχές του.

- Εκδρομές με αυτοκίνητα 4 x 4 :για 2 ή 3 και 4 ημέρες, για πολλά χιλιόμετρα αλλά... στα ξεκούραστα!

- Περιβαλλοντική εκπαίδευση για παιδιά

:για να μάθουν τα παιδιά πως ναπροστατεύουν το μέλλον τους.

Τα προγράμματα του Κέντρου μπορεί να τα παρακολουθήσει είτε ομάδα επισκεπτών μέχρι 50 άτομα είτε ένας μόνος επισκέπτης. Σε όλες τις δραστηριότητες του «Οικοπεριηγητής» υπάρχουν εκπαιδευμένοι συνοδοί ασφαλείας (σωσίβια) και όλα όσα εξασφαλίζουν την απρόσκοπτη εξέλιξη του προγράμματος ή την άμεση αντιμετώπιση οποιουδήποτε προβλήματος.

«Δεν είναι τι βλέπεις και τι ακούς μέσα στη λίμνη. Είναι τι αισθάνεσαι. Και αυτό δεν θέλω να το αφήσω να χαθεί!» λει κάποιος από τους επισκέπτες της λίμνης. Και κάποιος άλλος :

«Ένας αξέχαστος τόπος, μία μοναδική εμπειρία ή πλεύση στη λίμνη. Ο καλύτερος τρόπος να καταλάβει το οικοσύστημα και πόσο πρέπει να το σέβεται ο άνθρωπος !»

Είναι προφανές πως η λίμνη μαγεύει. Γνωρίστε τη, σεβαστείτε την, αφεθείτε στη μαγεία της !

6.1.3 Ο ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΣ ΞΕΝΩΝΑΣ ΒΙΓΛΑΤΟΡΑΣ

Ο ξενώνας «Βιγλάτορας» βρίσκεται στα Άνω Πορόια , στους πρόποδες του όρους Μπέλες , και λειτουργεί εδώ και τρία χρόνια .

Αποτελείτε από δύο κτίρια: το σπίτι, όπου υπάρχουν οι χώροι υποδοχής και η αίθουσα πρωινού , που χρονολογείται στον περασμένο αιώνα , και το κτίσμα με

τα υπνοδωμάτια , το οποίο αποτελεί πιστό αντίγραφο παλιού αρχοντικού του χωριού. Χάρη σε αυτό ο Στέργιος Καλέσης – ιδιοκτήτης- κατάφερε να ενταχθεί σε πρόγραμμα αγροτουρισμού του Υπ. Γεωργίας.

Για την κατασκευή του έχουν χρησιμοποιηθεί πέτρα και ξύλο , ενώ στον εσωτερικό χώρο υπάρχουν πολλές αντίκες και άλλα αντικείμενα που αφορούν στην ιστορία του χωριού.

Ο ξενώνας έχει έξι δωμάτια: δύο δίκλινα , δύο σουίτες τρίκλινες και δύο πολυτελή ιδιαίτερα ευρύχωρα. Το πάτωμα τους είναι ξύλινο , η διακόσμησή τους διαφορετική , ενώ όλα διαθέτουν τηλεόραση , ψυγείο και κουζίνα. Το πρωινό είναι παραδοσιακό , με σπιτικές μαρμελάδες (κάθε μέρα και διαφορετική γεύση) , πίτες , γλυκά , αυγά και χυμό. Οι τιμές των δωματίων κυμαίνονται γύρω στα 70 ευρώ για τα δίκλινα δωμάτια , στα 108 ευρώ για τις σουίτες , και στα 88 ευρώ για τα πολυτελή συμπεριλαμβανόμενου και του πρωινού.

Ο «Βιγλάτορας» απέχει από τη Θεσσαλονίκη 103 χιλιόμετρα και από την Αθήνα 653 χιλιόμετρα . Οι δραστηριότητές του είναι οι ακόλουθες:
Περιήγηση με άλογο στα εκπληκτικά μονοπάτια του βουνού Μπέλες. Ο Νίκος Βαρκάς αναλαμβάνει να σας ξεναγήσει στην πανέμορφη περιοχή. Οι διαδρομές ξεκινούν από τα 400 μέτρα και φτάνουν μέχρι την κορυφογραμμή του όρους , στα 2000 μέτρα. Στα 1100 μέτρα , στην κοιλάδα Μαβίγκιοι , υπάρχει μια καλύβα – καταφύγιο, όπου μπορούν να φιλοξενηθούν μέχρι και 12 άτομα . Μια από τις πολύ ενδιαφέρουσες διαδρομές είναι η διήμερη εκδρομή , η οποία περιλαμβάνει βόλτα , διανυκτέρευση στην καλύβα , φαγητό και ποτό κοστίζει 80 ευρώ . Η μισή ώρα χρεώνεται 7 ευρώ , η μιάμιση ώρα 15 ευρώ , το τετράωρο 25 ευρώ , ενώ η μονοήμερη εκδρομή με φαγητό και ποτό 40 ευρώ .

6.1.4 ΑΓΡΟΚΤΗΜΑ « ΖΙΩΓΑ »

Το 1992 ο Απόστολος και η Φωτεινή αποφάσισαν να εγκαταλείψουν την πόλη και να ζήσουν στο Λευκοχώρι , 44 χιλιόμετρα από τη Θεσσαλονίκη . εντάχθηκαν στο πρόγραμμα Leader II και το 1996 δημιούργησαν το αγρόκτημα τους (40 στρέμματα) το οποίο περιλαμβάνει δύο μονάδες.

Στη μια προωθείται ο αγροτουρισμός – οι επισκέπτες έχουν τη δυνατότητα να συμμετάσχουν σε κτηνοτροφικές εργασίες – και στην άλλη ασχολούνται με την αναπαραγωγή αλόγων. Εκεί εκτρέφονται συνολικά 30 άλογα.

Οι δραστηριότητες για τους επισκέπτες αφορούν την ιππασία. Μία ώρα ιππασία κοστίζει 12 με 15 ευρώ, δύο ώρες 20 ευρώ, ενώ η μονοήμερη εκδρομή μέχρι τη Δορκάδα στοιχίζει 50 ευρώ. Στα 2 χλμ από το αγρόκτημα υπάρχει το Εστιατόριο 40 που σερβίρει παραδοσιακό φαγητό.

Βρίσκεται στο 40ο χλμ Θεσσαλονίκης –Σερρών, (έξω από την Δορκάδα).

6.1.5 ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΦΥΛΛΙΔΑΣ

Ο Γυναικείος Συνεταιρισμός Φυλλίδας ιδρύθηκε τον Ιούνιο του 1997 και εδρεύει στη Νέα Ζίχνη, όταν δεκαπέντε γυναίκες της επαρχίας Φυλλίδος παρακολούθησαν ένα σεμινάριο αγροτουρισμού που οργανώθηκε από το ΚΕΚ ΔΗΜΗΤΡΑ.

Σκοπός του συνεταιρισμού είναι η οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη των μελών του μέσω της από κοινού προώθησης δραστηριοτήτων. Σε αυτές συμπεριλαμβάνονται η ίδρυση και η λειτουργία αγροτουριστικών μονάδων και καταλυμάτων, καθώς και η παραγωγή, η τυποποίηση, η προβολή, η αξιοποίηση και η πώληση των προϊόντων της, οικιακής οικονομίας και της οικοτεχνίας των μελών του. Επιπλέον, ο συνεταιρισμός έχει αναλάβει την αγροτουριστική αξιοποίηση του χώρου και των εγκαταστάσεων της κατασκήνωσης Αλιστράτη.

Σήμερα, ο συνεταιρισμός έχει 34 μέλη, τα οποία δραστηριοποιούνται στην ολοκλήρωση των ξενώνων στην Αλιστράτη, τη διαμόρφωση εργαστηρίου για την παρασκευή παραδοσιακών ζυμαρικών και γλυκών και την προβολή και την προώθηση των υπηρεσιών και των προϊόντων τους.

Στο εργαστήριό τους οι γυναίκες παρασκευάζουν παραδοσιακά προϊόντα όπως γλυκά του κουταλιού, μαρμελάδες, λικέρ, βυσσινάδα, κερασάδα, πίτες, χυλόπιτες (γιοφκά), τραχανά ξινό και μέλι ανθέων.

Ο ξενώνας αποτελείται από 12 επιπλωμένα δωμάτια, τα οποία βρίσκονται πάνω σε ένα λόφο με θέα σε ένα δασσύλιο της περιοχής. Τα δωμάτια διαθέτουν κεντρική θέρμανση, κουζίνα με ψυγείο, αυτόνομο μπαλκόνι με θέα, μπάνιο με παράθυρο, ενώ τα δύο έχουν σαλόνι. Σερβίρεται παραδοσιακό πρωινό που περιλαμβάνει αβγά, σπιτικά γλυκίσματα και πίτες. Το μεσημέρι σερβίρεται μαγειρευτό φαγητό.

Υπάρχει πάρκινγκ.

Τιμές :μονόκλινο 30 ευρώ, δίκλινο 40 ευρώ, τρίκλινο 50 ευρώ και δωμάτιο με σαλόνι 60 ευρώ. Το πρωινό κοστίζει 3 ευρώ το άτομο και το γεύμα 9 ευρώ το άτομο.

Ο συνεταιρισμός συνεργάζεται με ένα τοπικό γραφείο και διοργανώνει δραστηριότητες, όπως ράφτιγκ, κανό, ορειβασία και σκι.

6.1.6 ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ

Το 1999 δημιουργήθηκε ο Αγροτουριστικός –Βιοτεχνικός Συνεταιρισμός Γυναικών Προϊόντων Σερρών με σκοπό τη διατήρηση, την προβολή και την αξιοποίηση των τοπικών παραδοσιακών ασχολιών, καθώς και τη δυνατότητα μετατροπής τους σε πηγές συμπληρωματικού εισοδήματος για τις γυναίκες της περιοχής. Αρχικά είχε ενταχθεί σε προγράμματα αγροτουρισμού του άξονα NOW, που υλοποιείται από τον Τομέα Αγροτικής Οικονομίας της Γεωπονικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Ο συνεταιρισμός έχει 20 ενεργά μέλη, τα οποία δραστηριοποιούνται στην παραγωγή, την επεξεργασία και την πώληση τοπικών παραδοσιακών προϊόντων, όπως σπιτικές μαρμελάδες, λικέρ, τουρσιά, παραδοσιακά ζυμαρικά, πίτες, γλυκά, του κουταλιού και του ταψιού, τυροκομικά προϊόντα και αρωματικά φυτά από το Μπέλες.

Για την Παρασκευή των προϊόντων τους χρησιμοποιούν αγνά υλικά, τα περισσότερα από τα οποία προσφέρει η φύση, ενώ οι συνταγές τους βασίζονται σε εκείνες των γιαγιάδων τους. Απώτερος στόχος των γυναικών του συνεταιρισμού είναι να αποκτήσουν δική τους στέγη, να συνεχίσουν όλες τις δραστηριότητες και να διατηρήσουν τον παραδοσιακό χαρακτήρα των Άνω Πορόιων, της έδρας του συνεταιρισμού που απέχει 104 χλμ από την Αθήνα .

7. ΝΟΜΟΣ ΗΜΑΘΙΑΣ

7.1 ΜΕ ΑΞΟΝΑ ΤΟ ΚΡΑΣΙ

Η Ημαθία συνορεύει με τους νομούς Πέλλας, Θεσσαλονίκης, Πιερίας, Κοζάνης, ενώ ανατολικά βρέχεται από το Θερμαϊκό Κόλπο. Οι πρώτες ενδείξεις ανθρώπινης παρουσίας στο νομό ανάγονται στην αρχαιότερη νεολιθική περίοδο (6700-5800 π.Χ).

Οι εύφορες πεδινές εκτάσεις –τμήμα της μεγάλης μακεδονικής πεδιάδας -, οι δεντρόφυτοι ορεινοί όγκοι του Βερμίου και των Πιερίων ,τα άφθονα τρεχούμενα νερά συνθέτουν σε γενικές γραμμές το φυσικό ανάγλυφο της περιοχής, που είναι γνωστή για τα αγροτικά προϊόντα της. Οι σημαντικοί αρχαιολογικοί χώροι – Βεργίνα, Λευκάδια, Νεα Νικομήδεια κ.α. –και τα αξιόλογα μνημεία των Νεότερων Χρόνων, τα ιερά προσκυνήματα – μονή Παναγίας Σουμελά κ.ά.- ,οι ενδιαφέροντας οικισμοί, η αξιοσημείωτη τουριστική κίνηση κατά τους χειμερινούς μήνες (ορειβατικά καταφύγια και χιονοδρομικά κέντρα Βερμίου) συμπληρώνουν την εικόνα του νομού.

Πρωτεύουσα του νομού είναι η Βέροια, που είναι χτισμένη στους πρόποδες του Βερμίου, σε περιοχή που κατοικούνταν από τους Προϊστορικούς Χρόνους. Η Βέροια είναι σήμερα μια πλούσια και σύγχρονη πόλη, κέντρο βιομηχανικής επεξεργασίας των άφθονων γεωργοκτηνοτροφικών προϊόντων της περιοχής.

Η μεγαλύτερη μετά την πρωτεύουσα πόλη του νομού, η Νάουσα, είναι χτισμένη στις ανατολικές υπώριες του Βερμίου, σε υψόμετρο 360 μ, με πολύ πράσινο και άφθονα πηγαία νερά

– τη διαρρέει ο ποταμός Αράπιτσα.

Κοντά στη Νάουσα βρίσκονταν πιθανότατα η αρχαία πόλη Μιέζα ή Μέστα, ενώ στη θέση «Ισβόρα» βρισκόταν η σχολή του Αριστοτέλη (Νυμφαίο) όπου ο μεγάλος Στραγιρίτης φιλόσοφος δίδαξε στο νεαρό Αλέξανδρο φιλοσοφία, τέχνες και μαθηματικά. Η ιστορία της Νάουσας φαίνεται πως αρχίζει στα τέλη του 14 ου αιώνα.

Η σύγχρονη Νάουσα, ακμαίο βιομηχανικό και γεωργικό κέντρο, φημίζεται για το κρασί (Διεθνής Πόλη Αμπέλου και Οίνου), τα φρούτα, το καρναβάλι και τους καταρράκτες της, διατηρεί δε σε μεγάλο βαθμό την παραδοσιακή αρχιτεκτονική της .

7.2 ΟΙ «ΔΡΟΜΟΙ ΤΟΥ ΚΡΑΣΙΟΥ»

Οι «δρόμοι του κρασιού», εμπνευστής των οποίων είναι ο κ. Γιάννης Μπουτάρης , είναι ουσιαστικά οκτώ διαδρομές με άξονα το κρασί που οδηγούν από τον Όλυμπο στη Θεσσαλονίκη και τη Χαλκιδική ως το Αμύνταιο και τη Θράκη. Οι διαδρομές δεν περιλαμβάνουν μόνο τους αμπελώνες και τα οινοποιεία όπου ξεναγούνται οι επισκέπτες, αλλά υποδεικνύονται επίσης τοποθεσίες με μοναδική θέα, αρχαιολογικοί χώροι, εκκλησίες, μοναστήρια, μουσεία, κτίρια, με πολιτιστικό ενδιαφέρον, η τοπική γαστρονομία, αλλά και η ποιοτική φιλοξενία. Με αυτό τον τρόπο προσφέρεται ένα ολοκληρωμένο αγροτουριστικό προϊόν.

8. ΝΟΜΟΣ ΠΙΕΡΙΑΣ

8.1 ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΗ ΣΚΙΑ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ

Πόσες και πόσες φορές, οδηγώντας στην εθνική οδό έξω από το Λιτόχωρο, δεν κοιτάξαμε με δέος τον επιβλητικό όγκο του Ολύμπου, φέρνοντας στο μυαλό μας χιόνια, σχοινιά, επικίνδυνα περάσματα στον πάγο και κοπιαστικές τεχνικές αναρρίχησης! Και συνεχίζαμε το δρόμο μας ... και όμως ο καθένας μπορεί να απολαύσει τις χαρές του βουνού ανεξάρτητα από φυσική κατάσταση, ηλικία ή μεταφορικό μέσο.

Το εγχείρημα «Όλυμπος» είναι εύκολο κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, από την πλευρά του Λιτόχωρου, που απέχει μόνο πέντε χιλιόμετρα από την εθνική οδό. Από εκεί ξεκινά ένας δρόμος μήκους 18 χιλιομέτρων, που σταματά σε υψόμετρο 1100 μέτρων, στην περιοχή Πριόνια. Κατά μήκος της διαδρομής, η

φυσιογνωμία του τοπίου αλλάζει απότομα. Από ψηλά η θέα της θάλασσας και των χωραφιών του κάμπου είναι εντυπωσιακή, ενώ, όταν ο καιρός είναι βορινός, φαίνεται μέχρι και η Θεσσαλονίκη, στην απέναντι πλευρά του Θερμαϊκού κόλπου.

Οι περισσότεροι επισκέπτες, μόλις φτάνουν στα Πριόνια, εντυπωσιάζονται από τις κοφτερές κορυφές, τα χρώματα, τα πανύψηλα δέντρα, τα τρεχούμενα νερά και τους ήχους από τα τροκάνια των αλόγων. Όσοι έχουν προβλέψει να φορέσουν τα κατάλληλα παπούτσια αξίζει να περπατήσουν λίγο, όσο το επιτρέπουν οι δυνάμεις τους, μέσα στο πυκνό δάσος, για να απολαύσουν την πλούσια βλάστηση και πιθανόν να δουν κάποιο ζώο ή πουλί που δεν είναι εύκολο να συναντήσουν αλλού. Πολύ κοντά βρίσκονται και οι πηγές του Ενιπέα, όπου λειτουργεί ένα μικρό γραφικό εστιατόριο.

8.2 ΑΓΙΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

Στο δρόμο της επιστροφής προς το Λιτόχωρο αξίζει να κάνει κανείς μία στάση στο ερειπωμένο μοναστήρι του Αγίου Διονυσίου. Χτίστηκε το 1500 και κατοικήθηκε από τον Άγιο Διονύσιο, που έζησε και πέθανε εκεί κατά το 16ο αιώνα.

Η εκκλησία είναι βασιλική με πέντε τρούλους. Η μονή άντεξε τεσσαρισήμισι σχεδόν αιώνες, μέχρι που το 1943 την ανατίναξαν οι Γερμανοί, επειδή αποτελούσε καταφύγιο των αγωνιστών της Εθνικής Αντίστασης.

Λίγο έξω από το Λιτόχωρο βρίσκεται το Μετόχι του Αγίου Διονυσίου, που χτίστηκε προς τιμήν του ασκητή και γιορτάζει, όπως και η έρημη μονή, στις 14 Σεπτεμβρίου. Είναι ένα όμορφο σύγχρονο μοναστήρι, που το υπηρετούν αρκετοί μοναχοί και δέχεται πολλούς επισκέπτες από ολόκληρη την Ελλάδα

8.3 ΝΕΑ ΑΓΑΘΟΥΠΟΛΗ

Στην Νέα Αγαθούπολη, του νομού Πιερίας, βρίσκεται ο ομώνυμος υγροβιότοπος, τμήμα του Δέλτα Αλιάκμονα, το οποίο αποτελεί τη νότια είσοδο του συμπλέγματος Δέλτα Αλιάκμονα, Λουδία, Αξιού, Γαλλικού και Αλυκής Κίτρους. Έχει χαρακτηριστεί υγρότοπος Διεθνούς Σημασίας σύμφωνα με τη σύμβαση Ραμσαρ, καθώς είναι πλούσιος σε χλωρίδα και πανίδα.

Η χλωρίδα της περιοχής χαρακτηρίζεται από τα φυτά που ζουν σε περιβάλλον υψηλής αλατότητας, καλαμώνων, θαμνώνων με αλμυρίκια κ.α., ενώ η πανίδα συγκεντρώνει μεγάλους πληθυσμούς από ερωδιούς (λευκοτσικνιάδες, σταχτοτσικνιάδες, αργυροτσικνιάδες, κ.α.) αλλά και χαλκόκοτες, χουλιαρομύτες, πάπιες και κύκνους.

Τα φλαμίνγκο είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακά, ενώ απαντώνται και πολλά, όπως γλαρόνια, νεροχελίδονα, καλαμοκάνες, θαλασσοσφυρίχτες κ.α.

Το Κέντρο Πληροφόρησης στην περιοχή της Νέας Αγαθούπολης αναλαμβάνει την ενημέρωση και την ξενάγηση των επισκεπτών στον υγροβιότοπο. Από το πέτρινο παρατηρητήριο που διαθέτει τον απαραίτητο εξοπλισμό (κιάλια και τηλεσκόπια), μπορεί κανείς να παρατηρήσει τα πουλιά χωρίς να τα ενοχλεί, με την επίβλεψη του υπεύθυνου ξεναγού. Απέχει 42 χλμ. από τη Θεσσαλονίκη και περίπου 500 χλμ. από την Αθήνα

9. ΝΟΜΟΣ ΠΕΛΛΑΣ

9.1 Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΣΥΝΑΝΤΑ ΤΗ ΦΥΣΗ

Με πρωτεύουσα την Έδεσσα, ο νομός Πέλλας συνδυάζει την έντονη φυσική ομορφιά με το γεωργικό και τον αρχαιολογικό ενδιαφέρον. Αξίζει, επίσης, κανείς να επισκεφτεί τα Γιαννιτσά, την Άρνισσα, καθώς και την Αρχαία Πέλλα.

9.2 Ο ΥΓΡΟΤΟΠΟΣ ΤΟΥ ΑΓΡΑ

Ο υγρότοπος του Άγρα –Νησίου-Βρυττών είναι περιοχή με μεγάλη οικολογική αξία. Χάρη στη μοναδικότητα των ενδιαιτημάτων του, καθώς και στον ιδιαίτερο ρόλο που παίζει για το μεταναστευτικό ταξίδι και το φωλεασμό πολλών σπάνιων και απειλούμενων ειδών, αποτελεί ένα οικοσύστημα με εθνική σημασία.

Ο υγροβιότοπος του Άγρα- Νησίου- Βρυττών βρίσκεται σε απόσταση 7 χλμ βορειοδυτικά της Έδεσσα και, συγκεκριμένα, στα στενά που σχηματίζονται ανάμεσα στους ορεινούς όγκους του Καιμακτσάλαν και του Βερμίου.

Ακολουθώντας την επαρχιακή οδό Έδεσσας- Πτολεμαΐδας, θα συναντήσουμε το χωριό Άγρα, το οποίο βρίσκεται πάνω στο δρόμο που είναι παράλληλος με τη νότια πλευρά του υγρότοπου. Μην εκπλαγείτε, αν οδηγώντας δείτε στο νερό κύκνους ή ερωδιούς.

Το μεγαλύτερο μέρος του δημιουργήθηκε από τη ΔΕΗ , για να καλύψει τις ανάγκες του υδροηλεκτρικού εργοστασίου του Άγρα, ύστερα από κατάκλυση των καλλιεργήσιμων εκτάσεων στις κοινότητες Βρυττά, Άγρα, και Νησίων.

Καλύπτει έκταση 8,5 στρεμμάτων περίπου.

Χάρη στις εξαιρετικές βιοκλιματικές συνθήκες του υγρότοπου έχουν αναπτυχθεί σημαντικές φυτοκοινωνίες και έχουν επιβιώσει πολλά φυτικά και ζωικά είδη. Αξιόλογη είναι και η ιχθυοπανίδα της λίμνης, παρά τα προβλήματα που παρουσιάζει σήμερα η σύνθεσή της λόγω του ευτροφισμού.

Η περιοχή είχε παίξει σημαντικό ρόλο στη διάρκεια του ,Μακεδονικού Αγώνα. Γι' αυτό το λόγο πολύ κοντά στον υγρότοπο βρίσκεται σήμερα το μνημείο που είναι αφιερωμένο στους Μακεδονομάχους Καπετάν Άγρα (Τέλο Αγαπηνό) και Μιγκα.

Παραδοσιακά οι κάτοικοι ασχολούνται με τη γεωργία, κυρίως με δενδρώδεις καλλιέργειες, όπως κερασιές, βερικοκιές, κλπ. Ποιος δε θυμάται τα περίφημα «κεράσια Βοδενών» (παλιά ονομασία της Έδεσσας), που είτε στις λαϊκές αγορές οι πωλητές συχνά τα διαλαλούσαν ως «κεράσια βοδινά» είτε από άγνοια είτε λόγω του μεγέθους τους. Υπάρχουν πολλές δυνατότητες για δραστηριότητες ήπιες και οικονομικά βιώσιμες, έχοντας πάντα ως άξονα τη διατήρηση και την αξιοποίηση του υγρότοπου. Επίσης, η περιοχή θα μπορούσε να συμβάλει στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού, της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, των ιχθυοκαλλιεργειών, των ειδικών καλλιεργειών που απαιτούν την ύπαρξη αλλουβιακών εδαφών κ.λ.π.

9.3 ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΙΠΠΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ «ΠΕΛΛΑ»

Το κέντρο ανάπτυξης ιππικής τέχνης «Πέλλας» βρίσκεται σε μία έκταση 12 στρεμμάτων, στην αγροτική περιοχή του Δημοτικού Διαμερίσματος της Πιπεριάς του δήμου Αριδαίας στην Πέλλα, στους πρόποδες των ορέων Καιμακτσαλάν και Τζένα.

Σε αυτό το κέντρο οι επισκέπτες κάνουν ιπασία με ειδικά εκπαιδευμένα άλογα σε ασφαλείς χώρους, υπό την επίβλεψη έμπειρων και ειδικών εκπαιδευτών. Στις σύγχρονες εγκαταστάσεις υπάρχουν είκοσι πέντε καθαρόαιμα άλογα και δύο γαϊδουριά.

Δίνεται η δυνατότητα επιλογής ανάμεσα σε διάφορα προγράμματα θεωρητικής και πρακτικής εκπαίδευσης, ανάλογα με την ηλικία, την εμπειρία και το χρόνο που έχει ο καθένας. Διοργανώνονται επίσης πολυήμερες εκδρομές στο βουνό, στο πλαίσιο των οποίων οι επισκέπτες έχουν την ευχέρεια να μαζέψουν

μανιτάρια, αρωματικά και θεραπευτικά βότανα, να μελετήσουν τη γλωρίδα, να ασχοληθούν με την παρατήρηση πουλιών, αγριμιών κ.α. Εάν είστε έμπειρος αναβάτης, στο κέντρο αυτό θα σας δοθεί η δυνατότητα να προπονηθείτε. Όσο για τα παιδιά, μπορούν να διασκεδάσουν στην παιδική χαρά, να περιηγηθούν στην περιοχή με κάρο, ή με καρουσέλ με τα γαϊδουράκια.

Ενδεικτικά αναφέρονται: Τιμές: 15ευρώ/ώρα , 300ευρώ για ένα 20ωρο πρόγραμμα. Μπορείτε να επισκεφθείτε τις θερμές πηγές του Λουτρακίου, καθώς και το υδροθεραπευτήριο με την πισίνα (απέχουν 4 χιλιόμετρα από το κέντρο).

9.4 ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΟΥ ΣΕΡΙΦ ΑΧΜΕΤ

Το κέντρο των Γιαννιτσών, το αρχαιότερο τούρκικο ρολόι στον ελλαδικό χώρο, χτίστηκε από τον απόγονο του Γαζή Εβρενός, τον Σερίφ Αχμέτ, το 1753-4 (έτος Εγίρας 1167).

Είναι τοποθετημένο στο κέντρο της πόλης για να κοσμεί και για να γνωστοποιεί την ώρα, όπως δηλώνει η μαρμάρινη εντοιχισμένη κτητορική επιγραφή.

Πρόκειται για μία από τις δύο περιπτώσεις ρολογιών (μαζί με αυτό της Κομοτηνής) που φέρουν κτητορική επιγραφή. Ο πύργος του ρολογιού έχει ύψος 25 μέτρα, ενώ περιμετρικά κοσμεύεται με ορθογώνια ανοίγματα που λειτουργούν και ως παρατηρητήριο για την επιτήρηση της περιοχής. Οι βομβαρδισμοί των Γερμανών κατά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο έχουν αφήσει έντονα τα σημάδια τους στην άνω δομή. Το ρολόι, μαζί με τα υπόλοιπα μουσουλμανικά μνημεία της πόλης, αποδεικνύει τη σπουδαιότητα της κατά τους μεταβυζαντινούς χρόνους. Είναι ευνόητο ότι η αναστήλωση και η αξιοποίηση τους θα συμβάλει στην πολιτιστική ανάπτυξη των Γιαννιτσών.

10.Ο ΝΟΜΟΣ ΚΙΛΚΙΣ

10.1 ΔΟΪΡΑΝΗ ΛΙΜΝΗ ΠΟΥ ΑΡΓΟΠΕΘΑΙΝΕΙ

Γύρω από τις όχθες της Δοϊράνης, στα σύνορα του νομού Κιλκίς με την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, υπάρχει μία λευκή ζώνη πλάτους 10 ως 20 μέτρων. Όταν τη βλέπει κανείς από μακριά, νομίζει ότι είναι βότσαλα, αλλά αν πλησιάσει, διαπιστώνει ότι πρόκειται για εκατομμύρια νεκρά μύδια που έχει ξεβράσει το κύμα. Η δραματική πτώση της στάθμης του νερού στη λίμνη προκάλεσε αύξηση της θερμοκρασίας του νερού που είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο των μυδιών.

Το καλοκαίρι του 1988 έπεσε μεγάλη ξηρασία στη Μακεδονία και η ελληνική κυβέρνηση συμφώνησε με τη γιουγκοσλαβική να αντληθεί νερό από τη Δοϊράνη για να σωθούν οι καλλιέργειες στον κάμπο της Θεσσαλονίκης.

Η ανομβρία συνεχίστηκε και τα επόμενα χρόνια, και η στάθμη συνέχισε να πέφτει. Σ' αυτό συντέλεσαν και οι γεωτρήσεις στην ελληνική πλευρά, οι οποίες αντλούν νερό από τον υδροφόρο ορίζοντα που τροφοδοτεί και τη Δοϊράνη.

Μέσα σε 14 χρόνια ο όγκος του νερού συρρικνώθηκε στο ένα τρίτο. Το μέγιστο βάθος της λίμνης, που υπολογιζόταν σε 11 μέτρα, σήμερα φτάνει μετά βίας τα 4,5 μέτρα. Το πρόβλημα της Δοϊράνης παρουσιάζει μία πρόσθετη ιδιομορφία.

Η λίμνη βρίσκεται στα σύνορα δύο κρατών τα οποία συχνά έχουν τεταμένες σχέσεις. Οι τοπικές κοινωνίες έχουν συνειδητοποιήσει το μέγεθος του προβλήματος και, αφήνοντας κατά μέρος τις αντιπαλότητες, αναζητούν κοινά σχέδια δράσης.

Το τελευταίο τμήμα της λίμνης ανήκει στην ΠΓΔΜ. Στις όχθες της είναι χτισμένες δύο πόλεις και ένας οικισμός: η Σταρ (παλιά) Ντόιραν και η Νοβ (νέα) Ντόιραν από την πλευρά της γείτονας, και η Δοϊράνη στην Ελλάδα.

Η ιστορική Δοϊράνη, η σημερινή Σταρ Ντόιραν, είναι το δεύτερο σημαντικότερο παραθεριστικό κέντρο της ΠΓΔΜ μετά την Αχρίδα. Ωστόσο με την καταστροφή της λίμνης η πόλη μαραζώνει.

Η ελληνική Δοϊράνη είναι ένας οικισμός 100 κατοίκων, χτισμένος δίπλα στον παλιό σιδηροδρομικό σταθμό. Έχει λίγα σπίτια, ένα ξενοδοχείο και λίγες ταβέρνες. Πριν από χρόνια έγινε μία απόπειρα να αναπτυχθεί τουριστικά με τη δημιουργία πλαζ στην μία προσπάθεια που δεν ευδοκίμησε.

Το Μπογκντάντσι είναι μία περιοχή της FYROM κοντά στη Δοϊράνη, με εξαιρετικά πλούσιο υδροφόρο ορίζοντα. Σε βάθος 20 μέτρων υπάρχει άφθονο νερό, και μάλιστα όμοιας σύστασης με αυτό της λίμνης. Οι γείτονες έκαναν μελέτες και διαπίστωσαν ότι με δέκα γεωτρήσεις στο Μπογκντάντσι θα βγάλουν αρκετό νερό για να επανακάμψει η Δοϊράνη. Στην ελληνική πλευρά καλλιεργείται κυρίως καλαμπόκι και για το πότισμα λειτουργούν γύρω στις 300 γεωτρήσεις. Αν αναδιοργανωθούν οι καλλιέργειες σε μη ποτιστικές, με ταυτόχρονη αλλαγή του τρόπου άρδευσης σε στάγδην θα εξοικονομείται το 50 - 60% του νερού. Σε συνδυασμό με την αγρανάπαυση θα μπορέσουν να κλείσουν τις γεωτρήσεις. Στη Δοϊράνη ζουν 13 είδη ψαριών. Σε αλιεύσιμους πληθυσμούς διατηρούνται ακόμη το γριβάδι, το περκί, ο γουλιανός και το σίρκο, ένα ψαράκι που μοιάζει με τη σαρδέλα.

11. Ο ΠΟΤΑΜΟΣ ΕΒΡΟΣ

Ο ποταμός Έβρος, φυσικό σύνορο μεταξύ Ελλάδας, Βουλγαρίας (στα βόρεια) και Τουρκίας (στα ανατολικά), έχει συνολικό μήκος 530χμ. εκ των οποίων τα 230χμ. ανήκουν στην Ελλάδα. Δεύτερος μεγαλύτερος ποταμός στα Βαλκάνια μετά το Δούναβη, ο Έβρος πηγάζει από την οροσειρά Ρίλα στη Βουλγαρία και εκβάλλει στο Θρακικό πέλαγος, αρδεύοντας καθ' οδόν ολόκληρη την πεδιάδα του ομόνυμου νομού. Γνωστός ως Ρόμβος στην αρχαιότητα, πήρε το όνομα Έβρος από το γιο του βασιλιά της Θράκης Κάσσανδρου, ο οποίος ρίχτηκε στα νερά του ποταμού για να ξεφύγει από τον πατέρα του, που θέλησε να τον σκοτώσει. Ο Έβρος χαρακτηρίζεται από αξιόλογη ιχθυοπανίδα και παραποτάμιες συστάδες μεγάλης οικολογικής αξίας, ενώ η γειτνίαση του υδάτινου συστήματος του ποταμού με τον ορεινό όγκο της Ροδόπης δημιούργησε μεγάλη ποικιλία βιοτόπων με πλούσια πανίδα και χλωρίδα. Η πλοήγησή του από μικρά σκάφη είναι δυνατή μέχρι το ύψος της Αδριανούπολης. Παραπόταμοι του Έβρου στην Ελλάδα είναι ο ποταμός Αρδας, ο οποίος διασχίζει την περιοχή Τριγώνου στα βόρεια του νομού, ο Ερυθροπόταμος, που περνά μέσα από τη λοφώδη και την πεδινή περιοχή των Μεταξάδων-Παλουριού και διασχίζει την πόλη του Διδυμότειχου, όπως επίσης το Διαβολόρεμα, ο Καμηλοπόταμος και το Μεγάλο Ρέμα. Άλλοι παραπόταμοι εκτός των ελληνικών συνόρων είναι ο Τούντζας (Βουλγαρία και Τουρκία) και ο Εργίνης ποταμός (Τουρκία). Δέλτα Έβρου. Το Δέλτα του Έβρου, ένα από τα σημαντικότερα της Ευρώπης, έχει αναγνωριστεί ως διεθνής υγρότοπος (Σύμβαση του Ramsar, 1971). Αποτελεί προστατευόμενη περιοχή (Οδηγία 79/409/ΕΟΚ και Σύμβαση της Βαρκελώνης 1977) και καταφύγιο θηραμάτων, όπου ζουν ή διαχειμάζουν πολλά σπάνια ή απειλούμενα είδη. Το Δέλτα, με συνολική έκταση 111.937 τετραγωνικά χιλιόμετρα, σχηματίστηκε από τις φερτές ύλες και την αλληλεπίδραση της ροής γλυκού ύδατος του Έβρου με τα θαλάσσια ρεύματα.

Παράλληλα, στη διπλή εκβολή του Έβρου στο Θρακικό πέλαγος σχηματίζονται μικρές νησίδες (Ασάνη, Ξέρα Ασάνη, Καραβιού Ξηράδι), αμμοθίνες, λιμνοθάλασσες (Δράνα, Λακί, Μονολίμνη, Παλούκια), λίμνες γλυκού νερού (Νυμφών, Τσεκούρι, Σκέπη, Σπίτια, Γυναίκα), βάλτοι, καθώς και έλη αλμυρού και υφάλμυρου νερού.

Πανίδα

Η ευνοϊκή γεωγραφική θέση του Δέλτα σε σχέση με τους άξονες μετανάστευσης των πουλιών και το σχετικά ήπιο κλίμα της περιοχής, καθώς και οι δυσπρόσιτες στον άνθρωπο και απομονωμένες περιοχές είναι καθοριστικοί παράγοντες που δημιούργησαν τις ιδανικές συνθήκες για την εγκατάσταση μεγάλης ποικιλίας ειδών πανίδας. Έχουν καταγραφεί 46 είδη ψαριών, 7 είδη αμφιβίων, 21 είδη ερπετών και περισσότερα από 40 είδη θηλαστικών.

Σημαντικότερη όμως είναι η πλούσια ορνιθοπανίδα που συναντάται στην περιοχή: έχουν παρατηρηθεί 304 είδη πουλιών από τα 422 του ελλαδικού χώρου. Το οικοσύστημα του δέλτα λειτουργεί ως:

- φυσικός βιότοπος φωλιάσματος και διατροφής για πολλά είδη (ερωδιοί, κορμοράνοι, γλάροι, αρπακτικά κ.ά.),
- καταφύγιο για μεγάλους πληθυσμούς υδρόβιων πουλιών από βόρειες περιοχές της κεντροανατολικής Ευρώπης κατά τη διάρκεια του χειμώνα,
- ζωτικός χώρος συγκέντρωσης και ανάπαυσης μεγάλων αριθμών μεταναστευτικών πουλιών κατά τις μετακινήσεις τους προς τις νοτιότερες περιοχές. Αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους μεσογειακούς υγρότοπους για τη διαχείμαση ειδών, όπως πάπιες, χήνες και άλλα υδρόβια πουλιά. Οι πληθυσμοί κυμαίνονται από 30.000-150.000 άτομα, αν και τα τελευταία χρόνια δεν ξεπερνούν τα 50.000 με 60.000 άτομα. Λόγω της ευνοϊκής γεωγραφικής του θέσης, ανάμεσα στην Ευρώπη, την Ασία και την Αφρική, στο δέλτα

εμφανίζονται αρκετά πουλιά που συνήθως είτε δεν απαντώνται στον ευρωπαϊκό χώρο είτε είναι πολύ σπάνια, όπως η νανόχηνα, η κοκκινόχηνα, η λεπτομούτα κ.ά. Στα αναπαραγόμενα είδη περιλαμβάνονται ο κορμοράνος, ο μικροτσικνιάς, ο πορφυροτσικνιάς, η καστανόχηνα, η βαλτόπαπια, ο καλαμοκανάς, η αβοκέτα, η πετροτρολίδα, το νεροχελίδονο, ο θαλασσοσφυριχτής, η αγκαθοκαλημάνια, ο μαυροκέφαλος γλάρος, το γελογλάρονο, το ποταμογλάρονο και το νανογλάρονο. Στα μεταναστευτικά είδη περιλαμβάνονται ο ροδοπελεκάνος, ο πελαργός, η χαλκόκοτα, η χουλιαρομούτα, η ασπρομέτωπη χήνα, η νανόχηνα και η λεπτομούτα. Η περιοχή είναι ένας από τους σημαντικότερους υγρότοπους για τα υδρόβια πουλιά που διαχειμάζουν στην Ελλάδα. Με σημαντικούς πληθυσμούς καταγράφονται το σφυριχτάρι, ο καπακλής, το κικίρι, η ψαλίδα, ο κύκνος, η βάρβαρα και η φαλαρίδα. Άλλα είδη που ξεχειμωνιάζουν είναι η λαγγόνα, ο αργυροπελεκάνος, ο αργυροτσικνιάς, η κοκκινόχηνα, ο καλαμόκιρκος, ο βαλτόκιρκος, ο στικταετός και η αβοκέτα.

Χλωρίδα

Στην περιοχή καταγράφονται όλοι οι τυπικοί σχηματισμοί και οι τύποι βλάστησης (περίπου 350 φυτικά είδη) που απαντώνται σε ένα δέλτα της μεσογειακής λεκάνης. Το βόρειο ανατολικό τμήμα του δέλτα, γνωστό και ως "πλημμυρίζουσα ζώνη", καλύπτεται από πυκνές συστάδες θάμνων με αρμυρίκια, ενώ κατά μήκος του ποταμού σχηματίζεται πυκνό δάσος με λεύκες, ιτιές, σκλήθρα, φτελιές και αναρριχητικά φυτά. Νοτιότερα το τοπίο αλλάζει και το δάσος παραχωρεί τη θέση του σε πυκνούς καλαμώνες στη λίμνη Νυμφών και στις άλλες λίμνες γλυκού νερού, όπως το Τσεκούρι, η Σκέπη, τα Σπίτια, η Γυναίκα.

Τα παραποτάμια δάση αποτελούν σχηματισμούς με ιδιαίτερη οικολογική αξία, καθώς η ύπαρξή τους είναι καθοριστική για τη ρύθμιση των υδάτινων πόρων και τη διαχείριση των εδαφών. Τα ριζικά συστήματα των παραποτάμιων δένδρων προστατεύουν τις όχθες των ποταμών από την έντονη διάβρωση, ενώ

παράλληλα, λειτουργώντας ως φίλτρα, καθαρίζουν τα νερά από τους διάφορους ρύπους και απορροφούν τα παρασυρόμενα νιτρικά και φωσφορικά άλατα και άλλες οργανικές ουσίες που προέρχονται από τις παρακείμενες καλλιέργειες. Στα υφάλμυρα νερά των λιμνοθαλασσών, στα κανάλια γλυκού νερού αλλά και σε όλες τις υδάτινες λεκάνες κατά μήκος του ποταμού Έβρου αναπτύσσεται η σημαντικότερη βλάστηση του υγροτόπου, η οποία διακρίνεται σε τρεις κατηγορίες:

- βλάστηση που αποτελείται από τελείως βυθισμένα υδρόβια φυτά,
- βλάστηση που αποτελείται από ριζωμένα ή μη στον πυθμένα είδη, με επιπλέοντας φύλλα ή άνθη στην επιφάνεια των νερών, συνήθως σε ρηχότερα νερά, όπως νούφαρα, νεροκάστανα κ.ά.,
- βλάστηση που χαρακτηρίζεται από φυτοκοινωνίες καλαμώνων και αποτελείται κυρίως από ημιβυθισμένα είδη, όπως αγριοκάλαμο, ψαθί κ.ά. Η τελευταία έχει και τη μεγαλύτερη σημασία για την ορνιθοπανίδα της περιοχής. Απειλές για τον υγρότοπο Η αύξηση της αλμυρότητας των νερών, το ανεξέλεγκτο και παράνομο κυνήγι, η υπερβόσκηση, οι αποξηράνσεις, τα αυθαίρετα κτίσματα και οι καύσεις καλαμώνων είναι οι σημαντικότερες αιτίες της συνεχιζόμενη υποβάθμισης του βιοτόπου. Άμεση συνέπεια είναι ο αριθμός τόσο των παρατηρούμενων ειδών όσο και των πληθυσμών να μειώνεται συνεχώς. Το Δέλτα του Έβρου, από τα σημαντικότερα της Ευρώπης, έχει αναγνωριστεί ως διεθνής υγρότοπος (Σύμβαση Ramsar, 1971), ο οποίος αποτελεί προστατευόμενη περιοχή (Οδηγία 79/409/ΕΟΚ και Σύμβαση της Βαρκελώνης 1977) και καταφύγιο θηραμάτων, όπου ζουν ή διαχειμάζουν πολλά σπάνια ή απειλούμενα είδη.

12. Ο αγροτουρισμός ως παράγοντας ανάπτυξης του νομού Αρκαδίας

12.1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι νέες τάσεις στην τοπική ανάπτυξη εστιάζονται στην αξιοποίηση του ενδογενούς δυναμικού κάθε περιοχής, στην αποκέντρωση της λήψης των αποφάσεων, στην ενίσχυση των τοπικών πρωτοβουλιών για ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και στην ανάπτυξη πολυκεντρικών δικτύων και συνέργειας, με στόχο την αποτελεσματικότερη εκμετάλλευση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων κάθε περιοχής, την προστασία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και την προώθηση της τοπικής αειφορίας. Στο παραπάνω πλαίσιο αναφοράς εντάσσεται και η ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων στις αγροτικές και ορεινές περιοχές η οποία έχει επιταχυνθεί τα τελευταία χρόνια ως αποτέλεσμα της αύξησης της τουριστικής ζήτησης και της διαφοροποίησης του τουριστικού προϊόντος. Επισημαίνεται ότι η τουριστική τάση που διεθνώς επικρατεί είναι οι διακοπές των ολίγων ημερών (short – breaks) και των περισσότερων τμημάτων στη διάρκεια του έτους η οποία προσφέρει στις αγροτικές περιοχές ευκαιρίες για αξιοποίηση των τοπικών πόρων και για δημιουργία νέων οικονομικών δραστηριοτήτων. Σκοπός της παρέμβασης είναι ο εννοιολογικός προσδιορισμός του αγροτουρισμού, η διεθνής και ελληνική εμπειρία από την ανάπτυξή του, το χρηματοδοτικό πλαίσιο για τον αγροτουρισμό στην Ελλάδα και στη συνέχεια ο εντοπισμός των δυνατοτήτων ανάπτυξης του αγροτουρισμού στην Αρκαδία και η υποβολή σχετικών προτάσεων για την περαιτέρω προώθησή του.

12.2. ΤΟ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Στη διεθνή τουριστική βιβλιογραφία απαντώνται συχνά οι έννοιες αγροτικός τουρισμός, γεωργικός τουρισμός, τουρισμός υπαίθρου, αγροτουρισμός και ο αγροτουρισμός οι οποίες πολλές φορές συγχέονται μεταξύ τους εννοιολογικά και υπάρχει σχετική αλληλοεπικάλυψη. Ειδικότερα, ο αγροτουρισμός (Agrotourism) μπορεί να οριστεί ως εκείνη η δραστηριότητα που αναπτύσσεται στον αγροτικό χώρο από αγρότες κατά κύριο επάγγελμα που είναι μόνιμοι κάτοικοι μιας περιοχής και έχουν ως κύριο σκοπό την ενίσχυση του αγροτικού τους εισοδήματος και της τοπικής οικονομίας με την εκμετάλλευση τουριστικών καταλυμάτων (ενοικιαζόμενα δωμάτια, πανσιόν, ξενώνες, κάμπινγκ), την τροφοδοσία των τουριστικών μικρομονάδων με προϊόντα τοπικής παραγωγής, την ανάπτυξη άλλων δραστηριοτήτων που συνδέονται συμπληρωματικά με τον τουρισμό. Η έννοια του αγροτουρισμού συνδέεται με κάποιες βασικές αρχές, όπως είναι η προώθηση της ποιότητας, ο σεβασμός της πολιτιστικής κληρονομιάς και η προστασία του περιβάλλοντος. Θεωρεί τις ανθρώπινες σχέσεις ως ένα από τους κυριότερους παράγοντες που συμβάλλουν στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της κάθε περιοχής και προσφέρει ένα γενικότερο πλαίσιο υποστήριξης με προσφορά οικολογική και ανθρωπιστική. Ο αγροτουρισμός δεν περιορίζεται μόνο στην παροχή «κλίνης και στέγης» που συνήθως είναι κατάλληλα διαμορφωμένη σε σπίτια παραδοσιακής αρχιτεκτονικής ή στην παροχή σπιτιών που διαθέτουν έναν αξιόλογο τοπικό χαρακτήρα, αλλά περιλαμβάνει και μικρές μονάδες παραγωγής, όπως πρατήρια διάθεσης ειδών λαϊκής τέχνης, οικοτεχνίες, χειροτεχνίες, μανάδες άθλησης – σπόρ, οργανωμένα κέντρα εκπαίδευσης και παροχής ειδικών υπηρεσιών, ταβέρνες, εστιατόρια, παραδοσιακά καφενεία, αναβίωσης παραδοσιακών πολιτιστικών εθίμων κλπ. Ως εκ τούτου, ο αγροτουρισμός, κάτω από ορισμένες

προϋποθέσεις, μπορεί να αποτελέσει μια κατάλληλη στρατηγική για την τοπική ανάπτυξη και να συμβάλλει στην ενδογενή ολοκληρωμένη ανάπτυξη που δένει αρμονικά με τις άλλες οικονομικές δραστηριότητες κάθε περιοχής και να αποτελέσει ουσιαστική αναπτυξιακή παράμετρο στα προγράμματα τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης.

12.3.ΔΙΕΘΝΗΜΠΕΙΡΙΑ

Ο αγροτουρισμός στη διεθνή πρακτική έχει επικρατήσει με τις ακόλουθες δύο βασικές μορφές.Τη μορφή των διακοπών σε αγροκτήματα «Farm house holidays” που είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη σε χώρες, όπου η έννοια «αγρόκτημα» είναι συνυφασμένη με τη γεωργική εκμετάλλευση (Αυστρία, Γερμανία κλπ) και οι φιλοξενούμενοι συμμετέχουν στη ζωή των αγροτών και τις αγροτικές δραστηριότητες. Τη μορφή των διακοπών σε αγροτουριστικά καταλύματα που παρέχουν «κλίνη και πρωινό» - “Bed and breakfast” - που αφορά στη δημιουργία τουριστικών καταλυμάτων και ενοικιαζομένων δωματίων σε εξωαστικούς μικροσυννοικισμούς ή σε αγροτικά καταλύματα (αγρικοίες) που βρίσκονται μέσα στον αγροτικό οικισμό και παρέχουν φιλοξενία τουριστών σ’ αυτά. Το σύστημα αυτό προσιδιάζει ιδιαίτερα σε χώρες, όπως είναι η Βρετανία, η Γαλλία, η Ιταλία, η Ιρλανδία Η διεθνή εμπειρία, όπως έχει καταγραφεί από το 1950 και μετά, στις χώρες Γαλλία, Ιταλία, Αγγλία, Ιρλανδία, Δανία, Γερμανία, Βέλγιο, Ολλανδία, Ισραήλ, Αμερική και Καναδά, δείχνει ότι το πρότυπο του αγροτουρισμού ποικίλει ως προς την μορφή και το βαθμό ανάπτυξης του. Αυτό εξαρτάται από τις ιδιαιτερότητες κάθε χώρας, την οικονομική δομή, την μεγάλη ή μικρή εκμετάλλευση στο αγρόκτημα, το βαθμό ανάπτυξης του συνεταιριστικού κινήματος, τη γεωργική υπερπαραγωγή, την τοπική επιχειρηματικότητα, το αγροτικό εισόδημα, το βαθμό των περιφερειακών ανισοτήτων.

Στην Ελλάδα ο αγροτουρισμός αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του γενικού τουρισμού της δεκαετίας του 1980 με τη θέσπιση από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων (Μ.Ο.Π.) και ειδικότερα του Κανονισμού ΕΕ 2088/85. Στη συνέχεια, διευρύνθηκε η ενθάρρυνση εφαρμογής αγροτουριστικών επενδύσεων στο πλαίσιο της διαρθρωτικής πολιτικής της Ε.Ε με τους Κανονισμούς Ε.Ε, 797/85, 2328/91, 950/97, Π.Ε.Π. (1994-1999), τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες Leader I (1991-1993), Leader II (1994-1999) και Leader Plus (2000-2006). Ακόμα, έχουν αναπτυχθεί μια σειρά από αγροτουριστικές πρωτοβουλίες φορέων της Δημόσιας Διοίκησης, όπως της Γενικής Γραμματείας Ισότητας, της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς, του Ελληνικού Οργανισμού Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων Χειροτεχνίας (Ε.Ο.Μ.Μ.Ε.Χ.) των Ο.Τ.Α. και του συνεταιριστικού χώρου (ΠΑ.ΣΕ.ΓΕ.Σ.) κ. ά..Στο βάση του παραπάνω θεσμικού και κανονιστικού πλαισίου, αναπτύχθηκαν αξιόλογες προσπάθειες αγροτουρισμού, με τη μορφή της φιλοξενίας Σημαντικότερες πρωτοβουλίες θεωρούνται αυτές που έγιναν από τους Γυναικείους Αγροτουριστικούς Συνεταιρισμούς στα Αμπελάκια Θεσσαλίας (1984), στην Πέτρα της Μυτιλήνης(1984), στα Μαστιχοχώρια της Χίου, στην Αράχοβα της Βοιωτίας, στον Άγιο Γερμανό Πρεσπών και στη Μαρώνεια Ροδόπης (1985), στον Άγιο Γεώργιο Γρεβενών (1992), στην Ζαγορά Πηλίου (1993), στη Δαδιά Σουφλίου και στους Ψαράδες της Φλώρινας (1994), στην Πορταριά Πηλίου (1997), στην Αλιστράτη Σερρών (1997),στην Άνω Καλλινίκη Φλώρινας (1997), στη Γλώσσα Σκοπέλου (1999) και το Δίκτυο Αγροτουρισμού στον Αποκόρωνα Κρήτης (2001). Οι μορφές αγροτουρισμού που κυριαρχούν σε άλλες χώρες και έχουν ως βάση το μεγαλογεωργό ως κύριο επιχειρηματικό φορέα δεν μπορούν να εφαρμοστούν στην Ελλάδα, είτε για λόγους γεωγραφικής και πολιτιστικής ιδιαιτερότητας είτε για λόγους λειτουργικούς, αφού η Ελλάδα

ιστορικά δεν διαθέτει μεγάλες γεωργικές εκτάσεις (αγροκτήματα) που θα μπορούσε να τις εκμεταλλευτεί, ούτε συγκροτημένη αγροτική επιχειρηματική βάση που να δικαιολογεί την ανάπτυξη ολοκληρωμένων προγραμμάτων. Συγκρίνοντας τα δύο σχήματα που διεθνώς έχουν αναπτυχθεί στον αγροτουρισμό και λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες του ελληνικού αγροτικού χώρου, διαπιστώνεται ότι η μορφή που ταιριάζει περισσότερο στην ελληνική πραγματικότητα είναι το σύστημα της φιλοξενίας σε αγροτουριστικά καταλύματα “Bed and breakfast”. Η διαπίστωση αυτή στηρίζεται στην συγκριτική αντιπαράθεση ποσοτικών κυρίως μεγεθών που χαρακτηρίζουν τις συνθήκες και τις προϋποθέσεις εφαρμογής της ειδικής αυτής μορφής τουρισμού στον ελλαδικό χώρο.

Συνεπώς, ο αγροτουρισμός στην Ελλάδα, εκ των πραγμάτων, στηρίζεται σε μια άλλη βάση και είναι συνδεδεμένος με την τοπική ιδιαιτερότητα κάθε περιοχής και το βαθμό ανάπτυξης τοπικών επιχειρηματικών πρωτοβουλιών.

12.5. ΑΞΟΝΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η προώθηση και η εφαρμογή των αγροτουριστικών προγραμμάτων στηρίζεται στο ακόλουθο θεσμικό και λειτουργικό πλαίσιο: Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (Ε.Π.) «Αγροτική Ανάπτυξη – Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000 – 2006», το οποίο είναι ένα πρόγραμμα του εθνικού σκέλους και περιλαμβάνει 7 άξονες προτεραιότητας που υλοποιούνται με 34 επιμέρους μέτρα. Σε ότι αφορά τη χρηματοδότηση του αγροτουρισμού μέσω αυτού του προγράμματος, η δραστηριότητα επιδοτείται από τους άξονες 1 και 7. Οι Κοινοτικές πρωτοβουλίες για τον Πρωτογενή Τομέα (π.χ. Leader, Interreg, Pesca). Συγκεκριμένα, η Κοινοτική Πρωτοβουλία Leader Plus που αποσκοπεί

στην προώθηση ολοκληρωμένων πρωτότυπων στρατηγικών αειφόρου ανάπτυξης υψηλής ποιότητας, καθώς και προώθηση εμπειριών και τεχνογνωσίας μεταξύ όλων των περιοχών ολοκληρωμένης αγροτικής ανάπτυξης. Η προώθηση και η εφαρμογή των αγροτουριστικών προγραμμάτων στα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ) του κοινοτικού πλαισίου 2000-2006. Τα Τοπικά Σύμφωνα Απασχόλησης (π.χ. το Τοπικό Σύμφωνο Ποιότητας για τον αγροτουρισμό και την προώθηση των τοπικών προϊόντων του Πάρνωνα).

· Τα διάφορα προγράμματα του Ελληνικού Οργανισμού Μικρών και Μεσαίων Επιχειρήσεων και Χειροτεχνίας (ΕΟΜΜΕΧ).

· Τα διάφορα προγράμματα του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ). Φορείς ανάπτυξης του αγροτουρισμού είναι ο ιδιωτικός τομέας με τη δημιουργία ιδιωτικών αγροτικών τουριστικών επιχειρήσεων οποιασδήποτε νομικής μορφής, ο δημόσιος τομέας με τους δημόσιους οργανισμούς και τους φορείς που εποπτεύει, οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) με τη θεσμική δυνατότητα που έχουν να ιδρύουν «δημοτικές επιχειρήσεις», αλλά και να πραγματοποιούν συμπράξεις και οι αγροτικοί συνεταιρισμοί με τη δυνατότητα που έχουν να αναπτύσσουν αγροτουριστικές δραστηριότητες στον αγροτικό χώρο. Οι Κοινοτικές Οδηγίες και οι Κανονισμοί, καθώς και το εθνικό μας Δίκαιο καθορίζουν τους όρους και τις προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας των διαφόρων δραστηριοτήτων του αγροτουρισμού.

Για την καλύτερη και αποτελεσματικότερη διαχείριση προϊόντων και υπηρεσιών, το Υπουργείο Γεωργίας, κατά το πρότυπο άλλων χωρών, έχει προχωρήσει στη σύσταση φορέα με την επωνυμία «ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ Α.Ε.» στο μετοχικό κεφάλαιο του οποίου συμμετέχουν και κοινωνικοί φορείς με σκοπό να ενισχύσει και βοηθήσει όσους ενδιαφέρονται να αναπτύξουν αγροτουριστικές δραστηριότητες στο πλαίσιο της ολοκληρωμένης ανάπτυξης της υπαίθρου.

12.6. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΡΚΑΔΙΑ

Κατωτέρω, αναφέρεται ένα ευρύ φάσμα ενδεικτικών προτάσεων για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού στην Αρκαδία που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν περαιτέρω από τους φορείς άσκησης πολιτικής σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο. Οι κυριότερες των προτάσεων είναι οι ακόλουθες:

- Δημιουργία οργανωμένων χώρων αναψυχής / άθλησης και περιπάτου στο Μαίναλο και άλλες συνοδευτικές δραστηριότητες (π.χ. ορειβασία, αναρρίχηση, ορεινό αλεξίπτωτο κ.λπ.).· Προώθηση αθλητικού τουρισμού (π.χ. διενέργεια αγώνων ποδηλάτου και μοτοσυκλέτας).· Δημιουργία παραδοσιακών ξενώνων.
- Ανάδειξη περιπατητικών μονοπατιών στα φαράγγια Μυλάοντος και Τουθώα.· Δημιουργία πολιτιστικών και ιστορικών διαδρομών.
- Προώθηση θρησκευτικού τουρισμού μέσω των μοναστηριών.
- Δημιουργία φυσικού πάρκου που να λειτουργεί ως ανοικτό ανθρωπογεωγραφικό σύστημα.· Δημιουργία συνεδριακών κέντρων είτε αυτόνομα σε συγκροτημένα τουριστικά καταλύματα είτε σε συνδυασμό με αθλητικά κέντρα.
- Δημιουργία δικτύου πάρκων ή προστατευομένων φυσικών πάρκων.· Κατασκευή/ Δημιουργία ορθόδοξου πολιτιστικού κέντρου στη Δημητσάνα.· Προώθηση οικολογικού τουρισμού.· Δημιουργία δικτύου ποδηλατικών διαδρομών.
- Δημιουργία ενός εξειδικευμένου θεματικά Πολιτιστικού Δικτύου στην Τρίπολη το οποίο θα είναι συνδεδεμένο με το Εθνικό Πολιτιστικό Δίκτυο Πόλεων άλλα και με τα άλλα δίκτυα πολιτιστικής επικοινωνίας της χώρας αλλά και του εξωτερικού.
- Ανάδειξη και οργάνωση τοπικών περιφερειακών τουριστικών διαδρομών με βάση θεματικά οργανωμένες πολιτιστικές δραστηριότητες γύρω από τις

επιλεγμένες πόλεις - κόμβους του Δικτύου. (π.χ. Ολυμπία – Ηραία – Θέλπουσα – Άκοβα Λίμνη Λάδωνα – Μέγα Σπήλαιο – Αγία Λαύρα – Μαντινεία – Τεγέα κλπ.).

· Ανάδειξη μνημείων και Αρχαιολογικών χώρων σε σύγχρονους και άριστα οργανωμένους πόλους έλξης επισκεπτών.

· Συντήρηση και αναστήλωση Αρχαίων Θεάτρων και χώρων εκδηλώσεων με στόχο την επαναλειτουργία τους και την ανάπτυξη σ' αυτούς σύγχρονων πολιτιστικών δραστηριοτήτων.

· Ίδρυση ωδείου με την επωνυμία «Ο Δ. Μητρόπουλος» κυρίως για βυζαντινή και ευρωπαϊκή εκκλησιαστική μουσική

Έκδοση τουριστικού οδηγού Αρκαδίας Αξιοποίηση της Λίμνης Λάδωνα.

Αναβίωση και προβολή παραδοσιακών και λοιπών εκδηλώσεων τουνομού

· Διαμόρφωση χώρων περιπάτου, θέας και αναψυχής· Δημιουργία τουριστικών περιπτέρων Αξιοποίηση σπηλαίων Δημιουργία παρατηρητηρίων πουλιών και

χώρων θέας· Ανάδειξη ορεινών παραδοσιακών χωριών. Αξιοποίηση των

αρχαιολογικών, ιστορικών χώρων (π.χ. Πύργος Πλαπούτα στο Παλούμπα

Ηραίας) καθώς και του παραδοσιακού περιβάλλοντος για μορφωτικό,

πολιτισμικό συνεδριακό οικολογικό τουρισμό και αργοτουρισμό. Οι παραπάνω

προτάσεις πρέπει περαιτέρω να εξειδικευτούν ως προς την οικονομική τους

βιωσιμότητα και την κοινωνική τους εφικτότητα – σκοπιμότητα –

ρεαλιστικότητα και να υλοποιηθούν από τους αρμόδιους φορείς της ιδιωτικής

και δημόσιας επιχειρηματικής πρωτοβουλίας.

12.7.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Στο παραπάνω πλαίσιο θεωρητικής και πρακτικής αναφοράς, εκτιμάται ότι ο αγροτουρισμός στην Αρκαδία μπορεί να αποτελέσει μια δραστηριότητα που προκαλεί μεταβολές στο εσωτερικό των επιχειρήσεων, επιδιώκει τη συνεργασία με άλλους παραγωγικούς τομείς, προτείνει τη συνεργασιακή δράση σε ένα

πλαίσιο ολοκληρωμένων παρεμβάσεων, δημιουργεί προϋποθέσεις πολυαπασχόλησης και αξιοποίησης του ενδογενούς δυναμικού και επιδρά πολλαπλασιαστικά σε όλους τους τομείς της τοπικής οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας. Επισημαίνεται ότι σε κάθε περίπτωση, ο αγροτουρισμός δεν αποτελεί πανάκεια, ούτε παρέχει τη δυνατότητα επίλυσης των οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων των περισσότερων αγροτικών περιοχών. Όμως, αποτελεί μια εναλλακτική προσέγγιση στο πρόβλημα της αναπτυξιακής τους στασιμότητας που μπορεί να χρησιμοποιηθεί κατάλληλα από τους φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης για δρομολόγηση αναπτυξιακών τους πρωτοβουλιών με στόχο την αναζωογόνηση και την οικονομική και κοινωνική ανασυγκρότηση του τοπικού ιστού αυτών των περιοχών. Τέλος, η Αρκαδία με τη μεγάλη οικιστική της διασπορά, τις μορφολογικές της αντιθέσεις, τις διαφοροποιημένες κλιματολογικές της συνθήκες, την πλούσια ιστορική, αρχιτεκτονική και πολιτιστική της κληρονομιά, συγκεντρώνει τις προϋποθέσεις για μια ευρεία κλίμακας ανάπτυξη του αγροτουρισμού, στηριζόμενη στο ευρωπαϊκό χρηματοδοτικό πλαίσιο «Ο αγροτουρισμός ως κεντρικός άξονας ανάπτυξης της Αρκαδίας». Η Αρκαδία προσφέρεται για την άσκηση ειδικών μορφών, συνδυασμένων αγροτικών και τουριστικών δραστηριοτήτων. Αυτή η συνέργεια αγροτικών και τουριστικών δραστηριοτήτων, που συνιστά τον κεντρικό άξονα ανάπτυξης της Αρκαδίας, συνδέεται με την ανάδειξη των στοιχείων και των συγκριτικών πλεονεκτημάτων που χαρακτηρίζουν και διαφοροποιούν την περιοχή, παρθένο έδαφος, φυσικό κάλλος και περιβάλλον, ιστορία, λαϊκή παράδοση και πολιτισμός, και μπορεί να εξειδικευθούν α) στην προβολή των φυσικών ιδιαιτεροτήτων και της ανόθευτης φύσης της Αρκαδίας, β) στην άσκηση ήπιων και εναλλακτικών μορφών τουρισμού, γ) στην παραγωγή «αγνών» αγροτικών προϊόντων, την παρασκευή τοπικών ειδών διατροφής και την κατασκευή ειδών καλλιτεχνικής λαϊκής δημιουργίας που χαρακτηρίζονται από αυθεντικότητα, μοναδικότητα και ποιότητα, δ) στην ανάδειξη των μυθολογικών, αρχαιολογικών και ιστορικών στοιχείων της περιοχής, ε) στην

ανάδειξη του λαϊκού πολιτισμού, της μουσικής, των τραγουδιών και των χορών, των ηθών και των εθίμων και της λαϊκής παράδοσης του τόπου.

Όμως αυτά, που συνιστούν επιδοτούμενες, από τα κοινοτικά πλαίσια στήριξης και τις κοινοτικές πρωτοβουλίες, δράσεις, προϋποθέτουν α) αντιμετώπιση της Αρκαδίας ως ενότητας, ώστε να αναδειχθεί, να αξιοποιηθεί και να καταστεί κέντρο ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων και πόλος έλξης επισκεπτών, με τρόπο συντονισμένο και β) στήριξη από την πολιτεία, ώστε να λάβουν σάρκα και οστά έργα υποδομής για την άνετη και ταχεία πρόσβαση στις επιμέρους περιοχές και για τη δημιουργία βάσης που θα δεχθεί ευρύ φάσμα επισκεπτών. Σ' αυτό το πλαίσιο, η ολοκλήρωση των εθνικών αξόνων και η ανάδειξη συγκεκριμένων περιοχών με ιδιαίτερο φυσικό κάλλος, ιστορικό βάρος και πολιτιστική σημασία πρέπει και μπορεί να αποτελέσουν σημεία αναπτυξιακής αναφοράς. Αλλά πέραν όλων αυτών, απαιτούνται ενεργοποίηση του αρκαδικού ανθρώπινου δυναμικού με τη συμμετοχή του στα εν εξελίξει προγράμματα και κοινωνική εγρήγορση, που να οδηγεί σε συντονισμένες δράσεις για την άσκηση κοινωνικής πίεσης προς της πολιτεία. Η συνέπεια και η συνέχεια της προσπάθειας όλων θα κρίνουν το αποτέλεσμα, ώστε η Αρκαδία να παύσει να εμφανίζει τη σημερινή εικόνα μαρασμού, ερήμωσης και εγκατάλειψης ή άναρχης, ασυντόνιστης και σημειακής ανάπτυξης. Να γίνει η Αρκαδία της προόδου και της δημιουργίας με προοπτική.

13.ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα από την ανάπτυξη του αγροτικού τουρισμού στην Ελλάδα είναι τα ακόλουθα:

Κατάλληλη ανάδειξη και εκμετάλλευση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων.

Αναβάθμιση της ποιότητας παρεχομένων υπηρεσιών.

Δημιουργία ενός ρεύματος επισκεπτών και περιηγητών.

Ενίσχυση της προώθησης και πώλησης των τοπικών προϊόντων.

Διασύνδεση του τουρισμού με την υπόλοιπη τοπική οικονομία.

Βελτίωση των πολλαπλασιαστικών επιδράσεων.

Αποτελεσματική προώθηση των τοπικών προϊόντων.

Βελτίωση της βιωσιμότητας και αποτελεσματικότητας των τοπικών προγραμμάτων και δράσεων.

Προστασία και ανάδειξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς

Βιώσιμη αξιοποίηση του φυσικού, ιστορικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος.

Ο όλος σχεδιασμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον αγροτικό τουρισμό, έχει ως αντικειμενική επιδίωξη την ολοκληρωμένη, υψηλής ποιότητας, αειφόρο ανάπτυξη της υπαίθρου, μέσω πιλοτικών εφαρμογών στον εναλλακτικό τουρισμό, με τα θετικά αποτελέσματα που συνεπάγεται σε όλα τα επίπεδα (Commission of the European Communities, 1993).

13.1 Διεύρυνση τουριστικής περιόδου

Η περίοδος αιχμής για τα προγράμματα εναλλακτικού τουρισμού όπως αναλύθηκαν προηγουμένως εντοπίζεται από τον Σεπτέμβριο μέχρι τον Απρίλιο. Η ανταπόκριση που βρίσκουν οι υπαίθριες εναλλακτικές δραστηριότητες καταδεικνύεται και από τον πολλαπλασιασμό των εταιρειών του κλάδου. Σήμερα υπάρχουν στην Ελλάδα περίπου 30 εταιρείες που ασχολούνται με αποδράσεις τέτοιου είδους. Ο Οργανισμός Εργατικής Εστίας προσφέρει σχετικά τουριστικά πακέτα, ενώ εναλλακτικές αποδράσεις υλοποιεί και η Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς.

Με βάση τα χαρακτηριστικά του εναλλακτικού τουρισμού όπως αναλύθηκαν προηγουμένως, η στρατηγική της τουριστικής ανάπτυξης της ελληνικής περιφέρειας εστιάζεται στη δημιουργία προϋποθέσεων για συμπληρωματικές τουριστικές δραστηριότητες. Αυτές κυμαίνονται τόσο μεταξύ ορεινού / θεματικού τουρισμού με το θαλάσσιο τουρισμό, όσο και μεταξύ τουριστικών δραστηριοτήτων με άλλες παραγωγικές και οικονομικές δραστηριότητες. Αυτή η στρατηγική οδηγεί στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου κατά τη διάρκεια του έτους, ενώ παράλληλα επιτυγχάνεται η πολυδραστηριότητα των κατοίκων αλλά και η διασύνδεση των παραγωγικών τομέων, εξασφαλίζοντας ενδογενώς τις απαιτούμενες εισροές και εκροές για τους επιμέρους τομείς (Αβούρη, 2006).

14. ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ

14.1. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ

Ο τουρισμός μπορεί αναμφίβολα να αποτελέσει έναν από τους βασικότερους τομείς με προτεραιότητα για δράση. Η επιλογή της όποιας πολιτικής τουριστικής ανάπτυξης ακολουθηθεί όμως θα πρέπει να είναι απόρροια συντονισμού και κινητοποίησης τόσο τοπικών όσο εθνικών και υπερεθνικών παραγόντων. Σημαντικό στοιχείο είναι να συνυπάρχει η απόλυτη συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων φορέων. Με το ίδιο ενδιαφέρον και την ίδια ευθύνη να εμπλέκονται κάτοικοι, τουρίστες, επισκέπτες, τοπικές τουριστικές επιχειρήσεις, τουριστικοί πράκτορες, κρατικοί και τοπικοί φορείς άσκησης τουριστικής πολιτικής, ανεξάρτητα αν κάθε μια από τις κατηγορίες αυτές έχουν διαφορετικούς στόχους, για τη στήριξη του τουρισμού.

Από τη μέχρι σήμερα εμπειρία σχετικών αναπτυξιακών σχεδίων, διαπιστώθηκε μια σειρά ελλείψεων και αδυναμιών, μεταξύ των οποίων:

Ο κατακερματισμός των προσπαθειών οργάνωσης του αγροτικού τουρισμού σε διάφορα επίπεδα.

Η έλλειψη κρίσιμης μάζας που θα επιτρέπει την υλοποίηση δράσεων μεγαλύτερου βεληνεκούς, με όρους αφενός οικονομικούς (βιωσιμότητας και αποδοτικότητας) και, αφετέρου πρόσβασης σε νέες αγορές (marketing).

Η έλλειψη προδιαγραφών και άρα διασφάλισης ποιότητας των παρεχομένων υπηρεσιών και υποδομών στις αγροτικές περιοχές.

14.1.1. Πολιτικές βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης

Ένας τουριστικός σχεδιασμός με την έννοια του βιώσιμου τουρισμού θα εστίαζε την προσοχή του σε καθαρά οικονομική βάση και στην διατήρηση της οικονομικής τουριστικής δραστηριότητας σε μακροχρόνια βάση κατ' απόλυτη προτεραιότητα. Η ποιότητα του περιβάλλοντος θα αποτελούσε σε αυτή τη περίπτωση έναν απλό παράγοντα ανταγωνιστικότητας στον οποίο το περιβάλλον θα όφειλε την προστασία του. Μια τέτοια μορφή ανάπτυξης συνοδεύεται συνήθως από χαλαρή περιβαλλοντική νομοθεσία και ελλειπείς ελεγκτικούς μηχανισμούς που αναδεικνύουν μόνο βασικές πτυχές της προστασίας του περιβάλλοντος, εκείνες μόνο που αυστηρά στοχεύουν στην ανάδειξη του τουριστικού προϊόντος και στην μακροβιότητά του. Το περιβάλλον αποτελεί απλώς σε αυτές τις περιπτώσεις ένα υποσύνολο μέσα σε όλα τα άλλα που στο σύνολό τους διαμορφώνουν ένα ανταγωνιστικό τουριστικό προϊόν. Αφετέρου, μια περιβαλλοντική στρατηγική τουριστικής ανάπτυξης που θα στήριζε την βιωσιμότητά της στα οικοσυστήματα, δεν θα ήταν ενδεδειγμένη, εφόσον εφαρμόζεται κυρίως σε περιοχές που από περιβαλλοντικής απόψεως και οικοσυστημάτων παρουσιάζουν μεγάλο ενδιαφέρον με μικρή ή ανύπαρκτη τουριστική ή άλλου είδους οικονομική δραστηριότητα, πλην ενίοτε του πρωτογενούς τομέα.

Αντιθέτως μια αειφορική προσέγγιση τουριστικής ανάπτυξης του ορεινού όγκου, με την έννοια της οικολογικά βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης, θα έπρεπε να αποτελεί κυρίαρχη προτεραιότητα πολιτικής σύμφωνα με την οποία αποκτά ιδιαίτερη σημασία η σχέση ανάπτυξης και περιβάλλοντος, δίδεται ιδιαίτερη βαρύτητα στην ποιότητα ζωής, και αναπτύσσεται μια στρατηγική πολιτικής αειφόρου ανάπτυξης, η οποία σε μεγάλο βαθμό έχει και σαν στόχο

μα πολιτική αποκέντρωσης και περιφερειακής ανάπτυξης (Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων, 1998).

Δομικά στοιχεία των σχετικών προγραμμάτων οφείλουν να είναι:

- Η προστασία του περιβάλλοντος,
- Η ανάπτυξη όλων των κλάδων της οικονομίας,
- Η συνεχής ανατροφοδότηση του παραγωγικού ιστού με καινοτόμες αναπτυξιακές πρωτοβουλίες,
- Η διατήρηση μιας ιδανικής ισορροπίας μέσα από συνεχή διαδικασία εξέλιξης και προσαρμογής,
- Η ενεργός συμμετοχή των κατοίκων στις διαδικασίες ανάπτυξης,
- Η ορθολογική διαχείριση των πόρων,
- Η ανάδειξη και διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και του δομημένου περιβάλλοντος γενικότερα,
- Η εφαρμογή μεθόδων που θα συμβάλλουν στην οικονομική αυτάρκεια και ενίσχυση της τοπικής οικονομίας και
- Η ανατροφοδότηση αυτής της ίδιας της ανάπτυξης, για την διατήρησή της στον χρόνο.

Επιπλέον η αειφόρος ανάπτυξη δεν περιορίζεται σε ορισμένες μόνο μορφές αλλά σε κάθε τουριστική δραστηριότητα. Δεν απαιτεί μεγάλες επενδύσεις και χωρίς να ζημιώνει συμπληρώνει τις επικρατούσες πρακτικές τουριστικής ανάπτυξης. Δεν αποτελεί κάποια αλλαγή του περιβάλλοντος ούτε εγκατάλειψη από τις ισχύουσες τουριστικές δραστηριότητες, αλλά δέχεται τις αλλαγές που προκαλούνται αρκεί να μη βλάπτουν τα κύρια στοιχεία των τουριστικών πόρων. Εξασφαλίζει την ισορροπία μεταξύ των προαναφερθέντων στοιχείων δίχως να δέχεται την αρχή της μεγάλης δραστηριότητας. Αντίθετα υποστηρίζει την μετριοπάθεια και τους χαμηλούς τόνους στην τουριστική ανάπτυξη, την ισορροπία, την πρακτικότητα και τη διαχρονική βιωσιμότητα

κάθε τουριστικής ανάπτυξης. Συνεπώς η στρατηγική τουριστικής ανάπτυξης του ορεινού όγκου της Ελλάδας πρέπει να προσαρμόζεται στην ιδιαιτερότητά της, στη θέση και τη φυσική ομορφιά της, τον πολιτισμό της. Οφείλει να περιορίσει το τουριστικό κόστος και συγκεκριμένα το οικονομικό, το κοινωνικό, το πολιτιστικό και το περιβαλλοντικό (Τομάρας και Λαγός, 2005).

14.1.2. Ενίσχυση του εναλλακτικού τουρισμού στην επικράτεια

Η εξειδίκευση της στρατηγικής για την τουριστική ανάπτυξη της ελληνικής περιφέρειας εστιάζεται:

Στον εκσυγχρονισμό των τουριστικών καταλυμάτων και στην αναβάθμιση τους,

Στην αύξηση των τουριστικών εγκαταστάσεων, σε περιοχές της που διαπιστώνεται έλλειψη,

Στη δημιουργία και βελτίωση των υποδομών για την ανάπτυξη θεματικού τουρισμού,

Στον εκσυγχρονισμό και στην αναβάθμιση της οργάνωσης των τουριστικών επιχειρήσεων, με την εφαρμογή καινοτομιών, και

Στην απαραίτητη ανάπτυξη δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού, προκειμένου να υποστηρίξει ένα νέο, υψηλής ποιότητας τουριστικό προϊόν.

Οι αποφάσεις αυτές χρειάζεται να ληφθούν με βάση τη φέρουσα ικανότητα των τουριστικών περιοχών της ελληνικής περιφέρειας. Ο συγκεκριμένος άξονας προτεραιότητας καθίσταται από τους πλέον σημαντικούς για την επίτευξη του γενικού αναπτυξιακού στόχου της ελληνικής περιφέρειας στο πλαίσιο των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης. Προς την ίδια κατεύθυνση συνδράμουν η σημαντική συμμετοχή ιδιωτικών κεφαλαίων καθώς και ο έντονος

βαθμός συνάφειας και συνέργειας με όλους τους υπόλοιπους άξονες προτεραιότητας του Προγράμματος (Αβούρη, 2006).

Για την εφαρμογή της στρατηγικής τουριστικής ανάπτυξης της επικράτειας χρειάζεται να υλοποιηθούν δράσεις ανάδειξης και αξιοποίησης των πολιτιστικών και φυσικών πόρων της, οι οποίες με την παράλληλη οδική και θαλάσσια διασύνδεσή τους (η οποία επιτυγχάνεται με δράσεις και έργα που περιλαμβάνονται σε άλλους άξονες προτεραιότητας του Προγράμματος), αλλά και με ορθολογικά σχεδιασμένη και εφαρμοσμένη προβολή του τουριστικού προϊόντος της, θα δημιουργήσει ικανή τουριστική κίνηση μεγαλύτερης διάρκειας, όγκου και ποιότητας, στηριζόμενη κυρίως στον εσωτερικό τουρισμό. Αποτέλεσμα είναι η προσέλκυση ιδιωτικών τουριστικών επενδύσεων, για διεύρυνση και αναβάθμιση της ποιότητας των τουριστικών υποδομών της, τόσο σε τουριστικά καταλύματα, όσο και σε λοιπές τουριστικές υποδομές.

14.2. ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΠΙΤΥΧΟΥΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Απαραίτητες προϋποθέσεις για την επιτυχή εφαρμογή, λειτουργία και αποδοτικότητα των εναλλακτικών τουριστικών προϊόντων, που αναλύθηκαν προηγουμένως, σύμφωνα με τον Π.Ο.Τ, την Ευρωπαϊκή Ένωση και άλλους διεθνείς οργανισμούς, είναι:

Η συνεργασία όσων εμπλέκονται στη τουριστική διαδικασία,

Η τοπική συμμετοχή στο σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης,

Η εκπαίδευση των επαγγελματιών, των πολιτών και των τουριστών, και

Η υψηλή ποιότητα των προσφερομένων τουριστικών υπηρεσιών και εγκαταστάσεων.

Πέρα όμως από τις προϋποθέσεις που πρέπει να ακολουθήσει μια κοινωνία για την επιτυχή βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη, οι οποίες θα αναλυθούν στη συνέχεια, δεν θα πρέπει να παραβλέπει ότι ανεξάρτητα από το είδος τουριστικού μοντέλου που θα υιοθετήσει η τουριστική διαδικασία είναι ασταθής και ευάλωτη ιδιαίτερα σε περιόδους φυσικών θεομηνιών, οικονομικής ύφεσης, και κοινωνικής ανασφάλειας. Γι' αυτό το λόγο περιοχές με τουριστικό ενδιαφέρον πρέπει να αντιμετωπίζουν με μεγάλο σκεπτικισμό την οικονομική υπερεξάρτησή τους από τις δραστηριότητες του τουρισμού. Η ισόρροπη ανάπτυξη των τουριστικών και των άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων μιας κοινωνίας όπως γεωργία, κτηνοτροφία και τοπικές βιοτεχνίες είναι ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που θεμελιώνουν την γενικότερη κοινωνική, οικονομική και περιβαλλοντική βιωσιμότητα και τη μακροχρόνια ευημερία μιας περιοχής (WTO, 1994).

14.2.1. Συνεργασία δημόσιου και ιδιωτικού τομέα

Ο τουρισμός είναι μια περίπλοκη διαδικασία η οποία σχετίζεται με διαφορετικούς τομείς της κοινωνίας και της οικονομίας. Για την βιώσιμη ανάπτυξή του απαιτείται αμοιβαίος σεβασμός, ενότητα και μόνιμη συνεργασία μεταξύ όλων των ιδιωτικών και δημόσιων φορέων, που οι δραστηριότητές τους άπτονται του τουρισμού άμεσα ή έμμεσα σε τοπικό και εθνικό επίπεδο. Μέσω αυτής της συνεργασίας κάθε αναπτυξιακός σχεδιασμός, που αφορά τουριστικές υποδομές, επενδύσεις, αλλά και κάθε άλλο στοιχείο που συμβάλλει στην ανάπτυξη και διεύθυνση του τουρισμού γίνεται απόρροια κοινής πολιτικής και στόχων. Είναι ουσιαστικό η συνεργασία δημόσιου και ιδιωτικού τομέα να στηρίζεται στην καλή θέληση όλων των μερών για την επιτυχία του κοινού σκοπού της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και όχι στην ικανοποίηση

ιδιοτελών συμφερόντων. Μερικά καίρια ζητήματα που απαιτούν την ύπαρξη συνεργασίας στις τουριστικές περιοχές είναι:

- Û Ο έλεγχος της κατανάλωσης του νερού και των μη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας με σκοπό την μείωση της μη ορθολογικής χρήσης τους.
- Û Η μείωση των απορριμμάτων και η εξασφάλιση της ανακύκλωσής τους.
- Û Ο έλεγχος και η μείωση των προβλημάτων κυκλοφοριακής συμφόρησης και ρύπανσης ιδιαίτερα σε περιοχές φυσικού και πολιτιστικού κάλλους και η χρήση μέσων μεταφοράς φιλικών προς το περιβάλλον.
- Û Η οργάνωση και ο έλεγχος της πρόσβασης των τουριστών σε οικολογικά ευάλωτες περιοχές.
- Û Η συγχρηματοδότηση προγραμμάτων περιβαλλοντικής προστασίας.
- Û Η χορήγηση κινήτρων και βοήθειας στις τουριστικές επιχειρήσεις ώστε, να υιοθετούν περιβαλλοντικές πολιτικές ανάπτυξης.

14.2.2. Τοπική συμμετοχή

Οι ανάγκες, οι προσδοκίες, τα ιδιαίτερα περιβαλλοντικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά και τα προβλεπόμενα οφέλη από τον τουρισμό διαφέρουν σημαντικά από την μια περιοχή στην άλλη. Δεν υπάρχει συνεπώς ένα είδος σχεδιασμού βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης που να ταιριάζει σε περισσότερους από έναν τουριστικούς προορισμούς. Αν και γενικές

κατευθυντήριες γραμμές μπορούν να ορισθούν σε εθνικό επίπεδο, ωστόσο οι τοπικές κοινωνίες με συμμετοχή εκπροσώπων όλων των τοπικών φορέων (δημόσιο, τουριστική βιομηχανία, μη-κυβερνητικές περιβαλλοντικές και πολιτιστικές οργανώσεις, οργανώσεις πολιτών, επιστημονικοί φορείς κ.λ.π.) και συχνή επικοινωνία με τον τοπικό πληθυσμό είναι εκείνοι που θα σχεδιάσουν και θα αναπτύξουν το είδος του τουρισμού που θέλουν να προσφέρουν. Με την εξασφάλιση της τοπικής συμμετοχής στον σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης επιτυγχάνεται:

Ανάπτυξη τουριστικής δραστηριότητας η οποία επιφέρει κέρδη κυρίως στην τοπική κοινωνία και όχι σε εξωτερικούς οικονομικούς παράγοντες,

Καλύτερη αποδοχή του τουρισμού από τους κατοίκους της περιοχής, και

Ενεργητική συμμετοχή των κατοίκων για την διατήρηση των τοπικών τουριστικών πηγών.

14.2.3. Εκπαίδευση

Η άρτια επαγγελματική κατάρτιση όχι μόνο των διευθυντικών στελεχών του τουρισμού αλλά όλων όσων απασχολούνται σε αυτόν, συνεισφέρει στην καλύτερη προσφορά τουριστικών υπηρεσιών και στην ανταγωνιστικότητα του τουριστικού προϊόντος. Επιπλέον, ο εμπλουτισμός των επαγγελματικών εκπαιδευτικών ή επιμορφωτικών προγραμμάτων με θέματα που αφορούν τις έννοιες, τα κριτήρια, τα οφέλη, και τις πρακτικές του βιώσιμου τουρισμού βοηθά τους ανθρώπους που ασχολούνται με αυτόν να προβληματιστούν, να αναζητήσουν τους παράγοντες που συνεισφέρουν στην βιωσιμότητα του

τουριστικού προϊόντος και να κατανοήσουν σε βάθος τις διαφορετικές πρακτικές μεταξύ μαζικού τουρισμού και εναλλακτικών τουριστικών μοντέλων. Μερικά από τα γενικά θέματα μιας τέτοιας εκπαίδευσης/επιμόρφωσης μπορούν να είναι:

Έννοια, αρχές, και πρακτικές βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης.

Είδη και χαρακτηριστικά εναλλακτικών μορφών τουριστικής ανάπτυξης.

Ζητήματα περιβαλλοντικής προστασίας.

Ζητήματα προστασίας πολιτιστικής κληρονομιάς.

Είδη προς εξαφάνιση (του ζωικού και φυτικού βασιλείου) και σχετική νομοθεσία.

Ζητήματα διεθνούς περιβαλλοντικής νομοθεσίας.

Πιστοποιητικά περιβαλλοντικής ποιότητας (π.χ. μπλε σημαίες) και κριτήρια απόκτησής τους.

Η εκπαίδευση και η ευαισθητοποίηση των πολιτών σε θέματα κοινωνικής, πολιτιστικής και περιβαλλοντικής βιωσιμότητας είναι ένας ακόμα σημαντικός παράγοντας ανάπτυξης βιώσιμων κοινωνιών και κατ' επέκταση βιώσιμου τουρισμού. Σε μια τέτοια εκπαιδευτική διαδικασία μπορούν να συνεισφέρουν όλοι οι τυπικοί και άτυποι εκπαιδευτικοί φορείς που διαθέτει μια κοινωνία όπως εκπαιδευτικά ιδρύματα, μη κυβερνητικοί οργανισμοί, οργανώσεις πολιτών, μέσα μαζικής ενημέρωσης και ενώσεις καταναλωτών. Τα εργαλεία περιλαμβάνουν κάθε τυπικό και άτυπο εκπαιδευτικό μέσο όπως περιβαλλοντική εκπαίδευση, εκπαίδευση καταναλωτών, αγωγή υγείας, διαφήμιση, ενημερωτικές εκστρατείες και δημόσιες συζητήσεις. Στόχος τέτοιου είδους γενικού ενδιαφέροντος εκπαιδευτικών προγραμμάτων και δραστηριοτήτων πρέπει να είναι η ενημέρωση των πολιτών με σκοπό την προβολή και την υιοθέτηση νέων συμπεριφορών και πρακτικών που προάγουν την βιωσιμότητα (Commission of the European Communities, 1993).

Τέλος, εκτός από τους εργαζόμενους στον τουρισμό και τους πολίτες των τουριστικών περιοχών είναι χρήσιμο να ενημερώνονται και να ευαισθητοποιούνται οι επισκέπτες τους. Πληροφορίες σχετικές με το περιβάλλον, τον πολιτισμό, τις τοπικές συνήθειες και τις ανάγκες του κάθε τουριστικού προορισμού, θα τους βοηθήσουν να ενταχθούν ομαλότερα στο κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον που πρόκειται να επισκεφθούν. Η ενημέρωση των επισκεπτών επιτυγχάνεται με την προμήθεια σχετικών πληροφοριών στους τόπους μόνιμης διαμονής των τουριστών, με συμφωνίες μεταξύ των τουριστικών προορισμών και των τουριστικών πρακτόρων, με φυλλάδια πληροφοριών σε περιοχές διακίνησης επιβατών όπως αεροδρόμια, λιμάνια, σταθμοί λεωφορείων και τρένων καθώς και σε τουριστικά καταλύματα, ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια και κάμπινγκ.

14.2.4. Ποιοτικός τουρισμός

Η διατήρηση του κύρους του τουριστικού προϊόντος κάθε περιοχής γίνεται όλο και δυσκολότερη στα πλαίσια του συνεχώς αυξανόμενου ανταγωνισμού σε διεθνές επίπεδο. Η προσφορά ποιοτικού τουρισμού που εξασφαλίζει την προστασία των τουριστικών πηγών και ικανοποιεί τις επιθυμίες των επισκεπτών και των μόνιμων κατοίκων πρέπει να είναι κύριο μέλημα όλων των φορέων, δημόσιων και ιδιωτικών, που σχεδιάζουν και διευθύνουν την τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής με στόχο την βιωσιμότητά της. Η έννοια ποιοτικός τουρισμός δεν ταυτίζεται απαραίτητα με την έννοια πολυτελής και κατά συνέπεια ακριβός τουρισμός. Αναφέρεται στο είδος τουριστικής δραστηριότητας η οποία προστατεύει τις τουριστικές πηγές, προσελκύει τουρίστες που σέβονται την τοπική κοινωνία και το περιβάλλον της και προσφέρει τουριστικά αξιοθέατα, ανέσεις και υπηρεσίες που ανταποκρίνονται

στην αξία των χρημάτων που δαπανώνται γι' αυτά. Οι τουριστικές περιοχές που επιθυμούν την μακροχρόνια σταθερή ζήτηση του προϊόντος τους:

- Û Λαμβάνουν σοβαρά υπόψη την ποιότητα που προσφέρουν.
- Û Διεξάγουν έρευνες για την καλύτερη επίλυση των προβλημάτων τους, τη δημιουργία νέων τουριστικών προϊόντων και την ασφαλή και αποτελεσματικότερη εκμετάλλευση των τουριστικών πηγών τους.
- Û Προωθούν εναλλακτικές μορφές τουρισμού συμβατές με τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης.
- Û Επιφέρουν τουριστικές καινοτομίες.
- Û Χρησιμοποιούν νέες τεχνολογίες φιλικές προς το περιβάλλον.
- Û Παρακολουθούν τακτικά τη διαμόρφωση των διεθνών κριτηρίων ποιότητας έτσι ώστε να ενημερώνονται για το τι συμβαίνει στον κόσμο.
- Û Λαμβάνουν έγκαιρα απαραίτητα διορθωτικά μέτρα, αν χρειάζονται.
- Û Ενημερώνονται και διδάσκονται από επιτυχημένες πρακτικές που υιοθετήθηκαν σε άλλους τουριστικούς προορισμούς.

14.3. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ

Η κατάλληλη στρατηγική προσέγγιση είναι ο συνδυασμός του αγροτουρισμού με άλλες μορφές εναλλακτικού τουρισμού, όπως οικοτουρισμός, ορεινός, πολιτιστικός και αθλητικός τουρισμός (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001). Η προσέγγιση αυτή είναι ενδεδειγμένη προκειμένου να μην περιορίζεται ο αγροτουρισμός στην απλή παροχή καταλύματος, αλλά να επεκτείνεται στη διαμόρφωση και στο σχεδιασμό ειδικών αγροτουριστικών προϊόντων (θεματικών δικτύων), που να βασίζονται σε συγκεκριμένες δραστηριότητες. Συνεπώς, η βιωσιμότητα και αποδοτικότητα της τουριστικής

δραστηριότητας στον αγροτικό χώρο είναι συνάρτηση ενός περιορισμένου αριθμού προϊόντων που διαμορφώνονται σε μεγάλο βαθμό από τους διαθέσιμους πόρους και τις υφιστάμενες υποδομές / επενδύσεις στη χωρική ενότητα.

Ουσιαστικά, η υιοθετηθείσα στρατηγική συνίσταται σε ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο ευκαιριών και προσφερόμενων δυνατοτήτων πραγματοποίησης βιωματικών εμπειριών, με ποιοτική παροχή υπηρεσιών. Ως εκ τούτου, διαρθρώνει μια εναλλακτική πρόταση διακοπών και αναψυχής και διαφοροποιείται από το μαζικό / παραθεριστικό τουρισμό, λειτουργώντας όχι ανταγωνιστικά, αλλά κυρίως συμπληρωματικά. Κάθε ένα από τα προσφερόμενα προϊόντα πρέπει να γίνει αντιληπτό με το πρίσμα μιας οριζόντιας αλληλοσύνδεσης, η οποία στοχεύει να καταστήσει την επίσκεψη πιο ελκυστική και τη διαμονή πιο ευχάριστη, καθώς επίσης και στην προσφορά μιας ευρείας ποικιλίας ευκαιριών στους δυνητικούς επισκέπτες, των οποίων το κύριο κίνητρο είναι η αγροτική ζώνη, ωστόσο έχουν και άλλα ενδιαφέροντα, τα οποία συνδέονται με τις προτεινόμενες δραστηριότητες αναψυχής (Σωτηριάδης, 1994).

14.3.1. Οργάνωση εναλλακτικών μορφών

Οι υποστηρικτικές ενέργειες αποτελούν προϋποθέσεις επιτυχίας του Ειδικού Σχεδίου για τον Αγροτουρισμό (Ασκέλη, 2005). Μέσα σε αυτά τα πλαίσια, η προσέγγιση έχει ως ακολούθως. Ένα προϊόν εναλλακτικού τουρισμού χρήζει σχεδιασμού και κατάλληλες δράσεις σε τρία επίπεδα:

Παραγωγή

Οργάνωση – Προβολή

Προώθηση – Πώληση.

Σημαντικό ρόλο στα τμήματα παραγωγής και οργάνωσης διαδραματίζουν στοιχεία που αναλύθηκαν προηγουμένως, όπως ο συντονισμός τοπικών επιχειρήσεων και φορέων, η διασφάλιση ποιότητας υπηρεσιών και η κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού. Ζητήματα προτεραιότητας αποτελούν η προώθηση των τοπικών προϊόντων και η εκπόνηση ποιοτικών προδιαγραφών στο χώρο των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην ύπαιθρο. Οι απαραίτητες δράσεις περιλαμβάνουν ανάπτυξη προτύπων ποιότητας για προϊόντα και υπηρεσίες τουρισμού, οργάνωση των αντίστοιχων διαδικασιών πιστοποίησης καθώς και ανάπτυξη ποιοτικών σημάτων για τοπικά προϊόντα. Ως προς το τμήμα μάρκετινγκ της ανάπτυξης νέων τουριστικών προϊόντων, απαραίτητες ενέργειες κρίνονται αρχικά μία έρευνα πεδίου για το profile και την καταναλωτική συμπεριφορά των επισκεπτών της περιοχής και η εκπόνηση ενός Marketing plan, με το κατάλληλο μίγμα προώθησης. Τέλος, απαιτείται η προσεκτική επιλογή των κατάλληλων καναλιών διάθεσης που μπορεί να είναι εξειδικευμένα πρακτορεία, σύλλογοι κ.α.

Οι δράσεις στα δύο πρώτα επίπεδα – Παραγωγή και Οργάνωση-Προβολή – είναι ευθύνη της Ο.Τ.Δ. και των επιχειρηματιών με την απαραίτητη συνεργασία σε περιφερειακό επίπεδο, ενώ το τρίτο επίπεδο (Προώθηση – Πώληση) επιβάλλει μια διατοπική και διακρατική δικτύωση, προϋπόθεση αποτελεσματικότητας των ενεργειών marketing, στο πλαίσιο συνθηκών λειτουργίας της τουριστικής αγοράς. Ως εκ τούτου, οι ολοκληρωμένες παρεμβάσεις επιβάλλουν, εκτός από την διαμόρφωση προϊόντων, το σχεδιασμό δικτύων συνεργασίας σε περιφερειακό και διακρατικό επίπεδο.

14.4. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Σήμερα η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί πλέον διατυπωμένο στόχο πολιτικής υπερεθνικών και εθνικών οργανισμών που διαπερνά σχεδόν όλες τις πτυχές του σχεδιασμού προγραμματισμού των ανθρώπινων δραστηριοτήτων.

14.4.1 Η κοινοτική περιφερειακή πολιτική

Τα κοινοτικά πλαίσια στήριξης που αποσκοπούν στην αγροτική ανάπτυξη περιλαμβάνουν μέτρα για την προώθηση δραστηριοτήτων αγροτικού τουρισμού, μέσα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο ολοκληρωμένης ανάπτυξης. Τα μέτρα αυτά συνίστανται στη χρηματοδοτική ενίσχυση επενδύσεων τουριστικής ανωδομής, όπως καταλύματα, κέντρα εστίασης – αναψυχής, αθλητικές εγκαταστάσεις, κλπ. Στις επιλέξιμες περιφέρειες για ενίσχυση μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης, ο αγροτικός τουρισμός και το περιβάλλον έχουν επωφεληθεί σημαντικά από αυτές τις ενισχύσεις (Commission of the European Communities, 1993).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε το 1990, μια κοινοτική πρωτοβουλία για την αγροτική ανάπτυξη, με την ονομασία LEADER ("Liaisons Entre Actions pour le Développement de l'Economie Rurale"), μέσα στα πλαίσια της οποίας η Ε.Ε. ενθαρρύνει την ολοκληρωμένη αγροτική ανάπτυξη σε τοπικό επίπεδο. Μέσω αυτής της πρωτοβουλίας έχει δημιουργηθεί ένα δίκτυο 200 ομάδων τοπικής δράσης (Ο.Τ.Δ.) (Midmore κ.α., 1994). Κατά τη χρονική περίοδο 1994-1999 λειτούργησε η πρωτοβουλία LEADER II. Μέσα στην ίδια λογική και πλαίσια κινείται και το τρίτο πρόγραμμα LEADER +, το οποίο

καλύπτει τη χρονική περίοδο 2000-2006. Κάθε Ο.Τ.Δ. ανέλαβε την ευθύνη διαχείρισης οικονομικών πόρων για την ενίσχυση επενδυτικών σχεδίων μέσα στα γεωγραφικά όρια της χωρικής της ενότητας, επενδυτικά σχέδια που θα έπρεπε να εξυπηρετούν τα εξής μέτρα:

Παροχή πληροφόρησης για όλα τα κοινοτικά μέτρα και χρηματοδοτικά πλαίσια ενίσχυσης της αγροτικής ανάπτυξης. Επαγγελματική κατάρτιση και ενίσχυση της απασχόλησης / επιχειρηματικότητας. Αγροτικός τουρισμός. Προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος. Μικρές μονάδες μεταποίησης, χειροτεχνίας και τοπικών υπηρεσιών. Αξιοποίηση και εμπορία τοπικών αγροτικών προϊόντων.

14.4.2. Διακρατική συνεργασία

Υφίσταται ήδη η δομή και εμπειρία του Δικτύου Διακρατικής Συνεργασίας για τον Αγροτουρισμό MedNet (Transnational Cooperation Network for Rural Tourism). Το Δίκτυο αποτελεί μια δοκιμαστική πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο πλαίσιο του προγράμματος LEADER II, για την προσφορά αγροτουριστικών υπηρεσιών σε τρεις περιοχές της Μεσογείου (Ανδαλουσία, Καλαβρία και Κρήτη). Οι εταίροι που συμμετέχουν στην πρωτοβουλία αυτή έχουν δεσμευτεί στη δημιουργία ενός κοινού πρότυπου υπηρεσιών που απαρτίζεται από κοινές ποιοτικές αρχές και στοιχεία, συστατικά στοιχεία μιας αειφορικής ανάπτυξης (Βαρβαρέσος & Σωτηριάδης, 2004).

Πρωταρχικός στόχος αυτής της συνεργασίας είναι η ενθάρρυνση μιας μορφής εναλλακτικού τουρισμού, μέσω νέων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών και της ποιοτικής αναβάθμισης υφιστάμενων δραστηριοτήτων του αγροτουρισμού. Οι παραπάνω προσπάθειες συμπληρώνονται από άλλες δράσεις που αφορούν στην προστασία του περιβάλλοντος, την προώθηση τοπικών προϊόντων και τη διαφύλαξη των παραδόσεων κάθε περιοχής. Αυτό το δίκτυο μπορεί να

αξιοποιηθεί και να διευρυνθεί με τον κατάλληλο τρόπο έτσι ώστε να διαμορφωθεί ένα εργαλείο διακρατικής συνεργασίας.

Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα αυτής της διακρατικής συνεργασίας είναι:

- Βελτιστοποίηση της ποιότητας δράσεων, ενεργειών και επενδύσεων.
- Ενίσχυση των ενεργειών marketing.
- Δημιουργία μιας «κρίσιμης μάζας» για τοποθέτηση αγροτουριστικών προϊόντων στη διεθνή τουριστική αγορά.
- Διαμόρφωση κοινών μηχανισμών και εργαλείων διακρατικού χαρακτήρα.
- Επίτευξη οικονομιών κλίμακας ή συγκέντρωσης, που απορρέουν από τη συμμετοχή σε μια διακρατική δικτύωση.

14.4.3. Αγροτουριστική Α.Ε.

Η «Αγροτουριστική Α.Ε.» ιδρύθηκε το 2001 με πλειοψηφικό μέτοχο την Εταιρία Τουριστικής Ανάπτυξης (ΕΤΑ), η οποία εποπτεύεται από το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης, προκειμένου να συμβάλει ενεργά στη διαμόρφωση μιας εναλλακτικής πρότασης στην προϊούσα κρίση του μαζικού τουρισμού, με την καθιέρωση ενός νέου, σύγχρονου τουριστικού προϊόντος. Γενικός στόχος της εταιρείας είναι να ανταποκριθεί στις σημερινές απαιτήσεις για ολοκληρωμένη πολιτική ανάπτυξης και διαχείρισης του πλαισίου ανάπτυξης και προώθησης του αγροτουρισμού στην Ελλάδα. Να αποτελέσει, δηλαδή, το μοχλό ανάδειξης δημιουργώντας ένα εθνικό πλαίσιο αναφοράς σε θέματα αγροτουρισμού (www.agrotour.gr). Οι επιμέρους σκοποί της εταιρείας είναι:

- Να προσφέρει περισσότερη γνώση γύρω από τη δυναμική του Αγροτουρισμού και να ελκύσει δυνητικούς επενδυτές να στραφούν σε αυτό τον τομέα, καθοδηγώντας υπεύθυνα και αποτελεσματικά τα βήματα τους με την παροχή πληροφοριών και πρακτικών συμβουλών.
- Να αναβαθμίσει τις έννοιες του αγροτουρισμού και γενικότερα των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, που, παρά την ευρεία χρήση τους, καταλήγουν συχνά σε άστοχες εφαρμογές.
- Να καθιερώσει τον αγροτουρισμό ως ένα αναγνωρίσιμο ποιοτικό τουριστικό προϊόν ήπιας ανάπτυξης, με υψηλές προδιαγραφές στην παροχή υπηρεσιών.
- Να ενισχύσει τη δυναμική της ελληνικής υπαίθρου μέσα από την ανάπτυξη του Αγροτουρισμού και τη συμβολή του στην διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος, του πολιτισμού, της παράδοσης, με τελικό στόχο την ενίσχυση των τοπικών οικονομιών και κοινωνιών.
- Να εξασφαλίσει τις κατάλληλες συνθήκες για τη δημιουργία υγιών ανταγωνιστικών επιχειρήσεων.
- Να παρέχει πληροφορίες και πρακτικές συμβουλές στους δυνητικούς επισκέπτες για την επιλογή του ταξιδιωτικού προορισμού τους.

Για την επίτευξη του στόχου της, η «Αγροτουριστική Α.Ε.» καταγράφει, αξιολογεί και προβάλλει την υπάρχουσα κατάσταση και το αγροτουριστικό προϊόν της χώρας, ενημερώνει, εκπαιδεύει και υποστηρίζει όλους όσους ενδιαφέρονται για την ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην ύπαιθρο και προωθεί την ποιότητα στον χώρο αυτό. Διαμορφώνει το θεσμικό πλαίσιο που είναι απαραίτητο στην Ελλάδα, ώστε ο αγροτουρισμός και οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού να ενταχθούν σε ένα εξειδικευμένο νομικό πλαίσιο το οποίο θα ενσωματώνει τις ιδιαιτερότητές τους, θα αντικατοπτρίζει

τον πολυδιάστατο χαρακτήρα τους και θα διευκολύνει την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας σε αυτόν τον τομέα.

Νομός Μαγνησίας

« Στρατηγικό Σχέδιο ανάπτυξης τουρισμού στην υπαίθρου:

Δράσεις για την ολιστική οργάνωση και προώθηση του εναλλακτικού τουρισμού στο Νομό Μαγνησίας»

Στη Μαγνησία των αντιθέσεων , του βουνού και της θάλασσας , των νησιών και της ενδοχώρας, των ιδιαίτερων τοπικών προϊόντων αλλά και της ανεργίας και της αποβιομηχάνισης οι ήπιες μορφές τουρισμού είναι το καλύτερο αναπτυξιακό στοίχημα του νομού. Με τη Νομαρχία, τους τοπικούς Δήμους, τις Αναπτυξιακές, η « Αγροτουριστική Α.Ε» σκιαγραφεί αυτή τη μελλοντική πορεία και προτείνει λύσεις και δράσεις με κεντρικό στόχο την αναβάθμιση τη ποιότητα του τουριστικού προϊόντος.

Νομός Ρεθύμνου

« Πιλοτικό πρόγραμμα ανάπτυξης εναλλακτικού τουρισμού Νομού Ρεθύμνης».

Σε διαδρομή λίγων χιλιομέτρων Ελεύθερνα-Αρκάδι –Καψάλιανα ξετυλίγεται στο Ρέθυμνο ιστορία 20 και πλέον αιώνων. Το Ρέθυμνο αναπτύχθηκε ιδιαίτερα στα βόρεια παράλια αλλά διατηρεί μια

πανέμορφη και ανέγγιχτη ενδοχώρα, η ήπια τουριστική ανάπτυξη της οποίας σχεδιάζεται από την Αγροτουριστική και τους τοπικούς φορείς.

Νομός Λακωνίας

Πρόταση ανάπτυξης & Επιχειρησιακών προγραμμάτων-« Οι δρόμοι των Παλαιολόγων», Ν. Λακωνίας

Τα βήματα των βυζαντινών αυτοκρατόρων Παλαιολόγων θα μπορεί σύντομα να ακολουθήσει κανείς στην μαγευτική Λακωνία. Ο επαναπροσδιορισμός της τουριστικής ανάπτυξης του νομού και απαραίτητες δράσεις που απαιτούνται για τη δημιουργία καινοτόμων τουριστικών προϊόντων εκπονούνται από την « Αγροτουριστική Α.Ε » σε στενή συνεργασία με τους ανθρώπους και τους φορείς του νομού.

Νομός Φλώρινας

« Μελέτη θεματικής διερεύνησης των συντελεστών του χιονοδρομικού και ορεινού τουρισμού στην περιοχή ευθύνης της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Φλώρινας»

Η Φλώρινα των 6 λιμνών, που απέφυγε τις συνέπειες του μαζικού τουρισμού και κάνει τώρα τα πρώτα βήματα ανάπτυξης ήπιων και ειδικών μορφών τουρισμού έχει την Αγροτουριστική ως αρωγό σε αυτή της την προσπάθεια. Σε συνεργασία με την Ν.Α Φλώρινας, την

Αναπτυξιακή και τους υπόλοιπους τοπικούς φορείς σχεδιάζουμε καινοτόμες δράσεις ιδιαίτερα στην κατεύθυνση του οινοτουρισμού και παραλίμνιου τουρισμού.

14.4.4. Ελληνική προδιαγραφή για τον αγροτουρισμό

Σε συνεργασία με τον ΕΛΟΤ η «Αγροτουριστική Α.Ε.» έχει δημιουργήσει την Ελληνική Προδιαγραφή για τον Αγροτουρισμό, η οποία αποτελεί, ουσιαστικά, το απόσταγμα των κατά καιρούς προσπαθειών για την κατάρτιση μιας σειράς προδιαγραφών για την ποιότητα των υπηρεσιών τουρισμού που παρέχονται στην ελληνική ύπαιθρο (<http://www.ruralinvest.gr>). Η Προδιαγραφή αυτή περιλαμβάνει ορισμούς για τις έννοιες αγροτουρισμός, αγροτουριστικό προϊόν, αγροτουριστικός προορισμός, αγροτουριστική επιχείρηση και μορφές αγροτουριστικών επιχειρήσεων. Καταγράφει επίσης τις γενικές απαιτήσεις για τη λειτουργία των αγροτουριστικών επιχειρήσεων, που αφορούν στα παρακάτω θέματα:

Νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο λειτουργίας (άδειες λειτουργίας, περιορισμοί κλπ),

Κτιριοδομικοί και Λειτουργικοί Όροι (αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά, δομικά υλικά, εξοπλισμός, ασφάλεια κλπ),

Περιβάλλον (πρόγραμμα περιβαλλοντικής διαχείρισης, φιλοπεριβαλλοντικά μέτρα κλπ),

Τοπικά χαρακτηριστικά (προβολή και προώθηση των ιδιαίτερων πολιτισμικών και φυσικών χαρακτηριστικών της περιοχής, χρήση και προώθηση τοπικών προϊόντων κλπ),

Ανθρώπινο δυναμικό (θέσεις εργασίας, εκπαίδευση επιμόρφωση προσωπικού),

Πελάτης (επικοινωνία, μέτρηση ικανοποίησης, συνεχής βελτίωση),

Συνέργεια - Άμιλλα - Δικτύωση - Ανταγωνιστικότητα – Καινοτομία.

Με βάση την Ελληνική Προδιαγραφή, οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον χώρο του αγροτουρισμού και τουρισμού υπαίθρου και θέλουν να βελτιώσουν τις υπηρεσίες και την ποιότητα τους, να αυξήσουν την ανταγωνιστικότητά τους και προπαντός να γίνουν διακριτές στο κοινό το οποίο απευθύνονται, μπορούν να διεκδικήσουν την σχετική πιστοποίηση και διακριτικό σήμα ποιότητας.

15. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

15.1. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η υιοθέτηση της αειφορικής ανάπτυξης στο χώρο της τουριστικής βιομηχανίας, τις τρεις τελευταίες δεκαετίες, προέκυψε κυρίως από την ανάγκη να διευθετηθούν οι αρνητικές επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού και να ενσωματωθεί η περιβαλλοντική διάσταση σε κάθε οργανωμένη προσπάθεια τουριστικής ανάπτυξης. Ο αγροτουρισμός είναι μια μορφή τουριστικής ανάπτυξης, όπου οι τοπικές ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής διαμορφώνουν και αναδεικνύουν τη διαφοροποίηση της περιοχής αυτής, συνθέτοντας το όποιο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Ως εκ τούτου, ο αγροτουρισμός αποτελεί ένα από τα αποτελεσματικότερα εργαλεία για τη μακροπρόθεσμη διατήρηση της ταυτότητας ενός τόπου.

Στον Ελλαδικό και γενικότερα μεσογειακό χώρο δεν έχει ευδοκιμήσει ακόμη ο αγροτουρισμός. Ο σημαντικότερος παράγοντας που δρα ανασταλτικά στην προώθηση του αγροτουρισμού στην Ελλάδα είναι η μεμονωμένη ζήτηση για αγροτουριστικές υπηρεσίες και γενικότερα για μορφές εναλλακτικού τουρισμού που αναπτύσσονται στις απομονωμένες ενδοχώρες των αγροτικών περιφερειών. Τα μοναδικά φυσικά χαρακτηριστικά της Ελλάδας αποτελούν την αναγκαία συνθήκη για την τουριστική της ανάπτυξη. Το συγκριτικό όμως αυτό πλεονέκτημα της Ελλάδας δεν είναι και ικανό από μόνο του να δημιουργήσει το τουριστικό προϊόν, σε τιμή, ποιότητα και μορφή, που απαιτούν οι συνθήκες του διεθνούς ανταγωνιστικού περιβάλλοντος. Η Ιστορία, από τη δική της πλευρά, δώρισε στη χώρα μοναδική αρχαιολογική, πολιτιστική και καλλιτεχνική

κληρονομιά. Τα στοιχεία αυτά έρχονται να ικανοποιήσουν τα άτομα που έχουν ως κυρίαρχο στοιχείο επιλογής ενός τόπου προορισμού την κλασική κουλτούρα και την επιμόρφωση. Ο παράγοντας αυτός δεν έχει προβληθεί όσο και όπως θα έπρεπε, με αποτέλεσμα να μην αξιοποιείται ανάλογα.

Η φύση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, σε συνδυασμό με τη γεωγραφική θέση της χώρας μας οδηγούν στη μεγάλη εποχικότητα που το χαρακτηρίζει, με αρνητικές συνέπειες στο κόστος και την ποιότητα αυτού. Η Ελλάδα παρουσιάζει τον υψηλότερο βαθμό εποχικότητας μεταξύ των άλλων τουριστικών προορισμών, γεγονός που τη θέτει σε μειονεκτική θέση έναντι αυτών. Προς την κατεύθυνση της τουριστικής μεγέθυνσης και της επιμήκυνσης της χρονικής περιόδου συμβάλλει και η ανάπτυξη των εναλλακτικών τουριστικών δραστηριοτήτων. Κρίνεται αναγκαία λοιπόν η παράλληλη ανάπτυξη νέων μορφών τουριστικής δραστηριότητας αλλά και η αναβάθμιση και ο εμπλουτισμός των υφιστάμενων στο πλαίσιο ενός ολοκληρωμένου χωροταξικού σχεδιασμού, ώστε ο τουρισμός να αποτελέσει μοχλό συνολικής αναβάθμισης της θέσης της χώρας στην παγκόσμια τουριστική αγορά.

Στα πλαίσια της τοπικής ανάπτυξης, ο αγροτουρισμός μπορεί να αποτελέσει μια αξιόπιστη στρατηγική επιλογή προς την κατεύθυνση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού και της βιώσιμης ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών. Οι προϋποθέσεις επιτυχίας ενός σχεδίου δράσης για την τοπική ανάπτυξη είναι:

Η ολοκληρωμένη προσέγγιση της ανάπτυξης, με βάση ορισμένους άξονες που προκύπτουν από τους παραγωγικούς πόρους και το ανθρώπινο δυναμικό της περιοχής.

Η εκπόνηση και εφαρμογή ενός επιχειρησιακού σχεδίου με όλες τις συνιστώσες παραμέτρους ανάπτυξης.

Η αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων, που προϋποθέτει συντονισμό και οργάνωση των εμπλεκόμενων φορέων του δημοσίου, κοινωνικού και ιδιωτικού τομέα.

Οι επιλογές προς τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη προϋποθέτουν σύμπραξη και συμμετοχή ατόμων και ομάδων ανεξαρτήτως ρόλων και βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών και της σχετικής υποδομής. Τέλος η εκπαίδευση καλείται να σταθεί αρωγός όχι μόνον στην απόκτηση επαγγελματικών δεξιοτήτων αλλά και στην δημιουργία αξιών, συνειδήσεων και πρακτικών όλων των παραπάνω παραγόντων με στόχο την ομαλή αναπτυξιακή πορεία και βιωσιμότητα των τουριστικών περιοχών.

16. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Commission of the European Communities, 1993, Towards sustainability: a European Community programme of policy and action in relation to the environment and sustainable development, Official Journal, No. C138: 5-98, 17 May, CEC, Luxembourg.
2. Midmore, P., Ray, C. and Tregear, A. 1994, The South Pembrokeshire LEADER Project: an Evaluation. Report published by the Department of Agricultural Sciences, University of Wales, Aberystwyth.
3. WTO, 1994, National and Regional Planning Methodologies and Case Studies, www.world-tourism.org.
4. Αβούρη Α., Μάιος 2006, Ειδική έκδοση: Τουρισμός 14, Επιστημονικό Μάρκετινγκ.
5. Ασκέλη Σ., 2005, Επιχειρήστε αγροτουριστικά - Πώς να οργανώσετε τη δική σας αγροτουριστική επιχείρηση, Βιβλίο – Οδηγός της Αγροτουριστική ΑΕ, Εκδόσεις ΚΕΡΚΥΡΑ.
6. Βαρβαρέσος Στ., Σωτηριάδης Μ., 2004, Τουριστική Επιστημονική Επιθεώρηση, Τεύχος Ν. 2. Κρήτη.
7. Βαφειάδης Γ., Κοντογεώργος Χ., Παπακωνσταντινίδης Λ.Α., 1992, Μελέτες για την αγροτική οικονομία 45: Αγροτουρισμός και ισόρροπη ανάπτυξη, Αθήνα, Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος, Διεύθυνση Μελετών και Προγραμματισμού.
8. Βουτυράκης Μ., 2004, Τουρισμός και περιβάλλον, Μέρος 4ο.
9. Διεύθυνση Χωροταξίας, 2007, Σχέδιο της Κ.Υ.Α. του Ειδικού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης για τον τουρισμό.
10. Ηγουμενάκης Ν., 1997, Τουριστική Οικονομία, Τόμος Α', Έκδοση Β', Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα.

- 11.Ιακωβίδου Ο., 2006, Αγροτικός Τουρισμός: Η ελληνική πραγματικότητα, Αναπτυξιακό Συνέδριο Νομού Δράμας, 28 & 29 Ιανουαρίου.
- 12.Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων, 1998, Περιφερειακή Ανάπτυξη της Ελλάδος και Τουρισμός, Μάιος 1998.
- 13.Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων, 2007, Ελληνική Οικονομία και Τουρισμός, Τεύχος 23 – Μάιος 2007.
- 14.Κοκκώσης Χ., Τσάρτας Π., 2001, Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και περιβάλλον, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
- 15.Σωτηριάδης Μ., 1994, Τουριστική Πολιτική, Τ.Ε.Ι. Κρήτης, Ηράκλειο Κρήτης.
- 16.Τομάρας Π., Λαγός Δ., 2005, Ο αγροτουρισμός ως παράγοντας τοπικής ανάπτυξης: Η περίπτωση της Ελλάδας, Έρευνες-Διατριβές.
- 17.Χαμεζόπουλος Δ., 2006, Εναλλακτικές μορφές τουρισμού, Κερδώς Ερμής, Μηνιαία Ενημερωτική Έκδοση του Επιμελητηρίου Κυκλάδων, Τεύχος 27.

Διευθύνσεις Ίντερνετ:

<http://www.agrotour.gr>

<http://www.agrotourism.gr>

<http://www.agrotravel.gr>

<http://www.anthropos.gr/spots/tourism/agro.asp>

<http://www.ena.idx.gr>

<http://www.itep.gr>

<http://www.mactsa.net/>

<http://www.minagric.gr>

<http://www.ruralinvest.gr>

<http://www.world-tourism.org>

<http://www.geocities.com/roulalytra/fokoda.htm>

<http://www.geocities.com/roulalytra/agrosime>

<http://www.agrotour.gr/site/Agrotour>

<http://tovima.dolnet.gr>

<http://conference.arcadians.gr>

<http://www.travelreport-int.gr/travelreport/art>